

శ్రీ
ఆంధ్ర శబ్ద తత్త్వము

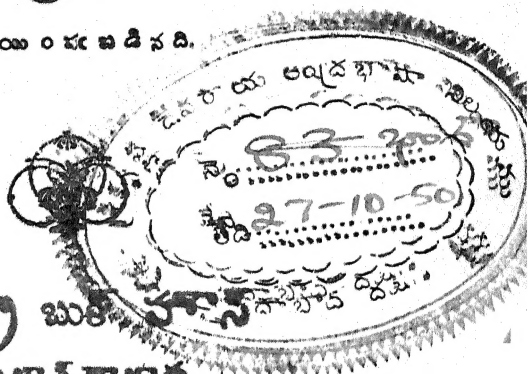
క్రియా ప్రకరణము.

వైదికాశ్రమమునకు ప్రాధికారముగా నుండిన

తాతవెల్లిమితాదార్

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రి, ఎమ్. ఏ. గారిచే

రచియించబడినది.

ఆంధ్ర ఋషి సూక్తి
మల్లాన కాళాక్ష
శ్రీ దాశాదు దక్క.

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్,

4. మల్లి కేశ్వరస్వామి గుడిసందు,

లింగినెట్టివీధి, జి. టి. మదరాసు.

1948

All Rights Reserved.

ర 1—8—0.

PROF. T. M. SESHAGIRI SASTRY. M.A.

తాతవెల్లి మితాదార్

శ్రీ యుత శేషగిరి శాస్త్రుల వారి

జీవితచరిత్రము.

దక్షిణ హిందూదేశమున పండితులలో నగ్రగణ్యులై పదునెనిమిదిభాషలు నేర్చి, 'వీణాగాన కళానారదు' అని ప్రసిద్ధిగాంచి, విద్యాధి కామధేనువుగా భాసిల్లి, వైలాలజీ - ప్రథమప్రపర్యమై, ఆర్యద్రవిడ-వైలాలజీ-గ్రంథ అంధకజ్వలతత్వ తమిళకజ్వలతత్వ అర్థానుస్వారతత్వాది వ్యాకర్తయ్య, అధిష్ఠిత - మదరాసు ప్రెసిడెన్సీకాలేజీ - సంస్కృతమహా పాఠశాలయత్వ ప్రాచ్యభాషాప్రవచనాధ్యక్షత్వపదులును అస్తన్నాతామహులును నగు శ్రీయుత శేషగిరి శాస్త్రులవారి జీవితచరిత్రమును వ్రాయుచున్నాడ.

ఉత్తర ఆర్కాడుజిల్లా (పూర్వము సేలముజిల్లా)లో చేరిన తిరువత్తూరు తాలూకాలో వేంకటరమణశాస్త్రులవారిని భూస్వాములు (మితాదారులు) పుదురు ద్రావిడకాళియూలుండిరి. వారిపుత్రులైన శ్రీ శేషగిరి శాస్త్రులవారు ౧౮౮౭ సం॥ మార్చి ౨౦ లేదిన జన్మించిరి. తండ్రిగారు పండితులు, కుమారులను విద్యాధితులంజేయ నకలవిధముల పాటుపడుచుండిరి. చిలు ప్రాయమందే శ్రీ శాస్త్రులవారు సంస్కృతమహారాష్ట్రాంధ్రద్రావిడ కర్ణాటభాషలలో అద్భుతమగు జ్ఞానము సంపాదించుకొనిరి. వీరు ప్రథమమున ఆంగ్లము నభ్యసించి సులభముగా నియ్యకొనరైరి. నిర్బంధముగా వీరిచే నాంగ్లము చదివి వింపవలయునని వీరితండ్రిగారు చాలప్రయత్నించిరి. కాని అది అసాధ్యముగా నుండినందున నాప్రయత్నమును మానుకొనిరి. శాస్త్రులవారికి బాల్యమునుండియు బలీయమగు స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ మదిని పెక్కునియుండినందున తండ్రిగారికడనుండిన ఆంగ్లము చదివించుట తఱచి, ఎవరికింజెప్పకయే తమ

గ్రామము వదలి మదరాసునకు విచ్చేసి గీర్వాణవాణిసేవనకు ముడియొం లేవ
ముగ నలుపందొడంగిరి. దీనింగని వీరితండ్రి గారు కుమారుల ఇష్టానుసారము
వారికిందొడ్పడ మదరాసుం జేరిరి. కొంతకాలమునకు శ్రీ శాస్త్రిలవారే
తమకు అంగమునందుగూడ పాండిత్య మలవడుచో నది ముడియొం మేలని
తలంచి అంగము నభ్యసించు మొదలైరి. త్వరలోనే మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్ష
యందు తీర్థులైరి. ఈవిధముగా నొకవైపు అంగమును, ముడియొంవైపు
సంస్కృతాదిప్రాచ్యభాషలను చదువుచుండిరి. అప్పటినుండియు శాస్త్రిల
వారికి, మాతృభాషను జనులం అంగ భాషాపాపానింబడి మరచుచున్నా
రనియు, దానిని మాన్వ మాతృభాషావిషయమై తీవ్ర ప్రయత్నము వలసి
యున్నదనియు, అందులకు తాము పూనుకొనవలయుననియు గాఢమున
తలం వుండెను. వయసులో చిన్నవారైనను గొప్పవిషయములను విండితు
లతో చర్చించుచుండువారు.

మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షయయిన వీరికు శ్రీ శాస్త్రిలవారు, పైనిదెన్న
కాలేజిలో ఎఫ్. ఏ.; బి. ఏ. (౧౮౭౧) పరీక్షలయందు తీర్థులైరి. వారికి
సంస్కృతమునందుగల పాండిత్యముంగని, డాక్టరు అబ్దుద్దోరవారు విదు
నెలలు నెలవుటొందగానే, వారికిబహుగా, ఆ స్థానమున సంస్కృతపండితు
లుగా వీరిని కళాశాలాధికారులు నియమించిరి. అప్పుడు వీరికి వయసు ౨౭
సం.లు. అప్పుట సంస్కృతోపధ్యాయులుగా నున్న యాయుత్తరము
నందే వీరు వైయధికారుల యభిమానమును సంపాదించుకొనిరి. కళాశాలా
ధ్యక్షులు థాంసన్ దోరవారు శాస్త్రిలవారిని సంస్కృతప్రావీణులుగా
నియమించి వేతనము హెచ్చింప వైయుద్యోగములకు వ్రాసిరి గాని అది కొన
సాగినదికాదు. శ్రీ శాస్త్రిలవారు ౧౮౭౨ సం. నుంచి ౧౮౭౩ వరకు ఆబద్ధ
వారికి తమస్థానమును వదలివైచిరి.

కాలవిలంబము నోర్వక శ్రీ శాస్త్రిలవారు వంటనే ప్రాచ్యలిఖిత
గ్రంథపరిశోధన మొదలిడిరి. ౧౮౭౨ సం. ను మొదలు అట్టిగ్రంథములను
సేకరించుచు అనంతవరకు అట్టివి నెలలలో విక్రయార్థమునచ్చిన కొన్ని

గ్రంథములపై సమీక్షముగా నొక లేఖను గవర్నమెంటువారికి వ్రాసిరి. దానిం గని వారు కాస్త్రులవారిని క్లాఫింది తగ్గిస్తోన్నామ మొసంగ మొదలిడిరి. కాస్త్రులవారు గ్రంథసముపార్జనమునయ దీక్షవహించిరి.

కాస్త్రులవారు వైలాలజీవిషయమై ఎప్పుడు పరిశ్రమ మొదలిడినది యు చెప్పనశక్యము. వారు వ్రాసిన ఆర్యద్రవిడ-వైలాలజీగ్రంథమునందు వ్రాసిన యునోద్ఘాతము* బట్టి చూడఁగా విద్యార్థిదశయం దుండునపుడే వారికి వైలాలజీయం దభిరుచి కలిగినదిని తలంపనై యున్నది.

౧౮౭౫ సం. ఫిబ్రవరి నెలలో యుమ్. ఏ., పరీక్ష సూక్ష్మశ్రమందును, అంగ్లమునందును లేరిరి. శ్రీ కాస్త్రులవారే ఈరౌజధానిలో మొదటిసంస్కృత యుమ్. ఏ. అతర్వాత కాస్త్రులవారు మళయాళము, హిందీ, బంగాళీ, కొండు, లాటిను, గ్రీకుభాషలను చదువు మొదలిడిరి. థాంసన్ దొరవారు కడపటి రెండుభాషలను చదువ కాస్త్రులవారికి వలయు నదుపాయముల నెల్ల గావించిరి.

౧౮౭౭ సం. ఫిబ్రవరిలో సాకశాలలపై ఇన్ స్పెక్టరుగా నియమింపఁబడిరి. ౧౮౭౯ సం॥ జూలై ప్రెసిడెన్సీకాలేజీలో ప్రాచ్యభాషాప్రవచనాధ్యక్షత్వపదముం బొందిరి. ఈయుద్యోగమునందు కాస్త్రులవారు పలుభాషలపైన వానివాద్యయములను గుఱించియు, వానివైలాలజీలం గుఱించియు నుపన్యాసముల నిచ్చుచుండిరి. ఈవిధముగా నిరంతరంపరిశ్రమచే కాస్త్రులవారు ఆర్యభాషలయిన నే 'వైలాలజీ-ప్రథమప్రవర్తకు' అని ప్రసిద్ధిగాంచిరి.

*Having seen my taste for linguistic studies, my teacher Mr. Thompson, the late Principal of the Presidency College, recommended to me a comparative study of the languages and I carried out the advice. This Comparative method gave a fresh impetus to my study of languages and made the otherwise uninteresting and barren investigations of words and grammatical forms and phrases very pleasant and fruitful.

గ్రామము వదలి మదరాసునకు విచ్చేసి గీర్వాణవాణిసేవకు మఱియు తీవ్రముగ సలుపందొడంగిరి. దీనింగని వీరితండ్రిగారు కుమారుల ఇష్టానుసారము వారికిందొద్దడ మదరాసుం జేరిరి. కొంతకాలమునకు శ్రీ శాస్త్రిలవారే తమకు అంగ్లమునందుఁగూడ పాండిత్య మలవడుచో నది మఱియు మేలని తలంచి అంగ్లము నభ్యసించ మొదలడిరి. త్వరలోనే మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్ష యందు తీర్తులైరి. ఈవిధముగా నొకవైపు అంగ్లమును, మఱియొకవైపు సంస్కృతాదిప్రాచ్యభాషలను చదువుచుండిరి. అప్పటినుండియు శాస్త్రిలవారికి, మాతృభాషను జనులు అంగ్లభాషావాహినింబడి మరచుచున్నారనియు, దానిని మాన్ప మాతృభాషావిషయమై తీవ్రప్రయత్నము వలసి యున్నదనియు, అందులకు తాము పూనుకొనవలయుననియు గాఢమను తలంపుఁడెను. వయసులో చిన్నవారైనను గొప్పవిషయములను వండితులతో చర్చించుచుండువారు.

మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షయైన పిదప శ్రీ శాస్త్రిలవారు, ప్రెసిడెన్సీ కాలేజిలో ఎఫ్. ఏ.; బి. ఏ. (౧౮౭౧) పరీక్షలయందు తీర్తులైరి. వారికి సంస్కృతమునందుఁగల పాండిత్యముంగని, డాక్టరు అబ్దుదొరవారు ఐదు నెలలు నెలవుపొందఁగానే, వారికిఁబనులుగా, ఆస్థానమావ సంస్కృతపండితులుగా వీరిని కళాకాలాధికారులు నియమించిరి. అప్పుడు వీరికి నయిన ౨౭ సం.లు. ఆచ్చట సంస్కృతోపధ్యాయులుగా నున్న యాయత్తకాలము నందే వీరు వైయధికారుల యభిమానమును సంపాదించుకొనిరి. కళాకాలాధ్యక్షులు థాంసక్ దొరవారు శాస్త్రిలవారిని సంస్కృత-ప్రాసెసుగా నియమించి వేతనము హెచ్చింప వైయుద్యోగస్థులకు వ్రాసిరి గాని అది కొనసాగినదికాదు. శ్రీ శాస్త్రిలవారు ౧౮౭౨ సం. నవంబరు ౧౪ లేదా అబ్దుగారికి తమస్థానమును వదలివైచిరి.

కాలవిలంబము నోర్వక శ్రీ శాస్త్రిలవారు వెంటనే ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథవిశ్లేషణ మొదలిడిరి. ౧౮౭౨ సం. మొదలు అట్టిగ్రంథములను సేకరించుచు ఆసంవత్సరమే అబ్దుగారునెలలో విక్రయార్థమువచ్చిన కొన్ని

గ్రంథములపై సమీక్షముగా నొక లేఖను గవర్నమెంటువారికి వ్రాసిరి. దానిం గని వారు కాన్పులవారిని క్షామించి తగ్గిస్తోన్నామ మొనంగ మొదలిడిరి. కాన్పులవారు గ్రంథసముపార్జనమునయ దీక్షపహించిరి.

కాన్పులవారు ప్రెలాటజీవిషయమై ఎప్పుడు పరిశ్రమ మొదలిడినది యు చెప్పనశక్యము. వారు వ్రాసిన అత్యద్వితీయ ప్రెలాటజీగ్రంథమునందు వ్రాసిన యుపోద్ఘాతము* బట్టి చూడఁగా విద్యార్థిభవము దుండునట్లుదే వారికి ప్రెలాటజీయం దభిరుచి కలిగినదిని తలంపనై యున్నది.

౧౮౭౫ సం. ఫిబ్రవరి నెలలో యుమ్. ఏ., పరీక్ష సామ్యముందును, అంగమునందును లేరిరి. శ్రీ కాన్పులవారే ఈరాజధానిలో మొదటిసంస్కృత యమ్. ఏ. అతర్వాత కాన్పులవారు మళయాళము, హిందీ, బంగాళీ, కొండు, లాటిను, గ్రీకుభాషలను చదువు మొదలిడిరి. థాంసన్ దొరవారు కడపటి రెండుభాషలను చదువ కాన్పులవారికి వలయు నదుపాయముల నెల్ల గావించిరి.

౧౮౭౭ సం. ఫిబ్రవరిలో పాఠశాలలపై ఇన్ స్పెక్టరుగా నియమింపఁ బడిరి. ౧౮౭౯ సం॥ జూలై ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో ప్రాచ్యభాషాప్రవచనా ధ్యక్షత్వపదముం బొందిరి. ఈయుద్యోగమునందు కాన్పులవారు పలుభాషల వైన వానివాఙ్మయములను గుఱించియు, వానిప్రెలాటజీలం గుఱించియు నుపన్యాసముల నిచ్చుచుండిరి. ఈవిధముగా నిరంతరంబు శ్రమచే కాన్పుల వారు అత్యల్ప కాలముననే 'ప్రెలాటజీ-ప్రథమప్రవర్తకు' అని ప్రసిద్ధిగాంచిరి.

*Having seen my taste for linguistic studies, my teacher Mr. Thompson, the late Principal of the Presidency College, recommended to me a comparative study of the languages and I carried out the advice. This Comparative method gave a fresh impetus to my study of languages and made the otherwise uninteresting and barren investigations of words and grammatical forms and phrases very pleasant and fruitful.

౧౮౮౨ సం॥ము ఆపర్వదొరవారు కొద్దికాలము నెలవుమీద స్వదేశమున కరుగఁగా వారిస్థానమున శాస్త్రిలవారు ప్రెసిడెన్సీకాలేజీ-గీర్వాణభాషామహోపాధ్యాయులుగాను, ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున క్యూరేటరుగాను సంవత్సరకాలము కార్యము నిర్వహించిరి. ఈ అల్పకాలమున శాస్త్రిలవారు సర్వజనాదరణీయులై పెద్దల యభినందనములకు పాత్రులైరి. కళాకాలాధ్యక్షులైన డాక్టరు డంకనుగారు శాస్త్రిలవారింశూర్చి ప్రశంసించుచు గవర్నమెంటువారికి వ్రాసిరి. గవర్నమెంటువారును కరము ప్రశంసించిరి. అప్పటి గవర్నరుగారికి శాస్త్రిలవారింశూర్చి గొప్పయభిప్రాయ ముండినది.

౧౮౮౩ సం॥ము శాస్త్రిలవారు రెండవ సహాయోపాధ్యాయులుగా సంస్కృతమునకు నియమింపఁబడిరి. ఆ మఱుసంవత్సరము ప్రధానసహాయోపాధ్యాయులైరి. డాక్టరు ఆపర్వదొరవారు ౧౮౯౩ సం. ఉద్యోగమునుండి విరామముం బొందఁగా నే ఆ స్థానమునకు శాస్త్రిలవారిని నియమించిరి. ఈ యుద్యోగమునందే శాస్త్రిలవారు ఆమరణము (౧౯౦౧ వరకు) నుండిరి.

శ్రీశాస్త్రిలవారియందు విశ్వవిద్యాలయమువారికి ఆత్యంతగౌరవముండినది. ౧౮౭౬ సం. సంస్కృతమునకు పరీక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి. మరల ౧౮౭౯సం. మొదలు ౧౮౮౩ వరకును ఆ పదవియందే యుండిరి. ౧౮౮౩ మొదలు ౧౮౮౯ వరకు కమిషనునకు బరీక్షకులైరి. ౧౮౯౦ మొదలు తుది వరకును సంస్కృతమునందే యుండిరి. ౧౮౯౦ సం. సంస్కృతపరీక్షకసభకధ్యక్షులైరి. అట్లే పదియేండ్లుండిరి. ౧౮౮౮ మొదలు ౧౮౯౩ వరకు బి. ఏ. విద్యార్థులకు ప్రైలాబిడికి పరీక్షకులుగా నుండిరి. దివాన్ బహదూర్ ఆర్. రఘునాథరావు గారు సహాయులుగా మహారాష్ట్రమునకు బహుకాలము పరీక్షకులుగా నుండిరి. ౧౮౮౨ సం. విశ్వవిద్యాలయమున ఫెలోగా నెన్నుకొనఁబడిరి. ప్రాచ్యభాషాప్రవచనాధ్యక్షత్వపదమందు శాస్త్రిలవారుండు కాలమున నేవారి ప్రోత్సాహమువలన బి. ఏ; యమ్. ఏ. తరగతులకు వేద తర్క వ్యాకరణాలంకారశాస్త్రముల ప్రవచనము ప్రధానత్వముంబడసెను. విద్యాశాఖ

యందును గవర్నమెంటువారికి కాస్తులవారు బహుతరంగుల తోడ్పడి యున్నారు. సంస్కృతభాషాపరీక్షకసభాధ్యక్షులుగా నుండియే, తమిళము, ఆంధ్రము, కన్నడము, మళయాళము, మొదలగునాని ఉపసభలలో సభ్యులుగా నుండిరి. గవర్నమెంటువారి పరీక్షలను పెక్కింటిని స్వయముగా విచారించి జరుపుచుండువారు.

శ్రీకాస్తులవారి గ్రంథములగుటించియు, వారు కావించు నితరకార్యముల గుటించియు, మానియర్ వివియమ్మ, పారిస్ వారైన భాకాన్, డా. హోరన్, గ్రయర్సన్, డా. బర్నీ, కొలంబియవారైన బాక్స్ మున్నగు దొరలు, ప్రాచ్యభాషాపండితులు మిక్కిలి ప్రశంసించియున్నారు.

కాస్తులవారు ౧౮౮౪ సం. 'Notes on Aryan and Dravidian philology' అను గ్రంథముయొక్క మొదటిభాగమును ప్రకటించిరి. ఈ గ్రంథమునందు వీరు తమ చిరపరిశీలనోపబద్ధములైన విషయములను వ్రాసియున్నారు. అట్టిపరిశ్రమను అంతటి ప్రముఖ సాగించి దానిని స్వరూపమునకుం దెచ్చినవారిలో శ్రీకాస్తులవారే ప్రథములు. కాస్తులవారు తమ పరిశ్రమయొక్క ఫలితములను ఇంకను పెక్కుగ్రంథములరూపమున ప్రకటింపఁ దలంచిరి. పైగ్రంథమునుగూడ సమగ్రముగా ప్రకటించుటకుమున్నే ౧౯౦౧ మార్చి ౪ తేదీన మరణించిరి. లోతులకు మొదటిభాగముమాత్రమే దక్కినది.

అప్పడప్పడు కాస్తులవారు తాము సంగ్రహించిన విషయములను చేర్చి 'తమిళశబ్దతత్త్వము' (Tamil philology) అనుగ్రంథమును ప్రకటించిరి. తర్వాత నాంధ్రశబ్దతత్త్వము (రెండుభాగములు), ఆర్ధాశుస్వార తత్త్వము అనువ్యాకరణగ్రంథములను ప్రకటించిరి. ఈ గ్రంథములు పండితుల యాదరమునకు పాత్రములై యున్నవి.

అరవమునకు వాఙ్మయచరిత్రము ముఖ్యమని తలంచి తాము అప్పడప్పడు పత్రికలలో ప్రకటించిన విషయములను జూటిని చేర్చి 'Essay on Tamil Literature' అను పేరున ప్రకటించిరి.

శ్రీశాస్త్రిలవారు ఆఱుసిఁగంటువులను ఆఱుభావలకు చెందినవానిని సిద్ధము చేయుచుండిరి; అది ముగింపునకు రానుండఁగా గతించిరి. వీరు ౧౮౯౭ సం విక్రేత్ నెలలో ౧౬ తేది జరిగిన ఆంధ్రకవిపండితసంఘము నకు తాము రాలేమికై చింతించుచు శ్రీధర్మవరము రామకృష్ణమాచార్యుల వారికి వ్రాసిన లేఖ* యందు తనపరిశ్రమలగుఱిచి నామ గు పంక్తులు వ్రాసి యున్నారు. వైగ్రంథములుగాక శాస్త్రిలవాడువ్రాసిన గ్రంథము లెన్నియో గవర్నమెంటువారు కోరఁగా పాఠశాలలకై పెక్కు గ్రంథముల ననువదించిరి. వారు నిరంతరము పంపుచుండు గ్రంథములపై నభిప్రాయములు వ్రాయుచుండిరి. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథములను కోధించుచు విమర్శింపువ్రాయుచుండిరి. మిక్కిలి ముఖ్యమైన పౌరాణిక నామములగుఱిచి 'కొన్ని వ్యాసములను వ్రాసిరి. డాక్టరు బన్నెలుదొరవారి నిఘంటువునకు వ్యాస మొకదానిని వ్రాసిరి.

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రిలవారు సంగీతమందు అపార పండిత్యముగలవారు, వారికి కర్ణాటకహిందుస్తానీ ఐరోపీయసంగీతములందు మూఁటియందును సమాన

---

* Owing to the pressure of official business and other causes, I have not been able to make up my mind to attend .....: The objects of the conference have my full sympathy and I shall do what I can for it. I have been engaged in a critical and comparative study of Tamil, Telugu, Kanarese, and Malayalam languages for more than twenty years. I wish to publish a philological dictionary for each of these languages and also for Sanskrit. I have published a grammar for Telugu under the designation of ఆంధ్రకబ్బితత్వము and a short treatise on the ఆర్థాపసాద్ధి: The Tamil grammar is in the press. By to-day's post I forward to the conference copies of the above books, which I hope the conference will be good enough to accept as my humble quota to the literature and language of the Telugu countries. Any corrections and suggestions from the conference will be most thankfully received.

ప్రజలను. ఆకాలమున (నేటికి ఏబదియైదు సంవత్సరములకుపూర్వము) సంగీతసమాజ మొకటి ప్రత్యేకము విరోపీయవండితులచే జరుపఁబడుచుండినది. అందు కాస్త్రులవారొకరే హైందవసభ్యులుగా నుండిరి. వీరు పై మూఁడుపద్ధతుల తాగతమ్యముల నెఱింగినవారు గావునను, అందు పరిశ్రమ సల్పినవారుగావునను, ఆకాలమునందు విశ్వవిద్యాలయమున సంగీతము లేనందునను గవర్నమెంటువారితరపున డైరెక్టరుగారు కాస్త్రులవారిని కోరగా కాస్త్రులవారు సంగీత ప్రవచనము విశ్వవిద్యాలయమున ప్రారంభించుటకై విషయసంగ్రహములనుపూరి గవర్నమెంటువారికి పంపిరి ఇంతలో నుత్పతమువలె వారి మరణము ఆయుద్యమము నూచివై చెను. వీరి తర్వాతవచ్చిన డాక్టర్ బోర్న్ గారికి ఇందు శ్రద్ధలేమిచే నీయుద్యమము ఆడుగంటి నేటికాలమునకు వరల పైకివచ్చినది. శ్రీ కాస్త్రులవారే ఇంకను కొన్నిసంవత్సరములుండిరేని నేడు ప్రారంభించఁబడిన సంగీత ప్రవచనము విశ్వవిద్యాలయమున నాడే ప్రారంభించఁబడియుండును.

శ్రీ కాస్త్రులవారియింట నిరంతరము విద్యార్థినోదములు జరుగుచుండెడివి. వీరి కుటుంబములో కాస్త్రులవారి అన్నగారు శ్రీ కృష్ణయ్యగారును, వారితమ్మలగు శ్రీ రామచంద్రయ్యగారును, వేంకటేశ్వరకాస్తిగారును సంగీత విద్వాంసులు. అందు వేంకటేశ్వరకాస్త్రులవారు శేషగిరికాస్త్రులవారితో అన్ని విధముల సమానులు; సంగీతమునందు గ్రంథములువ్రాసి ప్రకటించియున్నారు. వానిలో ప్రస్తుతించఁదగినది సంగీతస్వయంతోధిని. శేషగిరికాస్త్రులవారిచే సంగీతవిద్వాంసులేమి, తదితరులేమి, నిరంతరము బహుశృతు లగుచుండిరి. నాట్యాదీకములలో పిఞ్జలు కాస్త్రులవారిని మొదట మెప్పించినవేగాని సభలలో తమవిద్య చూపువాగుకారు. ఇట్టివారిని చరిక్షించుటయందు కాస్త్రులవారి బుద్ధి తుక్కుకాగ్రసద్భవము. భంతికాస్త్రము వారికి కరతలామలకము. కాస్త్రులవారి యింట లక్ష్మీసరస్వతులు కలిసిమెలిసి చాసము చేయుచుండిరి. ఆగంతుకులు వారియింట నిరంతరము బహుశృతు లగుచుండిరి. లేనివారిని

మానములవరకును తమ యింటనేయుంచుకొని పోషించిన దయార్థివృంద యులు శాస్త్రిలవారు పెక్కుపండితులకు మార్గదర్శకులై హితోపదేశములం గావించినారు. ఆంధ్రకవిపండిత సంఘములో నొకదాని కధ్యక్షులై, అచ్చటి పండితుల మాతృస్వముం గని, పండితులు జిజ్ఞాసువులై మెలంగవలయునని నెలవిచ్చిరి.

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రిలవారింగూర్చి వారికి ఆప్తమిత్రులను, నిరంతరము వారిగోష్ఠిలో మెలగినవారను, అస్తల్పితామహులును అగు బ్రహ్మశ్రీ, కళాప్రభుర్జు, మహామహోపాధ్యాయ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు తమ యుహానాటకమును వారికి అంకితము గావించునెడ ముద్రించిన ప్రశంసావాక్యములు—“ఈనాటకమును వీణాగానకళానారదులును, సాంగవేదములం దధీతులును, సర్వదర్శనములందు నదీష్టులును, సంస్కృతప్రాకృతాంధ్రద్రావిడకర్ణాట మహారాష్ట్రాంగ్లేయ గ్రీకలాటి నాద్యష్టాదశ భాషాలక్ష్యులకు నాభిజ్ఞసార్వభౌమములును, ద్రావిడభాషా వైలాలజీ దర్శన ప్రథమప్రవర్తకులును, మదరాస్ ప్రెసిడెన్సీకాలేజీ వైలాలజీ ప్రాక్తనభాషామహోపాధ్యాయులును, బోధనత్వకల్పిలును అగు నస్తన్నితరత్నము తాతవెల్లిమితాదార్ శ్రీయుత శేషగిరిశాస్త్రిలు ఎమ్. ఏ గారి కీర్తిమూర్తికి సమర్పించినాడను.” అని.

ఈవిధముగా నిరంతరము కారదాదేవత నారాధించిన ఈమహానీయుని, అస్తల్పితామహుని నామధేయము నిరంతరము స్మరణీయము. వీరి యాంధ్రశబ్దతత్త్వము ఇతికకాలమునకు నాచే పునర్నిర్మిత మగుట మద్భాగ్యము. ఈ తాతగారింగూర్చినవృత్తాంతమంతయు నాకుంచెలిపిన మన్నాతులమహాశయులు కీ. శే. శ్రీ టి. ఎం. సుందరయ్యరుగారిని ఈసందర్భమున స్మరించెద.

మదరాసు
25 ఏప్రిల్ 1948 }

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి. M. A.

శ్రీ పీఠిక

తెనుంగు ద్రావిడభాషలలో మిక్కిలి సుందరమయినది. కావ్యాలంకారపురాణాద్య నేకవిషయములలోను జ్ఞానప్రదములయిన బహు గ్రంథములఁగలిగి విద్యాభ్యాసవ్యవహారములకు మిగుల నుపయోగమయినది యని యందఱికిని జక్కఁగా చెలిసియున్నది. ఇతర ద్రావిడభాషలకంటె నధికవ్యాప్తి కలిగి అనేక దేశములలో వాడఁబడుచున్నది. చేరచోళపాండ్యదేశముల రాజులు బలహీనులయి యుండునపుడు విజయనగరమందు ఏలుచుండిన రాజులు దక్షిణమునందు సకలదేశములను దమ వశము చేసికొని ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముఁ జేయునపుడు ఆంధ్రదేశమునందలి ప్రజలు గుంపుగుంపులుగా దక్షిణ దేశమునకు వచ్చి అక్కడనే స్థిరముగా వసించినారు. ఇట్టి యనేక కారణములచే నాంధ్రభాష బహుదేశములందు వ్యాపించెను. ఈగొప్పభాషను వ్యవహరించువారలలో ననేక కవులును పండితులును శాస్త్రజ్ఞులునుండిరిగాని, ఎవ్వరును భాషకుఁదగిన శుద్ధమయిన వ్యాకరణమును రచింపరయిరి. దీనికి కారణము ఆకవులును పండితులును శాస్త్రజ్ఞులును సంస్కృతభాషయందు పరిశ్రమముచేసి యాభాషయందు వ్రాయఁబడిన గ్రంథములనే పాఠప్రచనముల మూలముగా నుపయోగించుచువచ్చిరి. ఆంధ్రభాషకు ప్రాచీనము

లయిన వ్యాకరణములు రెండుగలవు; వానిలో నొకటి ఆంధ్ర భాషకు ప్రథమకవియైన నన్నయభట్టారకులచేతను మఱియొకటి ఆధర్వణాచార్యులచేతను రచియింపబడెను. వెనుకటి కాలము నందు అనేకపండితులు వ్యాకరణములు రచించినారు. వానిలో ననేకములు ముద్రింపబడి యున్నవి, కొన్ని గ్రంథములు ముద్రింపబడక వ్రాత పుస్తకములలో నగపడుచున్నవి. వీనిలో ముఖ్యమయినది ఓల్డుకాలీజా పండితులయిన పట్టాభిరామశాస్త్రి లచే రచియింపబడినది. ఇది రాజకీయపూర్వదేశీయలిఖితపుస్తక శాలలో (Govt. Oriental MS. Library) కాకితపు బుస్తకములో వ్రాయబడియున్నది. ముద్రింపబడి మిగుల వాడుకలో నుండునవి, పరవస్తు చిన్నయ్య సూరిగారిచే రచియింపబడిన బాలవ్యాకరణము, వెంకయ్యగారి వ్యాకరణము. పైజెప్పిన అన్ని వ్యాకరణములును ఒకదారి నే యవలంబించినవి; ఆది వైయాకరణులయిన నన్నయభట్టారకుల వ్యాకరణమును ఆధారముగాఁగొని రచియింపబడినందున మూలగ్రంథమునందుండు భ్రంశములన్నియు వానియందు నున్నవి. నన్నయభట్టారకులే శబ్దస్వరూపములను జక్కగఁ దెలిసికొనక బుద్ధికిఁదోచినట్లు లక్షణములను జెప్పినారు. వారుభ్రమించి చెప్పిన విషయములను ఇతర వైయాకరణులును ఒప్పులుగానే గ్రహించి తమతమ గ్రంథముల నొనరించినారు.

అఱవమునందును కన్నడమునందును శబ్దలక్షణములను జెప్పినవారలు తఱచుగా శబ్దస్వరూపములను విమర్శించి లక్షణ

ములు చెప్పియున్నారు. కావున వారిగ్రంథములలో భ్రంశములు మెండుగాఁ గానంబడవు.

ఈ ప్రసక్తియందు లక్షణశబ్దముయొక్క అర్థమును కొంత విచారింపవలయును. లక్షణమనఁగా ఒక వస్తువుయొక్క సత్యమయిన స్వరూపమును దెలుపునట్టి వాక్యము; ఇది రెండు విధములు, కాల्పనికము, వాస్తవము. ఉదాహరణము: 'పోవు తెంచు' అను సమస్తధాతువు 'పోవు' 'తెంచు' అను పదముల వలన వచ్చెను. పోవు - 'పోవుట', తెంచు - స్వార్థమునందు వచ్చినది, అనఁగా 'పోవుట' అని యర్థము; ఈలక్షణము కాల्పనికము, వాస్తవము కాదు. 'పోవు తెంచు' అనుపదములోనుండెడి 'తెంచు' అను ఉత్తరపదము ఖండనార్థకమయిన తెంచుధాతు వయినయెడల దానికి తుమున్నంతరూపము 'తెంప' అని కావలయును; అట్లు కాదు, 'తేర' అని అగును; కాబట్టి 'పోవు తెంచు' అను సమస్తధాతువు 'పోవు తెచ్చు' అనుదాని వికారము కావలయును. ఈకారణమువలన ఖండనార్థకమయిన 'తెంచు' ధాతువుపోవు ధాతువుతోఁ జేరుట చేత 'పోవు తెంచు' పదము పుట్టుననుట కాల्పనిక లక్షణము. పోవు, తెచ్చు అను ధాతువులుచేరి పోవు తెంచు అయినవి యని చెప్పుట వాస్తవ లక్షణము. ఇట్లే 'చేసితిని' అను క్రియాపదమును చేయు+ఇ+తి+ని అని విభజించి, ఇ భూతార్థక ప్రత్యయమనియు, ని ఉత్తమ పురుషైకవచన ప్రత్యయమనియు తి వర్ణకంబనియు చెప్పుట కాల्పనికలక్షణము, అవాస్తవము. చేసితిని=చేయు+ఇత్+ఇన్+

ఇ ఆనుట వా స్తవలక్షణము; ఏలయనిన, దానికి సరియైన ద్రవిడ కన్నడ పదములు క్రమముగా శెయ్దేన్, గెయ్దేన్ అనునవి. శెయ్దేన్ = శెయ్ + డ్ + ఎన్, గెయ్దేన్ = గెయ్ + డ్ + ఎన్. వీనిలో శెయ్, గెయ్ ధాతువులు; డ్ భూతార్థక ప్రత్యయము; ఎన్, ఎన్ ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయములు. అఱవపదమగు 'శెయ్దేన్' అనునది తెనుఁగునందు 'చేయితిని' అనియయి యకారమునకు సత్వమురాఁగా 'చేసితిని' అని అయినది. అఱవమునందు హలంతమయిన పదము తెనుఁగునరాఁగా దాని కడపట అ, ఇ, ఊ, అను అచ్చులలో నొకటి చేర్పబడును. ఈవిధిచేతను ఇకారము చేర్పఁగా శెయ్దేన్ + ఇ = చేయిదిని = చేసితిని అని రూపభేదమునచ్చెను. పై జెప్పిన వ్యుత్పత్తులను క్రిందవ్రాసి పోల్చి చూడవలయును.

తె. చేయ + ఇ + తి + ని = చేసితిని

అ. శెయ్ + డ్ + ఎన్ = శెయ్దేన్

ఇ. గెయ్ + డ్ + ఎన్ = గెయ్దేన్

తెనుఁగుపదమందున్న ని అనునక్షరములోని ఇకారము ఉచ్చారణార్థము చేర్పబడినది. అదిపోఁగా నకారము మిగిలియున్నది. ఈ నకారము ఎన్ అను ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయముయొక్క భాగము. ఈ ఎన్ ప్రత్యయమే తెనుఁగునందు ఇన్ అయినది; కావున భూతార్థక ప్రత్యయము ఇత్ అను దానిని వేటుచేసి ఇన్ అనుదానిని ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయమని చెప్పవలయును. అఱవపదముయొక్క డ్ అనుభూతా

ర్థక ప్రత్యయమునకు సమమయిన ఇత్ అనుదానిని భూతార్థక ప్రత్యయముగా గ్రహింపవలయును. ఇట్లే సంస్కృతమునందు షతిత, కృత, వ్లాన అనువానియందు త ప్రత్యయము కేవలము గాను, ఇకారాగమముతోఁజేరి ఇత అనియు, తకారమునకు నకారాదేశమురాఁగా, న అనియు వచ్చును.

ఇదిగాక,

మ్రాఁకులు ... (అ. మరజ్జీ, క. మరంగజీ)

కొలంకులు } ... (అ. కుశజ్జీ

కొలఁకులు } ... క. కుశంగజీ).

అను నీ పదములలో బహువచన ప్రత్యయము కులు అనునదియేగాని ఉలు అనునది కాదు. ఉలు అనుదానిని తప్ప గాఁ బ్రత్యయమని గ్రహించుటచేత మ్రాఁకు, కొలంకు, కొలఁకు అని భాషలోలేని అపశబ్దములు వైయాకరణుల యజ్ఞానముచేత నేర్పడినవి.

ఈలాగుననే ఆంధ్రపండితులు అర్థానుస్వార శకటరేఫ ములయొక్క కారణములను తెలిసికొనక అనియుండవలసిన పద ములలో వానిని విడిచిపెట్టియు అవి లేనిపదములలో* వాని నుపయోగించియు భాషలోలేని తాటుమాటులను తెచ్చికొన్నారు. ఇట్లుండుటవలన నర్థానుస్వార శకటరేఫములు అనావశ్యకమని వానిని విడిచిపెట్టెడి యాధునిక పండితులపై దోష ము చెప్పుటకు అవకాశములేకయున్నది.

* అర్థానుస్వారతత్త్వమునుజూడుము.

ఆంధ్రభాషా వైయాకరణులు ఇట్లు వ్యాకరణములో ప్రక్రియలందు మాత్రమే తప్పినవారుకారు. వ్యుత్పన్న శబ్దము యొక్క స్వరూపములను సంయతము తెలిసికొనక వానిని యథేచ్ఛముగా మార్చి విరూపముచేసి ఉపయోగించినారు.

ఇట్లు అనేక విషయములలో తెనుఁగు వ్యాకరణము లందు శబ్దస్వరూపములకు విరుద్ధమయి కేవల కాల्పనికలక్షణములను చెప్పియుండుటచే నవి బాలురకు జ్ఞానప్రదములును ఉపయుక్తములును గావు. అదియునుంగాక నన్నయభట్టారకుల యాంధ్రశబ్దచింతామణి, చిన్నయ్యశూరిగారి బాలవ్యాకరణము మొదలయిన గ్రంథములందు పాణినీయవ్యాకరణపరిభాషల ననుసరించి శబ్దలక్షణములను సూత్ర రూపములయిన అతి లఘు వాక్యములచే చెప్పియుండుటచే నవి బాలురకు మాత్రము గాదు ఉపాధ్యాయులకును దురవగాహమనుటకు సందియము లేదు ప్రాచీనకాలములో నొక్కొక విషయమును దెలిసికొని ఆ విషయమునందు వ్రాయఁబడియుండు గ్రంథములను మాత్రము చదువుచుండిన పండితులకు తమకాలమంతయు గడపుటకు అట్టి గ్రంథములు ఉపయుక్తములే. ఈకాలమునందు ఉపయుక్తములయిన అనేక విషయములను దెలిసికొనుట జనుల జీవయాత్రకు ఆవశ్యకముగా నుండఁగా వ్యాకరణమును మాత్రము చదువుచు అధికకాలముఁ గడపుట ఎట్లు ?

నన్నయభట్టారకుల వ్యాకరణమును అధర్వణాచార్యుల వ్యాకరణమును సంస్కృతమునందు వ్రాయఁబడియున్నవి.

చిన్నయ్యసూరి బాలవ్యాకరణము తెలుగున ప్రాయఃబడియుండినను వైఁజెప్పిన వ్యాకరణములవలె పాణినీయవ్యాకరణపరిభాషలను అవలంబించి లక్షణములను జెప్పుటచే దానిని జదువుటయు బోధించుటయు మిక్కిలి కష్టముగానున్నది. ఈ వ్యాకరణముల రీతిని జూడగా నవి సంస్కృత భాషయందు వ్యుత్పత్తిగలిగి పాణినీయ వ్యాకరణముఁ జదివిన పండితులకుమాత్రము అంధభాషా స్వరూపమును దెలుపుటకు వ్రాసినట్లు ఎల్లరకుఁ దెలియవచ్చును. ఈ విషయమునకు ఒక యుదాహరణము నిత్తును.

(౧) జీత్తు అనగా జీకారము ఇత్తుగాఁగలిగినది.

(౨) ఇత్తు అనగా నొకకార్యమును దెలుపుటకు ప్రత్యయముతో జేర్చఁబడు అక్షరము. ఈ సంగతిని పాణినీయవ్యాకరణమువలనఁ దెలిసికొనవలయును. ఇత్తుల కార్యమును దెలిసికొని వానిని ప్రత్యయములనుండి ఎత్తివేయవలెను.

జీత్తులయిన ప్రత్యయములు ఏవియనఁగా,—

లజి (చిన్నయ్యసూరి వ్యాకరణమునఁ గ్రియా ప్రకరణములో ౭-వ సూ. చూడుము)

కలజి (౧౯-వ సూ. చూ.)—చేయఁగల.

కుజి (౩౨-వ సూ. చూ.)—చేయకును.

వుజి } (౩౪-వ సూ. చూ.) { —చేయవె, చేయరే, చేయకువె,
కుజి } —చేయకురె.

మిజి (౩౭-వ సూ. చూ.)—చేయమి.

కజి (౩౯-వ సూ. చూ.)—చేయక.

సుజీ (౪౦-వ సూ. చూ.)-చేయను, చేయన్.

కలజీ (౪౧-వ సూ. చూ.)-చేయఁగల.

నిజీ (౪౨-వ సూ. చూ.)-చేయని.

చదుజీ (౪౩-వ సూ. చూ.)-చేయఁబడు.

౨౦-వ సూత్రముచే జీకారము ఇత్తుగాఁగల ప్రత్యయము రాఁగా ధాతు వుయొక్క తుది యుకారమునకు ఆకారాదేశము వచ్చును.

౨-వ సూత్రముచే చేయధాతువునకు లజీ ప్రత్యయమురాఁగా

౧ చేయు + లజీ అని నిలుచును.

పైఁజెప్పిన (౧) విధిచే జీకారమును ఎత్తివేసి లకారమును మాత్రము ప్రత్యయముగా గ్రహింపవలయు.

జేయు+లజీ అనుదానియందు జీ అను ఇత్తుచేఁ దెలుపఁబడు కార్యమయిన ధాతువుయొక్క తుది యుకారమునకు ఆకారాదేశమును చేయఁగా,

౨ చేయ+ల అని నిలుచును.

౩ ౪-వ సూత్రముచే

పైఁజెప్పిన లప్రత్యయమునకు

ఏకవచనమున—దుజ్, వు, ను

బహువచనమున—రు, రు, ము

అను నీ ప్రత్యయములు ఆదేశముకొఁగా

౪ చేయ + దుజ్ ... చేయ + రు

చేయ + వు ... చేయ + రు

చేయ + ను ... చేయ + ము అని నిలుచును.

జిత్తు బిందుపూర్వకంబగు. (౧౪-వ సూ. తత్సమపరిచ్ఛేదము)

ఈసూత్రముచే,

౫ చేయ + డున్ చేయ + ండు అగును.

ప్రకృతిప్రత్యయములను జేర్చినాయఁగా

చేయండు ... చేయరు

చేయవు ... చేయదు

చేయను ... చేయము అనిపచ్చును.

ఈ పైఁజేసిన వ్యతిరేకక్రియలకు క్రిందువచ్చువిధంబున వ్యాకరణాలక్షణములను జేసిన నతి సులభముగానుండును.

విధి ౧. వ్యతిరేకపూర్ణక్రియలకు, అండు—ఆరు, ఆవు—ఆరు, అను—అము, ప్రత్యయములు.

విధి ౨. వ్యతిరేకక్రియలకు సామాన్యసూత్రము
వ్యతిరేక క్రియలలో భావక్రియలోని ప్రత్యయము
యొక్క ఆదిహల్లునకు పూర్వము అకారముఁ జేర్చు
వలయు. ఈ అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము.

చేయు + అ + వ + వాడు = చేయండు. ఇట్లు చేయరు
మొదలయినవి వచ్చును.

చేయు + అ + క = చేయక; వ్యతిరేకత్వార్థకము. చేసి,
చేయుచు అనువానికి వ్యతిరేకరూపము.

చేయు + అ + ని = చేయని; వ్యతిరేకనామ విశేషణము.
చేసిన, చేయుచున్న, చేయున్ అను వానికి వ్యతిరేకరూపము.

చేయు + అ + మి = చేయమి. వ్యతిరేకభావనామములగు
చేసినమి (అ. శ్లోమై), చేయుచున్నమి (అ. శ్లోమై) అనువాని వ్యతిరేకరూపము.

చేయువ అనునది భవిష్యదర్థకవిశేషణము, కన్నడము నందు గెయ్యువ అనుదానికి సమము. వాడు సర్వసామము. అందు అని యగును. చేయువవాడు చేయువండు అని వికారమునుజెందును. వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయముయిన అకారము భవిష్యదర్థక వకారమునకు మునుపుచేర్పబడెను. వాడు అను సర్వసామము అందు అయి సర్వసామార్థమునువిడిచి కేవలపుం లింగైకవచన ద్యోతకముయిన ప్రత్యయమగును. ఈవివరమును వ్యతిరేకక్రియాప్రకరణమునందు చూడుము.

ఇట్లు శబ్దస్వరూపములను అనుసరించి యుండెడు వాస్తవ లక్షణములచే శబ్దములను విశదముగాఁ దెలిసికొనుట ఎంత సులభము ! ఎంత లాభకరము !

వైఁశిష్టినక్రియలలో ప్రకృతి ప్రత్యయములకు నడుమ వచ్చెడు అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము.

3౨, 3౪, 3౬, 3౭, ౩౯, ౪౦, ౪౬, ౪౭, ౪౯-వ మూత్రములకు లక్ష్యమయిన చేయటము, చేయవె, చేయరె, చేయకువె, చేయకురె, చేయమి, చేయక, చేయకా-చేయకు, చేయఁగల, చేయరి, చేయఁబడు ఈక్రియల స్వరూపము వానితోఁబోల్పఁబడిన ద్రవిడకన్నడపదములచే విశదమగును.

చేయటము (అ. శెయ్యటక్కు)

చేయవె (అ. శెయ్యాయ్, క. గెయ్యాయ్)

చేయరె (అ. శెయ్యార్, క. గెయ్యార్)

(అ. శెయ్యార్, క. గెయ్యార్)

చేయకు

చేయకురె

(అ. శెయ్యటక్కు)

* చేయి - చేయని (అ. శైయిత్, క. శైయిత్)

చేయని (అ. శైయ్యాద, క. శైయ్యాద)

* చేయించు } { అ. శైయిప్పడు } క. శైయిల్పడు
చేయించు } { అ. శైయిల్పడు }

* చేయంగల } (అ. శైయిల్ల, క. శైయిల్ల)
చేయంగల }

చేయమి (అ. శైయ్యామి.)

చేయక (అ. శైయ్యాద, శైయ్యాదు.)

(క. శైయ్యాద, శైయ్యాదె.)

ఇప్పుట నక్షత్రపుగుటుతు లేని క్రియాపదములలోని థాతువు తుదియకారము. వ్యతిరేకద్యోతకమనియు మిగిలిన క్రియాపదములలోని అకారము అట్టిదిగాదనియు వాని ప్రక్కలో నియ్యబడిన ద్రావిడ కన్నడపదములవలనఁ దెలిసికొనవచ్చును. అట్లుండఁగా థాత్వంతోకారమునకు అకారము ఆదేశమగునని వ్యతిరేకద్యోతకాకారమునకును వేరు అకారమునకును భేదము లేక విధించుటచేత సంశయమును భ్రాంతియుఁ గలుగునుగాని వివేకము కలుగదు.

ఇట్లే “ముజ్జీజీత్తులు ముత్తురాబడు” అనునది మొదలయిన సూత్రములచే జీత్తులకుఁ జెప్పబడిన విధులను ఈ వ్యాకరణమునందుఁ జెప్పబడిన విధులతోఁబోల్చి చూచినయెడలఁ బ్రాచీన వ్యాకరణము లేంత దురవగాహములనియు,

ఈ గ్రంథము ఎంత సులభమనియు, పండితులకుఁ దెలియ వచ్చును.

వైఁశేష్ఠినవానిలో సారాంశ మేమనిన శాస్త్రముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము చెప్పవలసిన విషయములను సులభముగాఁ జెప్పట, అట్లు చెప్పక మిక్కిలి దురవగాహమయిన పదములతోను వాక్యములతోను పారిభాషికనిబంధనలతోను చెప్పఁబూని, సులభముగాఁ దెలియఁదగిన విషయమును మఱుగు పెట్టినయెడల శాస్త్రోద్దేశము నెఱవేటునా? రెండవది, చెప్పవలసిన శబ్దలక్షణములను శబ్దస్వరూపముల ననుసరించి చెప్పక స్వరూపములకు విరుద్ధములును భ్రాంతికరములును అయిన అపలక్షణములను చెప్పెడు విధి విధియగునా? అట్టివిధులు మెండుగాఁ గలిగిన శాస్త్రము శాస్త్రమగునా?

ఓక్కొకపదముయొక్క స్వరూపమును తెలిసికొనుట ఎట్లు అవశ్యకమో అట్లే వ్యుత్పన్నపదములయొక్కయు విభక్తి రూపములయొక్కయు అవయవాంశములను తెలిసికొనుట యావశ్యకము. పోవుచున్నాను, వచ్చుచున్నాను అనునవి స్వరూపములు; పోసాను, వస్సాను అనునవి అపశబ్దములని తెలిసికొనవలయు. పోవుచున్నాను = పోవు + చున్న + ను; వచ్చుచున్నాను = వచ్చు + చున్న + ను అని విభజింపవలయు. పోవుచున్నాను = పోవు + చు + ఉన్న + ను; వచ్చుచున్నాను = వచ్చు + చు + ఉన్న + ను అని వ్యాకరించుట స్వరూపవిరుద్ధలక్షణము.

చేయక (అ. శైయ్యాద, క. గైయ్యాద) = చేయు + అ + క; అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము, కకారము నామవిశేషణ ప్రత్యయము. ఇట్లుచెప్పక కకారము భావార్థకము, అకారము దానికి మునుపు నిరర్థకముగా వచ్చినదని చెప్పుట స్వరూప విరుద్ధలక్షణము. రాక, పోక అను భావనామములందు క ప్రత్యయముగలదు. పూనిక, తేలిక అనుభావనామములందు క ప్రత్యయమును కకారమునకు పూర్వము ఇకారాదేశమును గలవు. భావార్థక క ప్రత్యయమునకు పూర్వము అకారాగమము తెనుఁగుభాషలోఁగాని ఇతర ద్రవిడ భాషలలోఁగాని రాదు. కాబట్టి చేయక ఆనుపదములో కకారము భావార్థక ప్రత్యయ మనియు అకారము దానికి మునుపు ఆగమముగా వచ్చినది యనియు చెప్పుట అశాస్త్రీయము.

ఇదియునుం గాక; కలజీ, పడుజీ ప్రత్యయములు పర మగునపుడు నుగాగమంబగు. ౨౦-వ సూత్రముచేతను జీత్తు పరంబగునపుడు ధాతువుయొక్క ఉకారమునకు అత్వము వచ్చును.

చేయు + కలజీ = చేయు + అ + న్ + కల =

చేయన్ + కల = చేయంగల, అథవా చేయగల.

కల అనునది అనుబంధమగుటచే

చేయనుగలయనిగాని } రాదు.
చేయన్గలయనిగాని }

అట్లే చేయు + పడుజి = చేయు + అ + న్ + పడు

చేయంబడు, చేయంబడు.

ఈ వివరముచేత చేయంబడు అను పదంబునకు నాల్గు అవయవములు ఏర్పడుచున్నవి. అది స్వరూపవిరుద్ధము.

చేయంబడు అను పదమునకు సమానము అరవమున శైయ్యల్పడు, శైయ్యప్పడు, కన్నడమున గెయ్యల్పడు, గెయ్యి పడు అనునవి. వీనిలో శైయ్యల్పడు, గెయ్యల్పడు ప్రాచీన రూపములు. వ-నిని జూడఁగా నవి సమస్త థాతువులని మనము చెలినీకొనవచ్చును. చక్కఁగాఁ బరీక్షించి చూడఁగా, శైయ్యల్, గెయ్యల్ నామములనియు, పడు థాతువనియు శైయ్యల్ గెయ్యల్, 'చేయుట' పడు 'ఉత్పత్తియగుట' ఇతరులు చేయు పనిని దనయందుఁ గలిగియుండుట అనగా నితరుల వ్యాపారములకుఁ గర్తముగా నుండుటయని యర్థము. ఇట్లే తెనుఁగునందును చేయంబడు అనుపదమునకు చేయన్ 'ఇతరులు చేయుట', పడు. 'తనయందుఁ గలిగియుండుట' అనగా నితరుల వ్యాపారమునకుఁ గర్తముగా నుండుటయని యర్థము. 'కుమ్మరవానిచేతఁ గడవ చేయంబడుచున్నది' అనఁగాఁ గుమ్మరవాడు చేయుపనికిఁ గడవ కర్తముగా నున్నది యని యర్థము. ఇట్లు సులభమయిన అర్థము ననుసరించి చేయంబడు అను పదమును చేయపడు అను రెండవయవములుగా విభజించి, చేయ అనుదానిని భావనామముగాను పడు అనుదానిని దాని

తో సమస్తమయిన ధాతువుగాను గ్రహించునది ఎంత సుకరము! ఇదియే వాస్తవ లక్షణము. దానిని నాల్గవయవములు గలిగినదిగా గ్రహించుట అశాస్త్రీయము; స్వరూపవిరుద్ధము. ఇట్టి శాస్త్రములను ఎంత చదివినను మనుష్యునికి జ్ఞానము పుట్టదు. చక్కెరను భుజించునపుడు వేపాకుముద్దయందు దానిని పెట్టి ఆవేపాకు ముద్దను తినువారు లోకములో నెవరుగలరు? ఋజువుగా నుండు సమీపమయిన దారిని విడిచి నాలుగామడ దూరముచుట్టి కాలునొప్పి తలనొప్పులతోఁ బోవుటకు ఎవరు ఇచ్చింతురు? ఆంధ్రభాషావ్యాకరణములు ఇట్లుండుటఁబట్టి పాఠశాలలలోఁ జదువు బాలురకు ఎంత ప్రయాసము! ఉపాధ్యాయులకు ఎంత ప్రయాసము! ఇంత ప్రయాస సాధ్యము లయిన వ్యాకరణములను కష్టపడి చదివినను, చదివినదానిని జ్ఞప్తియందు ఉంచుకొనుట దానికంటే గవ్వతరమగుటచేఁ జదివినదంతయు నుపాధ్యాయులకే సమర్పితమగును.

ఈ కారణములచేఁ దెనుఁగుభాషకు మంచి వ్యాకరణము లేకయున్నది. తెనుఁగు, అరవము, కన్నడము, మళయాళము ఈ నాలుగుభాషలనుఁ జక్కఁగాఁజదివి ఒక్కొక్కభాషయందుండెడు పదములను వ్యాకరణప్రక్రియలను ఇతరభాషలలో నుండు వానితోఁబోల్చి ప్రకృతిప్రత్యయాద్యవయవములను వానిమార్పులనుఁ బరిశీలించి ఈవ్యాకరణమును అనేక సంవత్సరములకుముందు రచియించితిని; దానిని పండితులతోఁ జర్చించుచును, ఎఫ్. ఎ., బి. ఎ. తరగతులయందు బాలురకు బోధించి

వారి యాత్మేపములకు సమాధానముఁ జెప్పుచును, కాల
క్రమమున తెలియవచ్చిన దోషములను దిద్దుచును, గ్రంథ
మును పలుమాటలు శోధించియుండుటఁబట్టి అది యందఱకును
ఉపయుక్తమగునని నాకుఁ దోచినదానిచే దానిని ముద్రించి
విద్వాంసులకు సమర్పించియున్నాను. ప్రాచీన వ్యాకరణము
లందు దోషములు నాకుఁ దోచినట్లు ఈవ్యాకరణములోని
దోషములు పండితులకుఁ దోచినయెడల వారు నాకుఁ దెలియఁ
బఱతురని ప్రార్థించెదను. అట్లు తెలుపు వారలకు మిగులఁ
గృతజ్ఞుఁడని దెలిపి స్థానిత్యములను దిద్ది ఈగ్రంథమును జక్కఁ
జేసికొనుదును.

1896-శం॥

ఏప్రిల్ 28-వ తేది. }

శేష గిరి శాస్త్రి.

శ్రీ ఆంధ్ర శబ్ద తత్వము

సంజ్ఞా ప్రకరణము.

1. ఆంధ్ర భాషలోని పదములు తత్వమును, తద్భవము, దేశ్యము అని మూడు విధములు కలిగినవి.

2 తత్వము సంస్కృత ప్రాకృతములనుండివచ్చి అక్షర భేదములేక ఉపయోగింపబడునది. పదాంతమునందు ప్రత్యయములు చేరునపుడు సంధి చేత వచ్చు వికారములును, ప్రత్యయములు లేకయే వచ్చు వికారములును ఉండవచ్చును.

ఉ. దూత, హరి, శ్రీ, రమ, అత, రాముడు, కృష్ణుడు, విష్ణువు, ంభుడు, గురువు, తరువు, విభాత్పుడు, హనుమంతుడు, అంగిరుడు,ంగిరసుడు, మొదలయినవి.

లెనుగను.				సంస్కృతము.
దూత	...	...	...	దూతః
హరి	...	...	...	హరిః
శ్రీ	...	...	...	శ్రీః
రమ	...	...	...	రమా
అత	...	...	...	అతా

ఈ పదములయందు సంస్కృత పదములయొక్క అంతమందుండు పర్గములు లోపించినవి. దీర్ఘములు హ్రస్వములు అయినవి.

రాముఁడు	...	...	రాముః
కృష్ణుఁడు	...	...	కృష్ణః
విష్ణుఁడు	...	...	విష్ణుః
శంభుఁడు	...	...	శంభుః
గురువు	...	...	గురుః
తరువు	...	...	తరుః
విధాతృఁడు	...	...	విధాతృ
హనుమంతుఁడు	...	...	హనుమన్
ఆంగిరుఁడు	}	...	ఆంగిరస్.
ఆంగిరసుఁడు			

రాముఁడు, కృష్ణుఁడు:—ఈ పదములయందు సంస్కృత పదాంతమునందుండు విసర్గమునకు లోపమును, పుంలింగ ప్రథమైకవచన ప్రత్యయమైన ఁడు ప్రత్యయమును, పదాంతముననుండు ఆకారమునకు లోపమును వచ్చియున్నవి.

విష్ణుఁడు, శంభుఁడు:—ఈ పదములయందు సంస్కృత పదములయొక్క అంతమునందుండు విసర్గమునకును తత్సూర్వమయిన ఁకారమునకును లోపమురాఁగా ఁడు ప్రత్యయము చేరియున్నది.

గురువు, తరువు:—ఈ పదములందు విసర్గలోపమును, ఁప్రత్యయమును, పదాంతమునందుండు ఁకారమునకును ప్రత్యయోకారమునకును మధ్యమున పకారాగమమును * వచ్చియున్నవి.

విధాతృఁడు:—ఈ పదము విధాతా అను పదముయొక్క ప్రాతిపదికమైన విధాతృ అనుదానికి 'ఁడు' ప్రత్యయముచేర్చి ప్రత్యయోకారమునకు లోపముచేయుటచే సిద్ధించునది.

* సంధి ప్రకరణము చూడుఁడు.

హనుమంతుడు, అంగిరసుడు:—ఈపదములును వైశిష్ట్యవని పఠనే సిద్ధించునది. హనుమత్, అంగిరస్ అనునవి తెనుఁగునందు ప్రాచీనపదము. 'అంగిరుడు' అను కదంబునందు ఉడు ప్రత్యయముచేరఁగా అంగిరస్ శబ్దముయొక్క తుదియందుండు అన్ అనుదానికి లోపము.

ఇవి సంస్కృతపదములు.

'ప్రాకృతమనగా' ప్రకృతివలనఁ బుట్టినది. ప్రకృతి సంస్కృతము. ఈ భాష సంస్కృత నాటకమనఁ దుపయోగించఁబడునది.

తెనుఁగు.	ప్రాకృతము.	సంస్కృతము.
అగ్ని ...	అగ్నే ...	అగ్నిః
రాణి ...	రాణీ ...	రాణీ
తంతి ...	తన్తి ...	తన్త్రీ
సిరి ...	సిరీ ...	శ్రీ
విన్నానము...	విజ్ఞానమ్ ...	విజ్ఞానమ్

విన్నానము:—ఇది ప్రాకృత పదమునకు ఉ ప్రత్యయము చేర్చుటచే వచ్చినది. విన్నానమ్+ఉ=విన్నానము.

ఇవి ప్రాకృతపదములు.

3. తద్భవము సంస్కృత ప్రాకృతమువలనఁ బుట్టినది.

తె.	సం.
సాయము ...	ఉ. సహాయః
సామి ...	స్వామి
సాదనము ...	సాధనమ్
గారాబము ...	గౌరవమ్
బస ...	వాసః
బసవండు ...	వృషభః

కందుడు ... ... స్కన్ధః

ఓలి-‘వరుస.’ ... ... అవళిః

4. దేశ్యము ఆంధ్ర దేశవ్యవహారసిద్ధమైనది. ఇది ద్రావిడ కర్ణాటకభాషలనుండి వికృతమయ్య నవికృతమయ్య వచ్చి నదియు, ఆంధ్ర దేశముననే కలిగినదియు అని రెండు విధములు గలది అగును.

తె.

అ.

పడమర:—పడువానమ్ = పడు - ‘అస్తమించునట్టి,’ వానమ్ - ‘అకాశము;’ ‘సూర్యుడు అస్తమించునట్టి యాకాశము;’ అనగా ‘పశ్చిమదిక్కు.’ మలయాళములో పడిళ్ళాటు = పడు ఖాయిటు, పడు - ‘అస్తమించునట్టి,’ ఖాయిటు - ‘సూర్యుడు,’ ‘అస్తమించెడు సూర్యుడు,’ అనగా ‘పశ్చిమము.’

నలువ:—నాల్ వాయ్ = ‘నాలుగు నోట్లగలవాడు,’ ‘బ్రహ్మ’.

కాలువ:—కాల్ వాయ్=కాలు. ‘ప్రపంచు,’ వాయ్ - ‘మార్గము.’

కైరువు:—కైరుప్పు=కై - ‘చేయి,’ తుప్పు - ‘ఆయుధము,’ ‘చేరి యాయుధము.’

కొడవలి:—కొయ్ వాళ్ = కొయ్ - ‘కోయనట్టి,’ వాళ్ - ‘కత్తి’.

కోవెల, } కోయిల్ = కో - ‘రాజుయొక్క,’ ఇల్ - ఇల్లు, ‘రాజు
కోయిల, } నగరు;’ ‘దేవాలయము.’

కాణాచి:—కాణియాట్టి=కాణి - ‘నేల,’ ఆట్టి - ‘స్వామ్యము.’

నూయి, } -నూతై* - ‘ద్వారము’.

నూయి.

గొయ్యి:—కుటి - ‘పల్లము,’ ‘గొంట’.

* అరవమునందలి ముక్త బదులు ‘జ’ ఇంచుపయోక్తము.

బుగ్గ: — బూయగై - 'సరస్సు'.

గ్రొయ్య: — శుటి - 'పల్లమగు.'*

వయ్య: — విరి - 'పగులు'.

గాలి: — కాల్; ప్రాచీనమయిన యీశువుపదము సాధారణభాషలో
కొట్టు * అని మాటి వచ్చును.

చీలు: — కీల్.

చినుగు: — కిటి.

గిలుబు: — కళవు 'దొంగతనము.'

గలివి: — కళిప్ప 'ఉల్లాసము.'

గుడుగు: — శుటి 'వర్తులము.'

తె.

క.

కెలనము: — కెలనవు, అ. కిరికై, సం. క్రియా. యాకు నత్వము.

మాట: — మాతు.

గండడు: — గండను, అ. కణపన్ - 'పలి.'

మిండడు: — మిండను.

ఎచ్చరిక: — ఎచ్చరికె, ప్రా. క. ఎఱుతరువికె. ఎఱుతరు - 'లేయు', ఇక
భావనామప్రత్యయము; ఎచ్చరికె - 'లేచుట.'

ఎంగిలి: — ఎంజిలు, అ. ఎంజల్, ఎచ్చిల్ - 'ఉచ్చిష్టము.'

తండ్రి: — తండెయరు, అ. తందైయర్.

గ్రోతి: — గోడగిలి - 'అడుగోలి.' ఓకారము డకారమునకు ముందు
వచ్చి ఆకారమునకు అదేశమాయెను. గికారము, డకార
మునకు రత్వము.

* అరవపదమునందు వచ్చేను అవ్యయము కొంచెము ఎచ్చుతక్కువగా
తద్వయమువలె వుండును. కుష్ఠోచ్చారణమును అరవము దెలిసినవారు
ఉచ్చరింపగా విని తెలిసికొనవలయును.

5. లక్షణ విరుద్ధములయిన పదములు గ్రామ్యములు.

ఉ. వస్తాయి, పోతాయి, ఉండాాయి, లింటాయి.

వస్తాది, పోతాది, ఉండాది, లింటాది.

చేకాడు. వేకాడు. తీకాడు.

గ్రామ్యము.

సలక్షణము.

వస్తాయి

వస్తాది

...

వచ్చుచున్నది

పోతాయి

పోతాది

...

పోవుచున్నది

ఉండాాయి

ఉండాది

...

ఉంటున్నది

లింటాయి

లింటాది

...

లినుచున్నది

చేకాడు

...

చేసినాడు

వేకాడు

...

వేసినాడు

తీకాడు

...

తీసినాడు

6. అచ్చులు తమంతటనే యుచ్చరింపబడునవి. (అ, ఆ మొదలయినవి) వీనికి స్వరములనియు పేరు.

7. హల్లులు అచ్చయొక్క సాహాయ్యముచేత నుచ్చరింపబడునవి. (క, చ, ట, త, ప, మొదలయినవి.) వీనికి వ్యంజనములనియు పేరు.

8. మాత్ర ఒక తెప్పసాటుకాలమున నుచ్చరింపబడునట్టి యక్షరముయొక్క కాలప్రమాణము.

9. హ్రస్వము ఒకమాత్ర కలిగిది.

10. దీర్ఘము రెండుమాత్రలు కలిగినది.

11. పుత్రము మూడు మాత్రలు కలిగినది.

12. వర్ణము అచ్చులకును హల్లులకును సామాన్య నామము.

13. కారము ఒక్కొక్కవర్ణంబునకు స్వార్థమునందు వచ్చు ప్రత్యయంబు. (ఉ. అకారము, కకారము, ఇత్యాదులు.)

14. అక్షరము అచ్చునకును అచ్చుతోఁగూడిన హల్లునకును పేరు.

15. అత్తు, ఇత్తు, ఉత్తు, క్రమముగా అకారమునకును, ఇకారమునకును, ఉకారమునకును సంజ్ఞ.

16. కంఠ్యము కంఠమువలన నుచ్చరింపబడునది.

17. తాలవ్యము దవడవలన నుచ్చరింపబడునది. (తాలువు-దవడ)

18. మూర్ధన్యము నోటిలోని పైభాగమువలన నుచ్చరింపబడునది. (మూర్ధన్ - నోటిలోని పైభాగము)

19. దంత్యము దంతములవలన నుచ్చరింపబడునది.

20. ఓష్ఠ్యము ఓష్ఠములవలన నుచ్చరింపబడునది. (ఓష్ఠము - పెదవి.)

21. స్పర్శము దృఢమయిన స్పర్శము కలిది.

22. అంతస్థము మధ్యముగా నుండునది.

23. ఊష్ణము శ్వాసముతో నుచ్చరింపబడునది.

24. అనుస్వారము ఒక వర్ణముతోఁజేర్చి యుచ్చరింపఁబడినది. ఉ. ం ఁ.

25. విసర్గము విడువబడునది. ఉః.

26. లోపము ఉండినది లేకపోవుట.

27 ఆదేశము ఉన్నదాని స్థానమున వేటొకటివచ్చుట.

28. ఆగమము లేనిది వచ్చుట.

29. ప్రత్యయము పదాంతావయవములయిన అండు, ఉండు మొదలయినవి.

30. బహుళము తలుచు.

31. విభాష, వికల్పము విధి ప్రవృత్తి కలిగియు లేకయు ఉండుట.

32. ఉపధ అంత్యవర్ణమునకు పూర్వమయినవర్ణము.

33. ప్రాతిపదికము ప్రథమాప్రత్యయములు చేరుటకు మునుపు ఉండు నామరూపము.

34. విభక్తి ప్రాతిపదికము ద్వితీయాదివిభక్తులు చేరుటకు మునుపు ఉండు నామరూపము.

35. అంతప్రత్యయము ద్రవిడపదములు తెనుంగునకు వచ్చునపుడు అంతమునందు అర్థవిశేషము లేక, చేర్పబడెడు, అ-ఇ-ఉ మొదలయిన ప్రత్యయములు. ఉ.

సంక్షిప్త ప్రకరణము.

౧

తె.

అ.

నార	...	...	నార్
కాయ	...	...	కాయ్
వాయి	...	...	వాయ్
చేయి	...	...	చై
నేయి	...	...	నై
కాలు	...	...	కాల్
తోలు	...	...	తోల్
ఏలు	...	...	ఆల్
మిన్న	...	...	మిన్
మన్న	...	...	మన్
మను	...	...	మాన్

క్రియా ప్రకరణము.

---

36. క్రియలకు పురుష లింగ వచనములు గలవు.

37 పురుషములు మూడు, ఉత్తమపురుషము, మధ్యమ పురుషము, ప్రథమపురుషము అని.

38. నేను, మేము, ఏను, నేము, మనము, ఇవి కర్తగా గలిగిన క్రియ ఉత్తమపురుషము. నీవు, ఈవు, మీరు, మీరలు, ఇవి కర్తగా గలిగిన క్రియ మధ్యమ పురుషము. అన్ని నామములును, ఎవఁడు మొదలున సర్వనామములును కర్తగా గలిగిన క్రియ ప్రథమపురుషము.

ఈ పురుషములను ప్రత్యయములచేతను, అర్థములచేతను తెలిసికొనవలయు. ఉ. నేను చేయుదును. ఈ క్రియలో 'ఉను' ప్రత్యయము ఉత్తమ పురుషమును చూపును. నీకు శుభంబు అగును. 'అగును' అను క్రియలో ప్రథమపురుషవాచకమయిన ప్రత్యయంబు లేదు. దానికిఁ గర్తయైన 'శుభంబు' అను పదమువలన నది ప్రథమపురుషంబని తెలిసికొనవలయు.

లింగవచనములను గుఱించి చెప్పవలసిన మూత్రంబులను 'నామ ప్రకరణమునఁ' జూడఁడు.

39. పురుష ప్రత్యయములు.

(౧) పులింగ ప్రత్యయములు.

ఏ క వ చ న ము.

* అండు, అడు, ఉండు, ఉడు.

ద్రవిడ ప్రత్యయము 'అన్' పులింగైకవచనము. దానికి 'ఉ' అను అంత ప్రత్యయమును చేర్చగా, 'అన్+ఉ' అని నిలుచును. ఈ రెంటిని నడుచు 'డ'కారమును, 'స'కారమునకు బింద్వాదేశమును, అంతోకారమును పట్టి అన్ ప్రత్యయముయొక్క 'అ'కారమునకు పాక్షికముగా 'ఉ'కారాదేశమును రాగా, 'అండు ఉండు' అగును. పూర్ణ బిందువునకు అధ్వానుస్వారము వైకల్పికముగ రాగా 'అడు ఉడు' అను ప్రత్యయములును సిద్ధించును.

* అ. అన్. ఈ ప్రత్యయము అండు మొదలయిన నాలుగు ప్రత్యయములకు మూలము. ఇది అరవమునందుండి తెనుగునకు వచ్చిన కొన్ని నామాలులందును వచ్చును. జీమంగారు = జీమక+గారు. గారు పులింగైకవచన ప్రత్యయము. నాయనింగారు = నాయక+గారు (అ. నాయన్+గళ్), నాయన్ శబ్దమునకు వెనుక ఇకారాగమము రాగా, నాయనిగారు అని నిలిచినది. గారు ప్రత్యయముయొక్క గకారమునకు పూర్వముగ అను స్వారాగమము రాగా, నాయనింగారు అని సిద్ధించెను. ఇట్లే అయ్యంగారు అను శబ్దమునందును అన్ ప్రత్యయము గలను అయ్యంగారు = అయ్యన్+గారు. ఈ తెనుగు పదము అరవమునందు లాటిక ప్రవృత్తిగలిగిన వైష్ణవులకు బిరుదయ్యె. ఈ శబ్దమువలె అయ్యంగార్, అప్పంగార్, అత్తంగార్, అణ్ణంగార్, అనుపదంబులు అరవమునందు కల్పింపఁబడినవి.

దాసర్ అను పదము దాసరి అని వికృతమయినట్లు, దాసన్ అను పదము దాసని అని వికృతమయ్యె. దాసనివాడు అనగా దాసుఁడయిన వాడు అనియర్థము. దాసానిపుత్రు అనగా దాసుఁడు దేవాలయమునకుఁ జేరిన లోటలో భగవత్పూజకుఁగాను పైరు చేసిన పుత్రు. దాసనివాడు

ఉ.	గండండు	...	గండడు
	మిండండు	...	మిండడు
	రాముండు	...	రాముడు
	కృష్ణుండు	...	కృష్ణుడు.

వాడు:—అను సర్వనామము ప్రత్యయముగా వచ్చును.

ఉ. చేసినవాడు ... వచ్చినవాడు.

అడు:—వకారమునకు లోపము రాగా, 'వాడు అడు' అగును.

ఉ. చేసినాడు ... వచ్చినాడు.

తనజీవనమునకై కుంకుమము, గంధపుపొడి, పల్లుపొడి, మొదలయినవానిని జేసి అంగడియం దమ్మును, అట్లు చేయఁబడిన పల్లు పొడికి దాసనిపొడి దాసనాపొడి యని పేరువచ్చెను. ఈ దాసని అను పదమే సాతని అని వికృతమయి భగవద్భక్తులయి భగవత్కైంకర్యమును జేసెడు బ్రాహ్మణే తరులకుఁ బేరయ్యె. పురాణములందు బ్రాహ్మణేతరులయిన భగవద్భక్తులకు తఱచుగా దాసశబ్ద ముపయోగింపఁబడును. పూర్వము తొండమాన్ చక్రవర్తికిఁ బుట్టలో నావిర్భవించియుండిన తిరువతి వేంకటరమణస్వామి పూజఁ గావించుటకు రంగదాసుఁడు అనే శూద్రుఁడు తోడాయెను.

“దాసనామ్నా చ శూద్రేణ సహ తం పూజయ ప్రభుం!

త్వదాగమనకాలే తు పాంశ్యదేశాత్సుధీశ్శుభః ॥

రంగదాస ఇతి ఖ్యాత శ్శూద్రస్తాన్వం సంగమిష్యతి॥”

“పుష్పద్యాన కరశూద్రః ॥”

బ్రహ్మాండపురాణము, వేంకటాచలమహాత్మ్యము.

వాస్తవ వ్యుత్పత్తి యిట్లుండఁగా సాతని అను పదంబును సాత్తు అను ద్రవిడభాతుయొక్క వ్యతిరేకనామ విశేషణరూపముగాఁ దలఁచి, సాతని వాడు అను పదమునకు యజ్ఞోపవీతము మొదలయిన కర్మచిహ్నముల ధరిం

కాదు:—‘వాడు’ ప్రత్యయము ‘వ’కారమునకు ‘క’కారాదేశమువచ్చుట చేత ‘కాడు’ అగును.

గాదు:—‘వ’కారము ‘గ’కారమగుటచే ‘వాడు, గాడు’ అగును.

కాదు:—‘ఇ’ ప్రత్యయము ‘అడు’ ప్రత్యయముతో చేరి ‘ఇయడు’ అగును. ‘ఇయడు’వలన ‘కాడు’ వచ్చినది.

కల్గరి+అడు = కల్గరియడు = కల్గరీడు

మొక్కలి+అడు = మొక్కలియడు = మొక్కలీడు

అటమటి+అడు = అటమటియడు = అటమటీడు.

దు: —తోడు, అ. ఇతైయకా.

ఇట్టి+అడు = ఇట్టియడు = ఇట్టిడు.

ఎకిమీడు—‘యజమానుడు.’

రాడు, అ. వారాన్, తె. వ్రాడు=రాడు, వకారలోపము.

లేడు, అ. ఇలక =తె. ఇలడు=లేడు.

కాడు, అ. అగాక =తె. అగడు=కాడు.

పోడు=పోవడు.

దు: —ఒక్కడు, అ. ఒరువక + ఉ = ఒర్వుడు = ఒర్వుడు = ఒక్కడు.

‘ఉ’కారలోపము, లేవకారములకు వకారద్వయాదేశము, వకారయమునకు కకారద్వయాదేశము.

వాడు అని అర్థమును ఈకౌలములోఁ జేయిదురు. దానికే బ్రమాణంగా విష్ణుచిత్రియమునందును

“పెరుగు వడియంబులును బచ్చివరుగులొలుపుఁ

బప్పుమధుసూదనారోప కలణపేటి

కలును కాన చాతని కులముబలసి” అని చెప్పబడియున్నది.

ఈవృత్త త్రికల్పితము. ఈనిమయమును సునిష్టరమగా వేణుచోట పెద్దను.

(౨) స్త్రీలింగ ప్రత్యయములు.

వికవచనము.

అది: — 'ఇ' ప్రత్యయము చేరగా 'అవన్' అను సర్వనామ ప్రత్యయము 'అది' అగును. దీనికి దృష్టాంతము.

అ, కుశవక్ - కుశలి.

ముడవక్ - ముడలి.

కుశవక్ + ఇ; అన్ లోపము,

కుశన్ + ఇ = కుశని - కుశలి, వకారమునకు తకారాదేశము.

అట్లే అవక్ + ఇ = అవి = అది, వకారమునకు దకారాదేశము. అది అను సర్వనామము ప్రత్యయమయినది.

ది: — 'అది' యొక్క అకారమునకు లోపము. చిన్నది, పెద్దది.

దు: — ఇది నపుంసక ప్రత్యయము, ప్రయోగముచే స్త్రీలింగమునకు సిద్ధించినది.

'అదు' అను నపుంసకైకవచన ప్రత్యయము 'ఉ' కారమునకు 'ఇ' కారాదేశంబగుటచే 'అది' యయినది. ఈ 'అది' ప్రత్యయమును పైఁజెప్పిన 'అది' ప్రత్యయమును వికస్వరూపములయినప్పటికిని భిన్న ప్రత్యయములని తలఁపవలయును.

టి: — పూవును పోలినది = పూబోనిది = పూబోడి, 'లి' లోపము, నకారముతోఁజేరిన ఇత్తునకు లోపము, 'ఉ' కారమునకు 'డ' త్వము; బోడి, 'డ' కారమునకు 'ట' త్వము.

తి: — అ, పిరుత్తి = పిరువన్ + ఇ = పిరుది = పిరుత్తి. 'వ' కారమునకు 'త' కారాదేశము, ఈపదము తెలుగునందు 'పిర్తి' అని అయినది.

తె: — 'తి' ప్రత్యయముయొక్క ఇకారము ఎత్వమును బొందగా 'తె' ప్రత్యయము సిద్ధించినది. ఉ. ఎతతె.

3: — ఒరువది = ఒవ్వుది = ఒక్కటి, రేఫవకారములకు 'వ'కారద్వయమును 'వ'కారద్వయమునకు 'క'కారద్వయమును ఆదేశముగా వచ్చినవి. దకారమునకు టత్వము.

1: — ఒరువది = ఒక్కటి, ఒక్కలి.

3: — ఒకతె, 'కలి' ప్రత్యయముయొక్క 'లి'కారమునకు 'తె' ఆదేశమయినవచ్చెను.

— ఆకారాంత స్త్రీలింగపదములు సంస్కృతమునుండి తెలుగునకు రాగా అంతమునందుండు ఆకారమునకు ప్రాప్తమగును. రమ, అత, వనిత.

(3) పుస్త్రీలింగ ప్రత్యయములు

బ హు వ చ న ము.

: — వారు = ఆవరు = ఆ + ఆరు, అకారము వరామర్భాధిక విశేషణము, దీనిని ఆరు ప్రత్యయమునకును నడుమ వకారము * వర్ణప్రతిచేత 'ఆవరు వారు' అయెను.

— తారు = తవరు; లేరు, అ. ఇలర్ = ఇలరు = లేరు; కారు, అ. ఆగార్ = అగరు = కారు; మారు, ఇమ + అరు = ఇమరు = మారు.

: — అ. ఇవరు = ఇ + వరు = వీరు, ఎవరు = అ. ఎవర్ = ఎ + వర్.

— అ. ఒరువర్ = ఒర్వరు = ఒక్కరు, ఒకగు.

: — అ. పలవర్ = పలుగురు, పెల్లూరు, పెక్కరు. ఆకారమునకు ఎత్వము, అకార గకారములకు కద్వయముదేశము.

* వర్ణప్రతి అనగా ఒక అక్షరము తొనుండుచోటనుండి వచ్చుట దుమికి అచ్చటనుండు వర్ణమునకు ఆదేశముగా వచ్చుట. దీనిని రప్రకరణమునందు చూడుము.

అంత ప్రత్యయోకారమును బట్టి ప్రత్యయాదియయిన అత్తున శ్చత్వము.

గురు: — పలుగురు = అ. పలవర్, పలువురు. నకారమునకు గత్వము, ఇరుగురు, మూగురు, నలుగురు.

దఱు: — అ. అనైవర్ = అనైవరు = అన్వరు = అందరు; వికార లోపము, వకారమునకు దత్వము, నకారమున కనుస్వారము. అందరు శబ్దమునకు లు ప్రత్యయముచేరగా, అందరు+లు = అందఱు, రేఫ లకారమునకు ఉత్వము. అందఱు, అ. అనైవర్, క. అనిబరు. ఇందఱు, అ. ఇనైవర్, క. ఇనిబరు. ఎందఱు, అ. ఎనైవర్, క. ఎనిబరు. అ. ఇరువర్ = ఇర్వరు = ఇర్దరు = ఇద్దరు. అందఱువలె, ఇద్దఱు.

అలు: — వనితలు, అన్నలు, పెద్దలు, వారలు.

ఉలు: — రాములు, జనులు, మహాత్ములు, మునులు, ఋషులు. అలుప్రత్యయోకారమునుబట్టి ప్రత్యయాదియయిన అత్తునకు ఉత్వము. ఈ 'అలు, ఉలు' ప్రత్యయములయొక్కతెని 'విభక్తిప్రకరణము' నంజాదుము.

లు: — క్రిలు, స్త్రీలు.

వైకెప్పిన రు లు ప్రత్యయములు సంధిచేత 'దు, ర్దు, ఱు' అనియు ఇంక పలువిధములుగాను వికృతినీజెందును. 'నామప్రకరణము' జాదుము.

వారు: — సర్వనామము ప్రత్యయమాయెను. ఉ. జేసినవారు, చేయవారు.

గారు: — వారు ప్రత్యయముయొక్క వకారమునకు గాదేశము. ఉ. అయ్యంగారు, రాజుగారు, అ. గళ్ ప్రత్యయము దీనిని సంబంధించినది.

(౪) నపుంసకలింగ ప్రత్యయములు.

వికవచనము.

అము: —అ. అమ్, సం. అమ్. అమ్+ఉ=అము.

ఉ. కులము, వనము, దేశము.

అంబు: —అ. అమ్+ఉ = అమ్+బ్+ఉ, అకారాగమము, మకారమునకు అనుస్వారాదేశము; ఉ. కులంబు, వనంబు, దేశంబు.

అమ్మ: —అంబు ప్రత్యయముయొక్క మబలకు మద్విత్వంబు.

ఉ. కులమ్మ, వనమ్మ, దేశమ్మ.

అదు: —తనదు, అ. తనదు. చేయదు.

అది: —అ. అదు=అది, ఉత్తనకిత్వము.

ఈ ప్రత్యయము స్త్రీలింగమునందు వచ్చు 'అది' అను ప్రత్యయముతోను వికరూప మయినప్పటికిని, ఆరెండు ప్రత్యయములును వేరువేరు అని గ్రహింప వలయును.

ది: —చిన్నది, పెద్దది, రానిది, పోనిది.

దు: —రాదు, అ. వారాదు, తె. వ్రాదు=రాదు, మకారలోపము.
పోదు = పోవదు.

లేదు, అ. ఇలదు = లేదు.

కాదు, అ. ఆగాదు = తె. ఆగదు = కాదు.

నాదు, అ. ఎనదు.

నీదు, అ. ఉనదు.

కద్దు = కలదు.

వద్దు = వలదు.

దు: —ఒండు, అ, చిన్లు, క. ఒండు, ఒండుయొక్క చకారమునకు డత్వము.

కటి: —ఒరువది=ఒర్వది, ఒక్కటి. స్త్రీలింగైక వచనమునందు 'కటి' ప్రత్యయమును జూడుము.

టు: —అటు, ఇటు, ఎటు; అ, అట్టు, ఇట్టు, ఎట్టు.

అను: —అ. అన్+ఉ=అను; అరవ నందుండు, 'అప్' ప్రత్యయము యొక్క 'మ'కారమునకు 'న'త్వము. కలను, అ. కలన్.

కొలను ,, కుళన్.

నెలను ,, నిలన్.

ను: —అ. మరన్=తె. మరను=మ్రను.

అరవమునందు 'మరము' శబ్దముయొక్కకుని 'మ'కారమునకు నకారాదేశము రాగా 'మరన్' అను రూపము వచ్చెను. 'మరన్' శబ్దము అంత ప్రత్యయమయిన 'ఉ'కారముతోఁజేరి 'మ్రను' అని సూక్ష్మప్రమయ్యె.

అంకు   } అన్+కు=అంకు
అఁకు   } అఁకు

కుళంగళో అను అరవశబ్దము 'ఉ' ప్రత్యయముచేరగా, కుళంగకు, కొలంకులు అని మారినది. ఇట్టి పదములందుండు 'కులు' ప్రత్యయమును తెనుగువారలు 'కు+ఉలు' అని విభజించి, 'ఉలు'వును మాత్రము బహువచన ప్రత్యయముగా గ్రహించిరి. అట్లుచేయుటచేత ప్రత్యయావిభాగమయిన 'కు'కారము పూర్వమయిన ఏకవచన ప్రత్యయమగు 'అన్' అనుదానితోఁజేర్పబడియె.

కలంకు, కలఁకు = కలన్+కు.

కెలంకు, కెలఁకు = కెలన్+కు.

కొలంకు, కొలఁకు = కొలన్+కు.

గవంకు, గవఁకు = గవన్+కు.

గు: —రేను + గు = రేంగు = రేగు.

గోను + గు = గోంగు = గోగు.

మడి + గు = * మడుగు.

అడి + గు = అడుగు

పిడి + గు = పిడుగు

విన + గు = * వినుగు

పులు + గు = * పులుగు

కలంతు మొదలయిన శబ్దములలో గువర్ణకము నీకవచనమునకు పాక్షికముగాఁ జేర్చఁబడినది మొదలయిన శబ్దములలో గువర్ణకము నిత్యముగాఁ జేర్చఁబడినది.

ఁగు: —మ్రుఁగు. మరను+కు = మ్రుక్ + గు = మ్రుఁగు.

క: —చిలి+క = చిలుక

ఎలి+క = ఎలుక

వి: —అ. ఎవన్ = ఏన్ = విరి = ఏమి. 'ఏన్' అను అరవిపదమునకు ఇత్తు అంతప్రత్యయము. సకారమునకు మత్వము.

ను: —'ను' ప్రత్యయముయొక్క 'ద' సకారమునకు 'శ' త్వమురాఁ గా 'శు' అయ్యె; 'శు' తెనుగునందు 'సు' అగును.

గడును, అ. కడిను.

పులును, ,, పుళిదు.

బిరును,

లేను, ,, ఎళిదు, లేశు.

* మడుగు, వినుగు, పులుగు, అనుని పదములందు 'గు' సకారమునకు తూర్వము అర్ధానుస్వారము అనావశ్యముగా వచ్చియున్నది.

* యి వ పుటలోని వ్యాఖ్యానమును చూడుము.

అరవములో 'శిశిశు, పెరిశు, పుదిశు, లేశు' మొదలయినవి 'శిశిదు, పెరిదు, పుదిదు, ఎలిదు' మొదలయినవానికి బదులుగా గ్రామ్యము నందు వచ్చును.

బహువచనము.

అలు: —లకలు, గోడలు.

ఉలు: —తరువులు,

ధేనువులు. స్త్రీ పుంలింగ బహువచన ప్రత్యయమును జూడుము.

కలు: —చిలుకలు, చిలి (అ. కిలి) + కలు (అ. గల్) +

ఎలుకలు, ఎలి (అ. ఎలి) + కలు (అ. గల్) +

ఎమ్మకలు, ఎమ్మ (అ. ఎమ్మ) + కలు (అ. గల్) +

అరవములో ఎలుంబు అనుపదము ఎమ్మ అని సంక్షిప్తమయ్యెను.

ఎమ్మ తేనుగనందు ఎమ్మ అయ్యెను.

కులు: —కొలంకులు, కొలను (అ. కుళన్) + కులు (అ. గల్) +

కలంకులు, కలను (అ. కలన్) + కులు (అ. గల్) +

గులు: —విరుగులు, విన (అ. ఆనై) + గులు (అ. గల్) +

రేగులు, రేను, + గులు (అ. గల్) +

గొడుగులు, గొడ (అ. కుడై) + గులు (అ. గల్) +

గలు: —గానుగలు, గానము (అ. కాణమ్) + గలు (అ. గల్) +

వెలగలు, వెల (అ. విళ) + గలు (అ. గల్) +

అవి: —చేసినవి, చేయుచున్నవి.

వచ్చినవి, వచ్చుచున్నవి.

అవు: —చేయవు, కొట్టవు, చిట్టవు.

వు: —రావు, లేవు, లేరవు. కావు=అగవు=అగు+అవు. పోవు.

వి: —జేయనివి, కానివి, రానివి.

(గీ) ఉత్తమపురుష ప్రత్యయములు.

ఉత్తమ మధ్యమ పురుషంబులందు పచ్చెడు ప్రత్యయములన్నియు
సర్వసామములయొక్క వికృతములు.

వి క వ చ న ము.

అను: — చేసినాను = చేసిన+విను.

అను: — చేసెదను = చేయున+విను.

పకారము భవిష్యత్కాలవాచకమయిన అగుము; పకారము-గు
దకారాదేశము.

ఉను: — చేయుదును = చేయున+విను.

ఇని: — చేసితిని = చేసిన+విను.

ను: — లేను, ఇలను (అ. ఇల్లెళ్ళ.)

వి హృ వ చ న ము.

అము: — చేసినాము = చేసిన+విము.

అము: — చేసెదము

ఉము: — చేయుదము } చేయున+విము.

చేయుదును, చేసెదను అనుపదములవలె వచ్చినవి.

ఇమి: — చేసితిమి = చేసిన+విము.

ము: — లేము = ఇలము (అ. ఇల్లెళ్ళెమ్.)

(ఁ) మధ్యమపురుష ప్రత్యయములు.

వి క వ చ న ము.

అవు: — చేసినావు = చేసిన+ఈవు.

అవు: — చేసెదవు

ఉవు: — చేయుదువు } చేయున+ఈవు.

చేసెదను, చేయుదును అనుక్రియలను జూడుము.

ఉ: — చేసెను = చేయుదువు. ఉవుయొక్క వువర్ణమునకు లోపము.

చేయుదు = చేయుదువు.

ఇవి: — చేసితివి = చేసిన + ఈవు.

ఇ: — చేసిరి = చేసిన + ఈవు.

వు: — లేవు = ఇలవు (అ. ఇల్లయ్.)

కావు = అగవు (అ. అగాయ్.)

వి హు వ చ న ము.

ఆరు: — చేసినారు = చేసిన + ఈరు.

అరు: — చేసెదరు = చేయువ + ఈరు.

ఉరు: — చేయుదురు = చేయు + ఈరు.

ఇరి: — చేసితిరి = చేసిన + ఈరు.

రు: — లేరు = ఇలరు (అ. ఇలర్.)

ఈ ప్రత్యయములలో కొన్ని క్రియలకును నామములకును సామాన్యముగా నుండును. కొన్ని క్రియలకు మాత్రము కొన్ని నామములకు మాత్రము వచ్చును.

40. ఆఖ్యాతము, క్రియ - ఈ రెండును ధాతువలనఁ బుట్టి వ్యాసారమును తెలుపునట్టి వచ్చుచున్నాఁడు, వచ్చి మొదలయిన పదములను దెలుపును.

ధాతువు ఏక వ్యాసారమును బోధించి ప్రత్యయము మొదలయినవానిచే విభిన్నములయిన ఆఖ్యాతరూపముల కన్నిటికిని సామాన్యమయిన అవయవము. దానివలనఁ గ్రియాపదములు ప్రత్యయాదులచేరికచే సాధింపఁబడును.

చేసెను, చేసిరి, చేయుచున్నాడు, చేసెడిని, చేసెదరు, చేయుదురు, చేత మొదలయిన క్రియలయందు చేయుసామాన్యభాగము అగుటచేత దానికి ధాతువు అనిపేరు.

41 ధాతువు సామాన్యముగ ఉకారముతోఁ జేరియే వచ్చుటఁబట్టి దానిని ఉకారాంతముగానే కొశములందు వర్ణించివారు.

42 అజంత హలంత ధాతువులకు ఈ ఉకారమును చేర్చగా అది యకార పకారాగమములఁ బొంది అనేక విధములయిన సంధివికారములతో మాటియుండును. ఆమార్పులచేత ననేక ధాతువుల నిజస్వరూపము మఱిగియుండును.

ఉదాహరణములు.

తె.	అ.	తె.	అ.
కట్టు ...	కట్టు.	ఆడు ...	ఆడు.
పడు ...	పడు.	సాడు ...	సాడు.
ఇడు ...	ఇడు.	వేడు ...	వేడు.

ఈ ధాతువులు అరవమందును తెనుగునందును వికరూపములయినవి.

అ. వేట్టుయొక్క చకారము తెనుగునందు అర్ధానుస్వారముయొక్కది.

తె.	అ.	తె.	అ.
కను ...	కాన్.	మూయు ...	మూయ్.
లిను ...	లిన్.	పూయు ...	పూయ్.
మాను ...	మాన్.	వేయు ...	వేయ్.
కోయు ...	కోయ్.	మేయు ...	మేయ్.
చేయు ...	చేయ్ *	జరు ...	జర్.

* అరవపదముయొక్క ఆద్య శబ్దమునకు తెనుగున చత్వము.

ఈ ధాతువులయందు హలంతములయిన అరవధాతువులు తుదియందు. ఈ ప్రత్యయమునుబొంది తెనుఁగునకు వచ్చియున్నవి. అ. కాఁబోయొక్క ణకారమునకు తెనుఁగున సత్వమును ఆకారమునకు హ్రస్వాదేశమును వచ్చినవి. కొయ్, శెయ్ ధాతువులయొక్క స్వరమునకు దీర్ఘము.

తె.

అ.

నాయు

...

వరి

గ్రాయు

...

కుటి

క్రాయు-‘శబ్దించు’

కర్త ‘రోదనముచేయు’

‘పిలు’

ప్రాయు

...

విరి ‘బద్ధలగు’.

ఈ ధాతువులలోను అరవధాతువుల తుదియందు ఈ ప్రత్యయమును చేర్చుటచేత తెనుఁగుధాతువులు పుట్టినవి. అరవధాతువుల మొదటి అచ్చులు వర్జ్యపురి విధిచేత పరమయిన హల్లులకువెనుక దుమికి అచ్చటనుండు అచ్చులకు ఆదేశములయినవి. అట్లయిన వెనుక పరిధాతువుయొక్క ఆకారము ఆకారముగను, కుటిధాతువుయొక్క ఉకారము ఒకారముగను, విరిధాతువుయొక్క ఇకారము ఆకారముగను మారినవి.

తె.

అ.

తె.

అ.

తనియు

...

తని

కలయు

...

కల

తెలియు

...

తెరి

నలియు

...

నలి

మడియు

...

మడి

మలియు-‘వ్యా...

...

మలి

‘అధిక

మొనయు ... మునై

పించు’.

మగు’

కుదియు-‘తగ్గు’. కుటి-‘పల్లమగు’.

పడయు

పడై

కదియు-‘సమా. కది ‘శ్రేష్ఠుడగు’. పడియు

పడి

నమగు’

క్రియా ప్రకరణము.

౨౫

ఏనిలో అరవధాతువులకు లెనుగిన ఈ ప్రత్యయముచేరగా ఆప్రత్యయమునకును ధాత్వంతమునందుండు అచ్చులకును నడుమ యకారము ఆగమముగ వచ్చియున్నది. తణియొక్క ఇకారము నకారమయ్యె, తెరి యొక్క రేఫము లకారమయ్యె.

తె.	అ.	తె.	అ.
అఱుచు ...	అతై	ముడుచు ...	ముడి
తెఱుచు ...	తిఱ	కుడుచు ...	కుడి
వెఱుచు ...	విఱ	విడుచు ...	విడు
మొలచు ...	ములై	కడచు ...	కడ
కఱుచు ...	కడి	నడచు ...	నడ
తుడుచు ...	తుడై	ఉలుచు ...	ఉరి
నుడుచు ...	నుడి	ఈడుచు ...	ఇలు

ఏనిలో అరవధాతువుయొక్క తుదియందు చుప్రత్యయము చేర్చబడియె. చుప్రత్యయోకారమునుబట్టి తుడుచు మొదలయిన అయిదు ధాతువులలో అరవ ధాత్వంతముననుండు ఇకారైకారములకు వర్తనమీకరణవిధితే నుత్పన్నము. అతైయొక్క ఏకారమునకు ఆత్పన్నము. ములైయొక్క ఉకారమునకొత్పన్నము, కకారమునకు లత్పన్నము. ఉరియొక్క రేఫమునకు లత్పన్నము. ఇలు వికృతిచేత ఈడు అయి చుప్రత్యయమును బొందెను.

తె.	అ.	తె.	అ.
ఇచ్చు ...	ఈ	తెచ్చు ...	తా
నొచ్చు ...	నో	పుచ్చు ...	పెలు
వచ్చు ...	వా	పుచ్చు ...	పులు
గొచ్చు ...	గో	విచ్చు ...	విరి

అరవధాతువులకు చుప్రత్యయము చేర్చబడినది. చుప్రత్యయమునకు పూర్వముగ ఈ, నో, వా, తా ధాతువుల అచ్చునకు వ్రాస్తవ్వము. ఈ

యొక్క తుదియందు రేఖాగమమువచ్చి కోర్ అని నిలువఁగా వరప్రతిచేత కోర్ అనునది క్రో అయ్యెను. చు ప్రత్యయముచేరఁగా, క్రో + చు అనిలిచి గ్రచ్చు అని పరిణమించె. విరి, పెలు ధాతువుల రేఫ అకారములకు వానిచోఁజేరిన అచ్చులకును లోపము, చుప్రత్యయ చకారమునకు ద్విత్వము. పులుయొక్క అకారమునకు రేఫము అదేశముగా వచ్చి చుప్రత్యయముచేరఁగా, లోపించినది. చుప్రత్యయ చకారమునకుద్విత్వము.

తె.

అ.

మింగు

...

విలుంగు

బుంగు

...

ములుంగు

వంగు

...

వణంగు, వల్లె.

వీనిలో, విలుంగు ములుంగులయొక్క అకారమునకు రేఫత్వము. విలుంగుయొక్క మకారమునకు బత్వము, ఇకారమునకులోపము. బుంగు ధాతువునందు ములుంగు మకారమునకు బత్వము; ఉలోపము. వణంగు యొక్క అకారమునకు లోపము.

తె.

అ.

తె.

అ.

కాంగు

...

కాయ్

మాంగు

...

మాయ్

చాంగు

}

...

కాయ్

తోంగు

...

తోయ్

సాంగు

}

...

కాయ్

మూంగు

...

మూయ్.

వీనిలో ఆరవధాతువుల తుదియందు గుప్రత్యయము చేర్పఁబడియె. ధాత్వంత యకారమునకు లోపమును దాని స్థానమున అర్ధానుస్వారమును వచ్చినవి.

తె.

అ.

తె.

అ.

ఎలుంగు

...

అటి నలుగు

...

నలి

ఉడుగు

...

ఒటి నుడుగు

...

నుడి

విరుగు

...

విరి మలుగు

...

మూట

కలుగు ... కిడై మలగు ... మలై
చినుగు ... కిటి నిడుగు- 'వికసించు' ... విడి - 'నూర్చుడు
తిరుగు ... తిరి ప్రకాశించుట.'
తోరగు ... తుల పొదుగు- 'నూయు' ... పుడై (పూడు
దిగు, డిగు ... ఇట చు).

ధాతువుల తుదిని 'గు' ప్రత్యయము చేర్చబడియె. తుల, ఇటితప్ప మిగి
లిన ధాతువులయంతయు నందుండు ఆచ్చులకు ఆకారమును ఉకారమును ఆదే
శబ్దములయినది. 'ఇటి'యొక్క 'అ'కారమునకు 'ఎ'త్వము; 'డిటి' ధాతు ఆకార
మునకు 'డ'త్వము. 'కిటి'యొక్క 'క'కారమునకు 'చ'త్వము, 'అ'కారమునకు
'స'త్వము. 'ఇటి'యొక్క 'అ'కారమునకు 'ద'త్వ 'డ'త్వములురాగా, 'ఇటి,
ఇది-ఇడి' అయినది. 'ఇది - ఇడి' ఈ రెంటికిని 'గు' ప్రత్యయమును, 'ఇ'కార
మునకు 'అ'వమునురాగా, 'దిగు, డిగు' అనుధాతువులు వచ్చినవి. 'ఇది'
కి 'గు' ప్రత్యయమువచ్చి, ధాత్వం లేకారమునకు అకారమును గకారమునకు
పూర్వమున అనుస్వారాగమమునురాగా 'ఇదంగు' అనురూపము వచ్చును,
'ద'కారమునకు రేఫ అకారాదేశమును ఇత్తున కకారాదేశమును రాగా,
'ఎరంగు, ఎఱంగు' అను ధాతువులు తేనుగనందువచ్చినవి.

ఉండు ... ఇరు. వండు ... పలు.
నిండు ... నిరవు. పిండు ... పిటి.

'ఇరు' ధాతువుయొక్క 'ఇ'కారమునకు 'ఉ'త్వమును, రేఫమునకు 'స'త్వ
మును, దానికిపరంబుగ 'డ'కారాగమమును వచ్చినది 'నిరవు' ధాతువు 'నిరు'
అనురూపమునుబొంది, రేఫమునకు 'స'త్వమును 'అ'కారమునకు పరంబుగ
'డ'కారాగమమునురాగా 'నిండు' అయినది. 'పలు, పిటి' ధాతువుల
'అ'కారమునకు 'ఇ'త్వమును 'డ'కారాగమమును, 'పిటి'యొక్క తుది 'ఇ'కార
మునకు 'ఉ'త్వమునువచ్చినది.

కె.	అ.
కచ్చు ...	కరచ్చ భా. నా. మూయుట.
గచ్చు ...	కళవు భా. నా. దొంగలించుట.
ప్రచ్చు ...	కరవు
ఓము ...	ఓమ్ము
నోము ...	నోన్ము భా. నా. నోముచేయుట.
వెమ్ము ...	వెమ్ము

‘కరచ్చ’ శబ్దముయొక్క రేఫమునకును దానితోఁజేరిన ‘అ’కారమునకును లోపము. ‘కళవు’యొక్క ‘ళ’కారమునకు లోపమును ‘వ’కారమునకు ‘బ’త్వమును ద్విత్వమునువచ్చినవి. ‘పరవు’ యొక్క మొదటి ‘అ’కారమునకు లోపము. ‘వ’కారమునకు ‘బ’త్వమును ద్విత్వమునువచ్చినవి. ‘ఓమ్ము’ యొక్క ‘బ’కారమునకులోపము. ‘నోన్ము’యొక్క ‘న’బి’లకు ‘మ’కారాదేశము. ‘వెమ్ము’యొక్క ‘బ’కారమునకు ‘మ’త్వము.

48. సంస్కృతముననుండి తెనుఁగునకు వచ్చు ధాతువులును, ధాతుభిన్నమై ధాతువుగా నుపయోగింపఁబడు శబ్దములును అంతమునందు ఇంచు అను ఆగమమునుబొందును.

లఘువయిన ‘ఇ, ఉ, ఋ, ౠ,’ ఉపధగాఁ గలిగిన హలంతధాతువులకు ‘ఇంచు’ పరంబగునపుడు గుణము వచ్చును. ఇకారమునకు ‘ఏ,’ ఉకారమునకు ‘ఓ’ ఋకారమునకు ‘అర్’ గుణములు అనఁబడు.

ఉ.	భిద్ ...	భేదించు	బుద్ ...	బోధించు
	భిద్ ...	భేదించు	భుష్ ...	భోషించు
	వృత్ ...	వర్తించు	నృత్ ...	నర్తించు

49. అజంతములును ఏకాక్షరములు నయిన ధాతువులకు ఇంచు పరంబగునపుడు ఇ కారమునకు అయ్, ఉ కార

మునకు అ వ్; ఋ కారమునకు అ ా, అనునవి యాదేశంబు లగును.

ఉ.	షీ	...	త్యుంచు	వృ	...	వరించు
	జీ	...	జ్యుంచు	హృ	...	హరించు
	దు	...	ద్యుంచు	భృ	...	భరించు
	సు	...	స్యుంచు	ధృ	...	ధరించు
	భూ	...	భ్యుంచు	స్థృ	...	స్థరించు

50 క్రియలయొక్క అవయవములు మూడు. ధాతువు, కాలవాచకాగమము, ప్రత్యయము. వ్యతిరేక క్రియ యందు అభావ వాచకాగమమును గలదు.

51 కొన్ని క్రియలయందు ధాతువుమాత్రముండును.

ఉ. కొట్టు - లెట్టు - ఎత్తు - లెను - విను - అను - రా, పో, లే, ఈ. లెనుగు ధాతువులన్నియు ఉకారాంతములే. అంతమునందుండు ఆయుకారము ప్రత్యయమని వ్యవహరింపఁబడినను అది యుచ్చారణార్థమే చేర్పఁబడియుండుటచే దానికి అవయవత్వము లేదు.

52 కొన్ని క్రియలయందు ధాతువు, ప్రత్యయము అను నీరెండు అవయవములే యుండును.

ఉ. లెమ్ము = లేరు + ఉము, ఉము మధ్యమపురుషైకవచనము.

కలను = కల + అను, అను ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయము.

కలఁడు = కల + అఁడు, అఁడు ప్రథమపురుషైకవచన ప్రత్యయము.

53. కొన్ని క్రియలయందు ధాతువు కాలవాచకాగమము ప్రత్యయము ఈమూడు అవయవములును గలవు.

ఉ. చేయుదును = చేయు + ఉద + ఉను.

చేసితిని = చేయు + ఇత + ఇని.

54. వ్యతిరేక క్రియలయందు కాలవాచకాగమము, ప్రత్యయము, ధాతువునకును ఆగమమునకును మధ్యమున అభివార్ధకమయిన అనిరాగమము గలవు.

ఉ. చేయనివాడు = చేయు + అ + ని + వాడు.

55. క్రియలు పూర్ణక్రియ అనియు అపూర్ణక్రియ అనియు ద్వివిధములు. వీనికే క్రమముగా సమాపకక్రియ అనియు, అసమాపకక్రియ అనియు, పేర్లుగలవు వాక్యమును పూర్తిచేయునది పూర్ణక్రియ; పూర్తిచేయనిది అపూర్ణక్రియ.

ఉ. రాజావచ్చెన్. ఇక్కడవచ్చెన్ అనుదానితో వాక్యము పూర్ణము అగుచున్నది.

రాజావచ్చి నగరమునకుఁ బోయెను. ఇక్కడ వచ్చి అను పదముతో వాక్యము ముగియదు. పోయెను అను పదముతో ముగియుచున్నది.

56. పూర్ణక్రియలు నాలుగువిధములు.

(1) వర్తమానార్థకము.

(2) భూతార్థకము.

(3) భవిష్యదర్థకము.

(4) ప్రార్థనాద్యర్థకము.

57. ఆసంభింపబడి ముగియని కార్యమును తెలుపునది వర్తమానార్థకము.

58. సమాప్తమయిన కార్యమును తెలుపునది భూతాకము .

59. కాగల కార్యమును చెప్పునది భవిష్యదర్శకము.

60. ప్రార్థన, అజ్ఞ, విధి, ఆశీస్సు (శుభేచ్ఛ) ఈ అర్థములు గలిగినది ప్రార్థనాద్యర్థకము.

రా. రము. పోవుము, వచ్చునది, పోవుతన్, కావన్.

ఈరూపములలో నొక్కొక్కటికిని ప్రతిబింబించిన అర్థములు ప్రయోగానుసారముగ సంభవించుటచేత ఆయనర్థముల నన్నిటింజేర్చి ఆక్రియలకు ప్రార్థనాద్యర్థకమని సంజ్ఞ చేప్పబడినది.

భూతార్థకము రెండు విధములు ;

ఉ. (1) వచ్చినాడు, వచ్చినది, వచ్చినారు, మొదలయినవి.

(2) వచ్చెన్, వచ్చిరి, వచ్చిరివి, మొదలయినవి.

61 భవిష్యదర్థక పూర్ణ క్రియలలో రెండు విధములు గలవు.

(౧) శుద్ధము—ఉ. చేసెనము, చేయుచుము, వచ్చెదము, వత్తుము.

(౨) సనుస్తము—రెండు విధములుచేరి భవిష్యదర్థకమును ఇచ్చునట్టి రూపము.

ఉ. చేయగలను, రాగలను, పోగలను. ఇచ్చుటచేయన్, రాన్, పోన్, అనుపదంబులు భావనామంబులు. అని కలను అనుక్రియయొక్క భావ్యదర్థమయిన కలిగినందుట అను కార్యమునకు కర్తృవదంబులు. కలను 'కలిగినవాడను' చేయన్ 'చేయుట'; 'చేయుట యు క్రియ నాయందు గలిగి

యన్నది' అనియర్థము. అయర్థముచేత నేను ఇంకఁ జేయఁబోవుచున్నాను అనెడి తాత్పర్యము సిద్ధించుచున్నది. ఈతాత్పర్యమే చేయఁగలను అనెడు సమస్తక్రియకు అర్థము.

ఇట్లేరాఁగలను, పోఁగలను, అను సమస్త క్రియలకు వత్తును, పోదును అని అర్థము సిద్ధించుచున్నది.

ఈక్రియల స్వరూపమిట్లుండఁగా చేయఁగలను అను దానిని మూఱ్ఱ భవిష్యదర్థకమయిన క్రియగా గ్రహించి శుద్ధ భవిష్యద్రూపమయిన చేయుదును, చేసెదను, అను క్రియారూపములకు తద్ధర్మార్థకమని పేరు పెట్టుట యుక్తముకాదు. దానిచేత క్రియా స్వరూపము లేలియక మఱియొక యుండును.

62. వర్తమానార్థకము మొదలయిన మూఁడురూపములను పదవ్యుత్పత్తినిబట్టి సమస్తపదములుగా గ్రహింపవలయు వానిలో పూర్వపదములు ధాతుజన్యనామ విశేషణములు. ఉత్తరపదములు సర్వనామములు.

వర్తమానార్థకము.

ఉ. ప్ర వచ్చుచున్నాఁడు = వచ్చుచున్న + వాఁడు పు. వి.

వచ్చుచున్నది = వచ్చుచున్న + అది. స్త్రీ. ఏ.

వచ్చుచున్నారు = వచ్చుచున్న + వారు. స్త్రీ. పు. బి

వచ్చుచున్నది = వచ్చుచున్న + అది. న. ఏ.

వచ్చుచున్నది = వచ్చుచున్న + అది. న. బి.

మ. వచ్చుచున్నావు = వచ్చుచున్న + ఈవు.

,, వచ్చుచున్నారు = వచ్చుచున్న + ఈరు.

ఉ. వచ్చుచున్నాను = వచ్చుచున్న + ఏను.

,, వచ్చుచున్నాము = వచ్చుచున్న + ఏము.

63. భూత. (1) వచ్చినాడు } వచ్చిన+వాడు.
వచ్చినవాడు }

తక్కినది పైఁజెప్పినట్లు డోహించుకొనలయును.

(2) వచ్చెకా అనునది సంక్షిప్తరూపము. వచ్చినది, వచ్చినవి, వచ్చి నాడు, ఈమూఁటికిని సామాన్యరూపము.

వచ్చితిని=వచ్చిన+ఈవు.

వచ్చితిని=వచ్చిన+మీను.

వచ్చితిరి=వచ్చిన+ఈరు.

వచ్చితిమి=వచ్చిన+మీము.

తకారము భవిష్యత్కాలవాచకము; అది నత్వమునుబొంది కొన్ని రూపంబులందు వచ్చును. తకార నకారములకు పూర్వమున ఇకారము అగమము.

64. భవిష్య. (1) వచ్చును.

వచ్చెడిని.

వచ్చెడును.

భూతంబునందు వచ్చినాడు,

వచ్చినది, వచ్చినవి అనునవి

వచ్చెకా అనిసంక్షిప్తమయినట్లు భవిష్యత్తునందు వచ్చువాడు, వచ్చునది, వచ్చునవి అను మూఁడురూపములును సంక్షిప్తమగుటచే వచ్చుకా అనునది సిద్ధించునది. వచ్చును అనునది వచ్చెడిని వచ్చెడును అని అగుటను భవిష్యత్ప్రకరణమునఁ జూడుము.

వచ్చెదరు, వచ్చెదురు=వచ్చున*+వారు.

వచ్చెదువు

వచ్చెదవు

} వచ్చున+ఈవు.

వచ్చెదురు

వచ్చెదరు

} వచ్చున+ఈరు.

వచ్చెదును

వచ్చెదను

} వచ్చున+మీను.

*వచ్చున భవిష్యదర్థక ధాతుఁజన్యనాను విశేషణము ఇది వచ్చుకా, వచ్చెడు, వచ్చెడి అనువానికి ప్రాచీనరూపము.

వచ్చుదుము } వచ్చువ+నుము
వచ్చెదము }

65. సమస్త భవిష్యద్రూపములో ఆఖ్యాత భాగము కలఁడు మొదలయినవి. పూర్వపదము క్రియారూపము. కాబట్టి ఆ యాఖ్యాతభాగమునకే విగ్రహము చెప్పవలయును.

కలఁడు = కల + వాఁడు. ప్ర.పు.

కలది = కల + అది. ,,

కలరు = కల + వారు. ,,

కలవి = కల + అవి. ,,

కలవు = కల + ఈవు. మ.పు.

కలరు = కల + ఈరు. ,,

కలను = కల + వీను. ఉ.పు.

కలము = కల + వీము. ,,

66. ఇట్లు క్రియారూపములు పూర్వము కర్త ధారయ సమాసముగానుండి వెనుక అక్షర లోపములతో సంక్షిప్త మగుటచేత వానికి వోపదస్య వ్యవహారము సంభవించెను. పూర్వరూపములయందు సర్వనామములుగ నుండిన ఉత్తరపదములు సంక్షిప్త రూపమునందు ప్రత్యయంబులుగా గ్రహింపబడినవి. సర్వనామమునకు ప్రాధాన్యము నిచ్చినయెడ వాక్యమందు పునరుక్తి దోషము గలదు. అది యెట్లుదిన :

వినవచ్చిరిని=విన వచ్చిన వీను. ఇచ్చట వీను అను సర్వనామము వాక్యంబునందు ద్విరుక్తమయ్యె. వచ్చిన+వీను అను పద ద్వయంబును వచ్చిరిని అని సంక్షేపింపగా, కడపటనుండు ఇని అనుదానిని ప్రత్యయముగా గ్రహించుటచే నాదోషము పరిహృతంబగును.

వైశిష్ట్యమును సంక్షిప్తముగా కావించక క్రియారూపములందు పూర్వపదములయిన ధాతుజన్యనామ విశేషణముల యంత్యహల్లును గాల వాచకములైన ఆగమముగా గ్రహింపవలయు.

త్రి కా ల రూ ప ము.

67. వర్తమానంబునందు ధాతు ప్రత్యయంబులకు చు ధ్యమున చున్నా గమముండును.

ఉ. వచ్చుచున్నవాడు } =వచ్చు+చున్న+వాడు.
వచ్చుచున్నాడు }

వాడు ప్రత్యయముయొక్క వకారము సాత్వికముగా లోపింప వచ్చిన వాడు వచ్చివాడను రెండురూపములువచ్చినవి. అట్లే బహువచనములో వచ్చినవారు వచ్చినారు అని రెండురూపములు గలవు.

ప్రాచీన వర్తమాన రూపములయిన 'చేస్తాడు, వస్తాడు, లేస్తాడు, పోతాడు' అనునవి నన్నయభట్టారకులు మొదలయినవారి కాముననే గ్రామ్యములని ఎన్నఁబడి సక్కపులచే గ్రహింపఁబడనివయ్యె. అయినను అవియే శుద్ధమయిన వర్తమానరూపములని వానికి సమానములయిన కర్ణాటక ద్రవిడ మలయాళ క్రియారూపములతోఁ బోల్చినఁ జెలియవచ్చును.

ఉ.	తెనుగు.	కన్నడము.	ప్రా. ద్రవిడము.
	చేస్తాడు		
	చేయుతాడు	} గయుతానె.	తెయునకా:
	వచ్చుతాడు		
	వస్తాడు	} వరుతానె.	వరునన్.
	లేస్తాడు		
	లేచ్చుతాడు	} తరుతానె.	తరునన్.

ఒక-వ విధిచేత ధాత్వంతమునందుండు తకారమునకు లోపము.

- ఉ. చేయుత = చేయ్ + త = చేస్త; చేస్తాడు,
 సేయుత = సేయ్ + త = సేస్త; సేస్తాడు.
 వలచుత = వలచ్ + త = వలస్త; వలస్తాడు.
 వచ్చుత = వచ్చ్ + త = వస్త; వస్తాడు.
 తెచ్చుత = తెచ్చ్ + త = తెస్త; తెస్తాడు.
 ఈడుచుత = ఈడుచ్ + త = ఈడుస్త; ఈడుస్తాడు.

71. ఉండు ధాతువు తకారమునకు లోపము

ఉ. ఉండుత = ఉండ్ + త = ఉస్త = ఉంట. తకారమునకు టత్వము.
 ఉంటాడు ఉంటారు ఉంటాది మొదలయిన గ్రామ్యరూపక్రియలు ఇట్లు
 వచ్చును. తకారమునకు సత్వము వచ్చినయెడల ఉన్నాడు, ఉన్నారు,
 ఉన్నది మొదలయిన రూపములు వచ్చును.

72. నకారాంత ధాతువులకు పంబుగ తకారమునకు టత్వము.

ఉ. అనుత = అన్ + త = అంట; అంటారు.

తినుత = తిన్ + త = తింట; తింటారు.

ఇట్లు కొంటారు వింటారు మొదలయినవి ఊహ్యములు.

73. అంటారు అనుక్రియ అంట అంటయని రూప భేద
 మును బొంది “ఇట్లు జనులు చెప్పుచున్నారు” అను సర్థమునందు
 బ్రయోగింపబడుచున్నది.

“తామంటలపరగదలంట యేమంటపాడుకలమంట”భాగ. ౧౦.

ఇది గ్రామ్యభాషలో ఆవయని మాటును.

74. ఈ గ్రామ్యరూపంబునందు అది ప్రత్యయము అయి
అగును.

ఉ. వసాది = వసాయ = వసయ.

సోతాది = సోతాయి = సోతయి.

విష్ణుతాడి = విష్ణుతాండు = విష్ణుతండు,

కొట్టుతాది = కొట్టుతాయి = కొట్టుతయి.

ఇట్లే ఇరువది, ఇరువయి, ఇరువై, ముప్పది, ముప్పయి ముప్పై, అని గ్రామ్యమనందు వచ్చును. ఇట్లే ప్రాకృతమనందును హరతి, హరది, హరతి, రుంధధి రుంధధి అనివచ్చును.

75. భూత కాలము — భూతార్థకము లయిన క్రియల
యందు ఇత, ఇన అగమములు అగును. ఈ అగమంబులు సం
స్కృతంబునను గలవు.

ఉ. పతిత = పత + ఇత ; చదువఁబడిన.

$$x_{\text{దిత}} = x_{\text{ద}} + \text{ఇత} ; \text{చెప్పబడిన.}$$

உனித = உநீ + துத : உருவించின.

స్పటిత = స్పట్ + త ; ఒగిలిన.

ఇచ్చట తకారము భూతార్థకమయినది, దానికి ఇకారము అగమము.
ఈతకారమునకు నికారము అదేకమగును.

ఉ. ప్రాణ = ప్రాణ = ప్రా + ణ; రక్షింపఁబడినది.

$\varphi_{xx} = \varphi_{xx} = \varphi_{xx} + \varphi$; విలువలు విడివిడి.

$\text{రుగ} = \text{రుక} = \text{రుజ్} + \text{త} ; 8^{\text{వ}} \text{గముగలిగినది.}$

ఇట్లే తెనుగునందును తకార సకారములు భూతార్థకములు. తకార మనకు సకారాదేశము.

76. ఉత్తమ మధ్యమ పురుషంబులందు ద్వితీయ భూతంబునకు ఇతాగమమును, ప్రథమ భూతంబునకు అన్ని పురుషంబులందును ఇనాగమము నగు.

ఉ. చేసినాడు = చేసినారు మొదలయినవి ప్ర. భూ.

చేసితివి = చేసితిరి,

చేసితిని = చేసితిమి. } ద్వ. భూ.

77. ప్రత్యయభాగమాయిన తాలవ్యాచ్చు పరంబగునపుడు ధాత్వంత యకారమునకు సత్వము.

౬౯-వ విధిచేత ధాత్వంతోకారమునకు లోపము.

ఉ. చేసెన్, వెలసెన్, మెరసెన్, కూసెన్, త్రోసెన్, వేసెన్.
చేసినాడు, చేసినది, చేసినవి, ఈ క్రియలయొక్క సంక్షేపరూపమయిన చేసెన్ అనునది స్త్రీపులింగంబులందు ఏకవచనమునకును నపుంసకమునందు రెండు వచనములకును వచ్చును.

ఉ. పక్షి చేసెన్. రాముడు చేసెన్.

పక్షులు చేసెన్. నీర చేసెన్.

ఏ.

ఐ.

పు. చేసినాడు

స్త్రీ. చేసినది.

స. చేసినది

చేసినవి.

ఈ నాలుగు రూపములలోను ప్రత్యయభాగమయిన 'అడు, అది, అవి, అది' అనునవిలోపంపగా, చేసెన్ అనినారును. ఇకారమునకు ఎత్వము రాగా, చేసెన్ అని వచ్చినది.

78. పద్మాదులకు పరమైన ఇతాగమముయొక్క ఇకారమునకు లోపమును తకారమునకు పూర్వవర్ణాదేశమును పాక్షికముగ వచ్చును.

ఉ. పడినాడు = పడ్ + నాడు = పడ్డాడు.

పడు, ఇడు, చెడు, అను, కను, కొను, లిను, మను, విను, చను, ఇవి పద్మాదులు.

ఇడ్డాడు	కన్నాడు	మన్నాడు
చెడ్డాడు	కొన్నాడు	విన్నాడు
అన్నాడు	లిన్నాడు	చన్నాడు మొదలయినవి.

ఈరూపములకు కావ్యములందు విశేష ప్రయోగములు లేవు.

79. ఇతాగమముయొక్క నకారమునకు యకారము ఆదేశమగును. యకారమునకు పూర్వమయిన ఇకారమునకు లోపము.

ఉ. చేసినాడు = చేసియాడు = చేశాడు
 వేసినాడు = వేసియాడు = వేశాడు
 కోసినాడు = కోసియాడు = కోశాడు
 వచ్చినాడు = వచ్చియాడు = వచ్చాడు
 తెచ్చినాడు = తెచ్చియాడు = తెచ్చాడు
 లిట్టినాడు = లిట్టియాడు = లిట్టాడు
 ఆడినాడు = ఆడియాడు = ఆడియాడు

చేసినాడు మొదలయినవాని గ్రామ్యరూపములయిన చేశినాడు మొదలయినవానికిని వైఠిజ్యేషిన చేశాడు మొదలయిన రూపములు వచ్చును. ఈ క్రియలు గ్రామ్యములు.

80. ఆ యకారమునకు తాలవ్యహాలంత ధాతువులకు పరంబుగ లోపంబగు. ఇతర ధాతువులకు పరంబుగ లోపంబు లేదు. ఇది పైఁ జెప్పిన ఉదాహరణంబులచేత వ్యక్తమగు.

తాలవ్య హాలంత ధాతువులు చేయు, వేయు, కోయు, వచ్చు, తెచ్చు మొదలయినవి.

81 బహువచనముండు యకారమునకు పరమైన ఆకారోకారములకు వర్ణసమీకరణవిధిచేత ఇత్వమును య లోపంబుచు వచ్చును.

ఉ. చేశారు = చేశ్యారు = చేశ్యరి = చేసిరి.
 కొట్టారు = కొట్టిరి = కొట్టిరి.
 తిట్టారు = తిట్టిరి = తిట్టిరి.
 ఆడారు = ఆడిరి = ఆడిరి.

ప్రాచీన వైయాకరణులు యథేష్ఠముగా కొన్ని విభక్తి రూపములను శుద్ధములనిగ్రహించి కొన్నింటిని గ్రామ్యమని విడిచిపెట్టినారు. కొట్టారు చేశారు అనువానిని కొట్టినారు, వేశినారు అనువానియొక్క వికృతములని పరిత్యజించిరి. ఇట్లుండగా కొట్టారు, చేశారు అనునవి తిరిగి వికారములనుబొంది కొట్టిరి చేసిరి అని కాఁగా వికృతములయొక్క వికృతములయిన ఈరూపములను ప్రాచీనపండితు లతిగ్రామ్యులు అనివిడువక యెట్లు పరిగ్రహించిరో తెలియదు.

82. అయాంతంబుచు గురువిరహితమును అయిన ఏకస్వర ద్విస్వర ధాతువులకు పరంబుగ ఆగమముయొక్క ఎకారమునకును ఇంచు ప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకును పూర్వమున ఇయాగమము వచ్చును.

అయాంతము యకారాంతముకాని ధాతువు. భుజిండు, భుజియించు, జనించు, జనియించు, మొదలయినవి. నయించు; దీనియందు ధాతుభాగ మయిన నయ్ యంతము; నయియించు అని రాదు.

ఉ. నగెను = నగియెను, పడెను = పడియెను, కొనెను = కొనియెను.

83. నకారాంత ధాతువులకు పరంబుగ ఇతాగముము యొక్క ఇకారమునకు లోపమును తకారమునకు టత్వమును పాక్షికముగ నగును.

ఉ. అనిరి = అంటిరి అనిరి = అంటిరి. అనిరి = అంటిరి. అనిరి = అంటిరి.

ఇట్లు తిను, విను, కను, చను, మను, కొను మొదలయినవాని రూపము లాహ్వయములు. వర్తమానమునందు అంటారు, వింటారు, తింటారు మొదలయినవానియందలి తకారమునకు టాదేశమువచ్చుటను చూడుము.

ఈనూత్రంబునందు చక్కఁజదివె ఇలోపము గ్రామ్యమునందు యాంత చాంత ధాతువులకు పరంబుగ బహుళంబుగ వచ్చును.

ఉ. వేస్తినీ, చేస్తినీ, మోస్తినీ, తెస్తినీ, వస్తినీ.

84. ఉండు ధాతువుయొక్క దువర్ణమునకు ఇతాగము తకారము పరమగునపుడు లోపము వైకల్పము. దువర్ణము లోపించునెడ తకారమునకు ప్రైసూత్రముచే టత్వము.

ఉ. ఉండితిని = ఉంటిని. ఉండితిరి = ఉంటిరి.

ఉండితిని = ఉంటిని. ఉండితిమి = ఉంటిమి.

85. ఇవి ఉచ్చ ప్రత్యయముల తుది యక్షరమునకు లోపము పాక్షికముగ నగు.

ఉ. అనితిది = అనితి. చేసితిది = చేసితి. పోతిది = పోతి.
వండితిది = వండితి.

36. భవిష్యత్కాలము.—భూతమునందు చేసినాడు, చేసినది, చేసినవి అను క్రియలు చేసె అని సంక్షిప్తమయి నట్లు భవిష్యత్తునందు చేయువాడు, చేయునది, చేయునవి అను నవి చేయుకా అని సంక్షిప్తమయ్యె.

అరపమును శెయ్యుమ్ అనునది శెయ్యూక్ శెయ్యూళ్ శెయ్యూడు శెయ్యన అను నీనాల్గుక్రియలకు ఇదులుగావచ్చుచున్నది. చేయువాడు అను క్రియలో చేయు అను ధాతువునకు వెనుక నకారము లుప్తమయి యున్నది. ఈ నకారము చేయునది చేయునవి అను క్రియలలో ప్రత్యయములకు పూర్వముననున్నది. ఈనకారము అరపములోనుండు శెయ్యుమ్ అను క్రియయొక్క ధాతువునందు మకారమునకు ఆదేశముగా వచ్చినది. అరపములో శెయ్యుమ్ అనుక్రియ శెయ్యుండు అని వికృతమయివచ్చును. ఇరియే తెనుగున చేసిను అయినది. దీనికి ఉను అను అంత ప్రత్యయమును చేర్చి వర్ణసమీకరణనిధిచే ఎకారమునుపట్టి ఉనుప్రత్యయముయొక్క ఉకారములను సాక్షికముగా ఇకారములుగా మార్చిన

చేసిడును -

చేసెడిని

అని రెండు రూపములు సిద్ధించుచున్నవి.

ఇట్లు స్త్రీలింగ పులింగములందు ఏకవచనమునందును నపుంసకలింగమునందు రెండు వచనములందును మూడు రూపములు వచ్చుచున్నవి.

ఉ.	పక్షి	} కూయును.	
	పక్షులు		} కూసెడిని.
			} కూసెడును.

బాబుడు } చదువును, చదివెడిని, చదివెడును.
బాలిక }

87. భూతభ: పృథ్వులందు తాలవ్యాచ్చులంబట్టి యకారంబునకువచ్చు సకారము ఈ సంక్షిప్తరూపంబులందు ఉకారమునకు మునుపుగూడ గ్రామ్యంబునందు వచ్చును.

ఉ. తెలుసును, చేసును, వ్రాసును, పోసును, మేసును.

88. వైశిష్ట్య సంక్షిప్త క్రియలయొక్క తుది సకారమునకు వాక్యాంతమునందు లోపము విభాషనగును.

ఉ. అగును - అగు, చేయును - చేయు, వచ్చెను - వచ్చె.

ఈక్రియ ధాతుజన్య భవిష్యదర్థక నామవిశేషణములతో నేకరూపము అయినప్పటికిని, ఆరెండుక్రియలును భిన్నములని తెలిసికొనవలయు. నామవిశేషణములు పూర్వము అకారాంతముగానుండి వెనుకనాయంతాకారము లొపించి దానికి పూర్వమునందుండు వకారము అరవమునందు మకారమును తెనుగొన సకారమును అయ్యె, కన్నడనుందు మాత్రమయిండును.

ఉ. క. పాడువ. ఆ. పాడుమ్. తె. పాడుక. 'పాడగల'

89 మధ్యమోత్తమపురుషములయందు ఉదాగమము భవిష్యత్కాల వాచకమయినది. ఈ ఉదాగమముయొక్క దకారము కన్నడ ద్రవిడభాషలలోని ఉదాగమముయొక్క వకారస్థానమందు ఆదేశమయినది.

తె.

కన్న.

ఉ. చేయుదు = గెయ్యిది.

చేయుదురు = గెయ్యిదిరి.

చేయుదును = గెయ్యివెను.

చేయుదుము = గెయ్యివెవు.

అర. శయ్యై	=	శెయ్య.
శయ్యిర్	=	శెయ్యిర్.
శయ్యైక	=	శెయ్యై.
శయ్యైం	=	శెయ్యైమ్.

నాల్గవ పదసలో ఆఱవరూపములందు వకారమునకు దకారాదేశము పాక్షికముగా వచ్చినట్లు తెనుగునందు దకారాదేశము నిత్యము.

90 భవిష్యత్కాలాగమ మయిన ఉద్ అనుదాని యొక్క ఉకారమునకు ఎకారము వైకల్పికముగ నాదేశమగు. ఆదేశపూర్వమయిన యాత్ సత్యము. (75 మా.)

ఉ. చేనెదవు - చేనెదరు - చేనెదను - చేనెదము.

91. ధాత్వంతముననుండు అనుస్వార పూర్వకమయిన చకారమునకు ఉదాగమము పరంబగునపుడు వైకల్పికముగా పత్యము అగును.

ఉ. ఆకర్ణింపుదురు	=	ఆకర్ణింపు + ఉద్ + ఉరు.
దంపుదురు	=	దంచు + ఉద్ + ఉరు.
చింపుదురు	=	చించు + ఉద్ + ఉరు.

దత్యము లేనిపక్షమున ఉదాగమమునకు పూర్వమయిన చుకారము నకు లోపమును దకారమునకు తత్యమును అగును.

ఉ. ఆకర్ణింపుదురు	=	ఆకర్ణింతురు.
దంచుదురు	=	దంతురు.
చించుదురు	=	చింతురు

ఈ కార్యము ఉదాగమముయొక్క ఉకారమునకు ఎత్వము వచ్చిన పక్షమున లేదు; ఆకర్ణించెదరు-దంచెదరు-చించెదరు.

92. ధాత్వంతమునందు చకార ద్విత్వమునకు ఉదాగము పరంబగునపుడు ఆయాగమముయొక్క ఉత్తునకు లోపమును చకార దకారములకు తద్వయాదేశమును అగును. దీర్ఘపూర్వమయిన చకారమునకు లోపము; దకారమునకు తత్వము.

ఉ. వచ్చుదువు = వచ్ఛ్ + దువు = వత్తువు.

తెచ్చుదువు = తెచ్ఛ్ + దువు = తెత్తువు.

నొచ్చుదువు = నొచ్ఛ్ + దువు = నొత్తువు.

ఇచ్చుదువు = ఇచ్ఛ్ + దువు = ఇత్తువు.

చూచుదువు = చూచ్ఛ్ + దువు = చూతువు.

ఈ కార్యము ఉదాగమముయొక్క ఉకారమునకు ఎత్వము వచ్చిన పక్షమునలేదు. వచ్చెదవు, తెచ్చెదవు, నొచ్చెదవు, ఇచ్చెదవు, చూచెదవు.

93. ధాత్వంత యకారమునకు ఉదాగమము పరంబగునపుడు ఉకారలోపము సాక్షికము. ఉకారలోపము వచ్చుచో యకారలోపమును దకారమునకు తకారమును అగును.

ఉ. వేయందురు = వేతురు

వ్రాయందురు = వ్రాతురు

మోయందురు = మోతురు

} ఇవి గ్రామ్యరూపములు.

94 ఈ భవిష్యద్రూపమునందు ఉత్తమపురుష బహువచనముయొక్క ఉదాగమమునకు ఎకారాదేశములేక అముప్రత్యయమును చేర్చగా ఉభయస్థానార్థక క్రియవచ్చును.

ఉ. ఉండుదము, ఉందము; ఉండు.

పోవుదము, పోదము, పోవు.

వత్తము, వచ్చు.
 ఇత్తము, ఇచ్చు.
 చొత్తము, చొచ్చు.
 నొత్తము, నొచ్చు.
 చూతము, చూచు,
 పిలవము } పిలుచు.
 పిల్లము }

95. గ్రామ్యుంబునందు భవిష్యదర్థకమునకు వేలు రూపములు గలవు. వానికి సంశయ భవిష్యద్రూపములని పేరు పెట్టవచ్చును. ఇవి కన్నడమునందు విశేషముగాఁ బ్రయోగింపఁబడుచున్నవి. భవిష్యత్కాలాగమమైన ఉద్ అనుదానికి మూల రూపమయిన ఉవాగమము యొక్క వకారమునకు యకారాగమము చేయుటచే నారూపము వచ్చును.

కన్నడము.		తెలుగు.
ఉ.	అడువను	అడ్యాను
	అడువకు	అడ్యాకు
	అడువదు	అడీతు
	అడువరు	అడ్యారు
	అడువి	అడీయె
	అడువిరి	అడీరి
	అడువెను	అడీను
	అడువెవు	అడీవు
		అడీము

అడువాఁడు, అడునది, అడునది, అడునవి, అను ఈనామగుక్రియలకు మాఱుగా అడును అనునదివచ్చునట్లు అడీని అనునది సంశయార్థము

నందు అనాలుగు క్రియలకు మాటుగా వచ్చును. అది అడును అనుదానికి సమానము. మిగిలిన ఐదురూపములును కన్నడ క్రియలనుబోలియున్నవి. మధ్యమపురుషమునందు ఈకారమునకు ఏకారమును, ఆదేవు మొదలయిన రూపములయొక్క చివరయందు కన్నడ ప్రత్యయములకుఁబడులుగా లెనుఁగు ప్రత్యయములును వచ్చియున్నవి.

౨౬. ప్రాథమాద్యర్థకము.

౧. ప్రాథమాద్యర్థకములందు కేవల ధాతువులు రూప భేదము లేక వచ్చును.

ఉ.	అడు	తిను	దాటు	మీరు
	పాడు	విను	చేరు	క్రొలు
	వేడు	కొను	లేరు	వ్రాలు
	పడు	కొట్టు	పారు	వ్రేలు
	చెడు	తిట్టు	కోరు	లేలు
	కలుచు	నడచు	కలుచు	చెలుచు

ఏనిలో ధాతురూపములకు భేదము కలుగలేదు.

౨ విశేషధాతువులు రూపభేదముతో వచ్చును.

ఉ.	లే - లేచ్చు	చూడు - చూచు
	కా - వచ్చు	పో - పోవు
	విడు - విడుచు	ఈ - ఇచ్చు

ఏనిలో ధాతురూపములు భిన్నమయి యున్నవి.

3. ధాతువులు పురుష ప్రత్యయములతోఁ జేరివచ్చు క్రియలు.

చేయుము = చేయు + ఉపరి.

చేయుండు = చేయు + ఉండు.

౪. ధాతువులు ప్రత్యయములతోను కాలవాచకాగమముతోను వచ్చును; ఈ క్రియలు భవిష్యదర్థక క్రియలు. అగును—నీకు శుభంబగును.

జేయుదము = చేయు + ఉద్ + ఆము.

పక్ష, శ్రోత, ఈ యిరువురయొక్క ప్రార్థన.

అగును చేయుదము ఈరెండును కేవలభవిష్యదర్థకములు. ప్రయోగబలముచేత నవి ఆశీరాద్యర్థకములయివవి. ఈ ప్రయోగము ద్రవిడ కర్ణాటక భాషలందును గలదు.

క. ఆం. ఎల్లర్ ఈగల్ ఆశ్వమేధపంమాడుపం.

అ. నామ్ ఎల్లార్ ఈడ్డు ఆశ్వమేధతైవణ్ణువాం.

౫. భావనామములు ఆశీరాద్యర్థమునందుఁ బ్రయోగింపబడును.

నీకు మేలకలుగుతను, కలుగుతకాకలుగుట; అ. కిడైత్తల్.

వాడు రాని. అ. ఆవన్ పరల్. క. అవను పరలి.

97. ధాతువులకు ఏకవచనమున ఉము ప్రత్యయమును బహువచనమున ఉండు, ఉండు ప్రత్యయములను చేర్చుటచే ప్రేరణాద్యర్థరూపములు గలుగును.

ఉ. జేయుము = చేయు + ఉము. అ. జేయుమ్.

చేయుండు } చేయు + ఉండు.
చేయుండు }

ఉమ్మనకు ప్రకృతి అణవప్రత్యయము ఉమ్. ఇది బహువచనమందు అణవములో వచ్చినను ఇచ్చట ఏకవచనమందె ప్రయుక్తమగును.

ఉండు, ఉమ్మవలనఁబడినది, ఉమ్+ఉ = ఉమ్+ఉ+ఉ, ఉకారము అంతమునందున్నదిగ్ నిర్దర్శకప్రత్యయము. ఉకారము అగమము.

ఉమ్+డ్+ఉ = ఉన్+డ్+ఉ = ఉండు. సకారమునకు అనుస్వారాదేశము.

98. ధాత్వంతంబునందుండు ఇంచు చకారమునకు పకారమును ద్విరుక్తముకాని యన్యచకారమునకు పకారమును ఉండు ఉండు ప్రత్యయములకు పూర్వమునందు ఆదేశము లగును. (౮౮)

ఉ.	ఇంచు చకారము.	పచించు	పచింపుము.
			పచింపుండు.
		అడంచు	అడంపుము.
	అన్య చకారము.	పిలుచు	పిలుపుము.
			పిలుపుండు.

ఖండబిందువుమీఁది చకారమునకును పకారమునచ్చును.

ఉ.	తలంచు	తలంపుము
	త్రేంచు	త్రేంపుము
	తోంచు	తోంపుము.
	వంచునకు	వైభాషికింబు.
	వీచు	వీచుము
		వీపుము
	నోచునకు	లేదు.

నోచు	నోచుము.
------	---------

బిందుపూర్వమయిన ధాతుజ చకారమునకు పకారము పహుళంబుగనగు.

తలంచు	తలంపుము.
మించు	మించుము.

కాంచు

కాంచుము.

ఇంచు

ఇంచుము.

99. కొన్ని విశేషరూపములు సూత్రవిరుద్ధములయి

యుండును.

ఉ. రమ్మ = అ. వారుప్ = వ్రాప్ = వ్రమ్మ; ఉకారము ఆంత ప్రత్యయము ను నుద్విత్వమును మకార లోపమును రాఁగా, వారుప్ రమ్మ అయినది.

రండు = అ. వారుప్. తె. వారుండు = వ్రండు.

తెమ్మ } అ. తారుప్ = తేరుము, తారునకు తెనుగున తేరు అదేశము,
తేరుము } తేఱలోపము, ఏకారమునకు హ్రస్వము, మకారమునకు
ద్విత్వము.

తేరుండు } వైఁజెప్పినదానివలె.
తెండు }

ఇమ్మ = అ. ఈయుప్ = ఈయుము, యకారలోపము, ఈకారము నకు హ్రస్వము, మకారద్విత్వము.

ఇండు = అ. ఈయుప్. తె. ఈయుండు, యలోపము, ఈకారమునకు హ్రస్వము.

అగుము }
కమ్మ } అవుము, ఔము, అవుండు, ఔండు
అగుండు }
కండు }

అగుము పాక్షిక వర్ణ పులిచేత కాము అయ్యె, అకారమునకు హ్రస్వము, మకారమునకు ద్విత్వము.

అగుండు వర్ణ పులిచేత కాండు అగును. అకారమునకు హ్రస్వము రాఁగా కండు అగును. ఇక్కడ అనుస్వారమునకు ఏకలఘ్య

క్షరము పూర్వమందు లేక యుండుటచేత ఆర్థానుస్వారా దేశము లేదు.

పో.	పోవుము	నేరుచు.	నేరువుము	పిలుచు.	పిలుపుము
	పోము		నేరుము		పిలుము
	పోవుండు		నేరువుండు		పిలువుండు
	పోండు		నేరుండు		పిలుండు.
కొను.	కొనుము	చొచ్చు.	చొరుము	చూచు.	చూడుము
	కొమ్ము		చొరుండు		చుమ్ము
	కొనుండు	నొచ్చు.	నోవుము		చుము
	కొండు		నోవుండు		చూడుండు
		లేచు.	లేమ్ము		చుండు
			లేండు		చుడు.

చుండులొనుండు పూర్ణానుస్వారమునకు పాక్షికముగ వర్ధానుస్వారము అగును.

100. అన్ ప్రత్యయ్యాంశే భావనామముప్రేరణాద్యర్థమునందువచ్చును. ఈరూపమునకు కన్నడమునందు ఉండునట్లు ఇకారము అంతమునందుండును.

ఉ. వాడుచేయని - చేయని = చేయన్ + ఇ.

క. అవనుగయ్యలి - గయ్యలి = గయ్యల్ + ఇ.

కాని		(అను)
అనని	-	వాని (అను)
కనని	-	కానని (కను)
పోనని	-	పోని (పో)
నేరునని	-	నేరని (నేరుచు)
లేరని	-	లేని (లేచ్చు)

ఈయని	-	ఈని	(ఇచ్చు)
చొరని	-		(చొచ్చు)
నోపని	-	నోని	(నొచ్చు)

101. కాని యనునది భేదార్థమందు క్రియావిశేషణ మగును.

ఉ. 'నీకు నీశ్వరుండ యాజకత్వము చేచునోపుంగాని యెదులోపరు'.
అది.

వ్యతిరేక సంభావనార్థమునందును వచ్చును.

ఉ. 'వానింజాచికాని కుడువనొల్లను'. అది. 'వానింజాడనియెడల నేను కుడువ నొల్లను' 'నాయుదరంబు భేదిల్లినంగాని యిమ్మునికుమారుండు వెలువడ నేరండు' అది. 'నాయుదరంబు భేదిల్లని యెడల నిమ్ముని కుమారుండు వెలు వడ నేరండు.' వికల్పమందు నేడుకాని, రేపుకాని. వాడుకాని పీడురాని. ఇట్లే కన్నడమందు అవనాగలి ఇవనాగలి బరలి.

102. తన్ (అటవమునందు తల్) అంతమందుఁగలిగిన భావనామము ఆశీరర్థంబున వచ్చును.

ఉ. అనుతక, కాపుతక, కాతక. పోపుతక, కలుగుతక.

103. ద్రవిడంబునందు కైయను క్రియానామప్రత్య యము తెనుఁగున 'క' అని యగును. ఈ క ప్రత్యయంతము యైన పదములు రాక, పోక, ఆనిక, తూనిక, మొదలయినవి. ఈ క్రియ గ్రామ్యంబునందు వ్యతిరేకంబున వచ్చును. నీవు అపనిచేయక; నీవునడవక. ఇట్లు మధ్యమపురుషంబునందు వచ్చును.

104. అగుధాతువునకు కప్రత్యయము చేర్చుటవలనఁ బుట్టినది కాక; ఇదిమాత్రము ప్రార్థనాద్యర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. అట్టులకాక.

ఈ క్రియ అభావసంభావనయందును 'కాని' వలె వచ్చును.

ఉ. "నీవు నలినకుఁ జేర్చితో దేవివైనఁ గాక

నీ సముజ్జ్వలరూపకాంఠవిభవ

నిత్య సౌభాగ్య భాగ్యా భిజాత్య భద్ర

లక్షణావళులవి సఫలంబులగునె". ఆరణ్య.

105. అది ప్రత్యయమును భవిష్యదర్థక క్రియాజన్య విశేషణమునకు చేర్చుటచే బుట్టునట్టి భవిష్యదర్థక భావ నామము. విధ్యర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. నీవు ఈకార్యమును చేయువది.

క. నీను ఈకార్యవస్తు గెయ్యవదు.

ఆర. నీ ఇక్కార్యజ్ఞెచ్చెయ్యదు.

ఉ. "ఇచ్చునది ధనము పాత్రున

కచ్చుగ నొరువేడకుండునది యభిముఖులై

వచ్చిన యాకారులవృథ

పుచ్చకయిండునదిసర్వభూతప్రీతికా". జక్కన విక్రమార్క.

106. భవిష్యత్కాలమునందు ఉదాగమమును ఆము ప్రత్యయమును బొందిన ఉత్తమపురుష బహువచనక్రియ ఉభయప్రార్థనార్థమునందు వచ్చును.

ఉ. మనము చేయదము,

వత్తము=వచ్చుదము.

మనయశోద చిన్న మగవానిఁ గనెనట

చూచిర త్తమమ్మ సుదతులార. భాగవ.

పదము=పోవుదము.

పదమూయెలదోటఁ జరింపకింటికిఁ. మను.

107. భవిష్యత్కాలమునందలి ఏకవచనమునకు వచ్చె
డు ఉన్, ఎన్, ఎడన్, ప్రత్యయంతములయిన క్రియలు ఆశీ
రర్థమునందు బ్రయోగింపబడును.

ఉ. నీకు శుభంబగును. నీకు మేలకలిగెడిని. నీకు మేలకలిగెడును.

“అర్తిహరక్రియాభిరతుఁడై కృతసన్నిధియై ప్రదక్షిణా

పర్వతిభాగ్రహస్తముల వహ్నిమహాద్విజ దివ్యమంత్ర ని

ర్వర్తిత హవ్యమూల్ గొనుచు తారిజవైరి కులేశ నీకు సుం

పూర్త మనోరథంబులును బుణ్యఫలంబులునుచ్చుచుండెదన్.” భార.

108. అస్పృత్యమును జేర్చుటచేత భావనామములు
సిద్ధించును.

ఉ. చేయక, రాక, పోక, నడవక, వడువక

కన్న. గయల్, వరల్, పోగల్, నడయల్, వడియల్.

అర. శెయల్, వరల్, పోగల్, నడక్కల్, వడిక్కల్.

109. ఈ అస్పృంతనామములు ప్రథమాచతుర్థి సప్తమీ
విభక్తులందువచ్చును. చతుర్థిసప్తమ్యర్థములందు విభక్తిప్రత్య
యము చేర్పబడదు.

ఉ. చేయక, తగును, అగును, వచ్చును.

క. గయల్, తగును, అక్కుం, వచ్చుం.

అ. శెయల్, తగున్, అగున్, వచ్చున్.

తె.

క.

అ.

చేయక వచ్చినాఁడు. గయల్ అందను. శెయ్యపండాక.

చేయక ‘చేయుటకు’ అని యర్థము.

నూత్యుడుదయింపక నేను లేచితిని.

ఉదయింపక, 'ఉదయించుటయందు' ఉదయించుకాలమునందు అని యర్థము.

ఇట్లు చతుర్థి సప్తమీ విభక్త్యర్థములతో విభక్తిప్రత్యయములు లేక వచ్చు అన్నంతభావనామములకు తుమాన్నంతమని ప్రాచీనులు పేరుంచి యున్నారు.

110. అన్విత్యయము పరమగునపుడు ధాత్వంతము నందుండు ద్వీరుక్తమును బిందుపూర్వమునుగాని చకారము నకు వత్వము.

ఉ. అఱవక్ = అఱచు + అన్.

కఱవక్ = కఱచు + అన్.

ఇట్లు,

నిలవక్ నిలుచు

నడవక్ నడచు

మఱవక్ మఱచు

విడువక్ విడుచు

పోవక్ పోచు

కొవక్ కొచు

లేవక్ లేచు

ఈడువక్ ఈడుచు

ఊడువక్ ఊడుచు

పీరువక్ పీరుచు

111. బిందుపూర్వక చకార మంతమందుఁగలిగిన ధాతువులకు పరముగ అన్విత్యయము రాఁగా చకారమునకు వత్వము.

సులింపక్ సులించు

స్తులింపక్ స్తులించు

పంపక్ పంచు

వంపక్ వంచు

చింకక్ చించు

వింపక్ వించు

క్రిందవచ్చునవి విశేషరూపములు.

నేరువక్

నేరక్

} నేరుచు

కొలెక్

కొలెక్

} కొను

కొనక్

కొన్

} కొను

పిలువక	} పిలుచు	కాక	} అగు	లేరక	} లేచు
పిలక		కక		లేన్	
పోలక	} పోలు	నాక	} అను	రాన్	వచ్చు
వలక		అనక		ఈయక	} ఇచ్చు
బలక				ఈక	

పోలక, వలక, కొలక, కోలక పీనియందు అన్విత్యయాకారమునకు ఎత్వము. పోలకయొక్క ఓకారమునకు అకారమును వకారమునకు వకారమును రాగా 'వలక' సిద్ధించును. కొను ధాతువుయొక్క నకారమునకు లత్వమును ఓకారమునకు పాక్షిక దీర్ఘమును రాగా కొలక కోలక అగును.

వానింబోలక 'వానిని పోలునట్లు' అని యర్థము.

వానివలక=వానివలక = వానికవల వలక శబ్దముయొక్క అద్యవకారము స్థిరము అగుటచేత పూర్వమయిన వకారమునకు తోపము.

నాటంగోలక=నాటనుకొనిక; అనగా 'నాటను మొదలుగా' గొని' యని యర్థము.

కొలక "ఆరామక్షోణికిఁ జన్మనాటంగోలె", పను.

కోలక

"జననతయేనుహిడింబుం

దనురక్కనుచెలియలం బ్రయంబున నినుఁ జా

చిన యప్పటఁ 'కోలెను' గడు

మనోజశరపీడ్యమాన మానశునైతిక." భార.

"ఇకఁడుపుట్టిన 'కోలెను' నెనకమెనఁగ." భార.

నాక=అనన్.

"దీనినగన్తి 'నాక' అరఁగు దివ్యమునీంద్రుఁడు తొల్లి ప్రీతితో భూనుత యగ్నిదేవుఁడను భూరి మునీంద్రునకిచ్చె." భార.

“మానిసు లశత్యవచనం

‘నా’ నిట్టు లశత్యభాషణం మిచితంబే”. భార.
ఈక్ = ఈయక్.

“...వరం

‘బి’వచ్చితిఁ గోరుమెద్ది యివ్వమనీకుక్”. భార.

112. కాక్ - కక్ ఈరెండును నామములతోను
అన్తములయిన యితరభావనామములతోను అనుప్రయుక్త
ములయి నామముగను క్రియావిశేషణముగను వచ్చును.

చూడఁగన్ = చూడక్ + కన్. చూడక్ ‘చూచుట’ కక్
(అగన్) ‘అగునపుడు’ అనఁగా, ‘చూచునపుడు’ అని యర్థము.

చూడఁగవలయు, చూడక్ + కన్ + వలయు. చూడక్ ‘చూచుటయ
న కార్యము’, కన్ ‘అగుట సంభవించుట’ వలయుకా ‘ఇవ్వమగును,’
‘చూచుటయనెడు కార్యము సంభవించుట ఇవ్వమగును’ అనఁగా ‘చూ
చుట యివ్వమగును’ అనియర్థము.

“‘అచ్చముగ’మూడుమెచ్చలు

మెచ్చితిఁజిత్తమునఁగరుణమిక్కుటమయ్యెక్

‘నిచ్చలముగ’నడుగుమునీ

కిచ్చెదవత్తినవరంబులెయ్యిదియైనకా”. హరిశ్చం.

“దలముగ మేననెల్ల భవితంబెసలార నలంది చర్త మి

ముల మెయిఁగప్పి భూతగణము ‘లృజియింపఁగ’ నిప్పరేత భూ

ముల వసియించినట్టి ననుఁబోలినవాడవు నీవు నీకు నో

నలినహితాన్వయాధరణ నాన‘వహింపఁగ’నేటికిమెయిక్.” హరిశ్చం.

“మందాకినీపాండుమహితనైకతములఁ ‘గ్రీడసల్పఁగ’నీకుఁబ్రియమకాదె”.

శృంగార నైషధము.

“శ్రచ్చటవేటవచ్చింటగజ్జనుహమునిజూచి‘పోవఁగా’వచ్చితిమి”భా.

“అమితపరాశ్రమంబును రయంబునులావును గల్లుభేదరొ
త్తముడవు పూని నీదయిన దాస్యమువాపి‘కొనంగ’ నీకుఁ జి
త్తముగలదేనిభూరిభుజదర్పముశక్తియొ‘నేర్పడంగ’ మా
కమ్మతము చెచ్చియిమ్ము.” భార.

“అసి‘పోవఁగ’వచ్చునె.” హరిశ్చం.

113. ఈ క్రియానామము పలయ్యాదులతోఁ జేరి వా
నికిఁ గర్తగావచ్చును.

ఉ. చేయక + పలయను.

- పలదు.
- కూడను.
- కూడదు.
- చెల్లును.
- చెల్లదు.
- తగును.
- తగదు.
- వచ్చును.
- రాదు.
- అగును.
- గాదు.

‘కావలయును’=కాక + పలయను.

“నాకుద్భవితైదుప్రతుండు దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్య విజయమున్విరుం
డును పంశకర్తయొం ‘గావలయు’ ” భార.

‘తలంపవలయును’=తలంపక + పలయను.

“క. జననాథవేటసేపమున

గొనకొనికణ్వాశ్రమమునకున్వచ్చిముదం

బున నందు నీవునా కి

చ్చినవరముఁదలంపఁవలయుఁజిత్తములోనకా”. భార.

‘చేయందగును’=చేయక + తగును.

“నాయందుఁదొంటియట్టుల

చేయుచునుగ్రహమపజ్ఞ ‘నేయందగునే’”. భార.

‘నేరఁబోలును’=నేరక + పోలును.

“ఉ. ఇప్పుగ నాత్మరక్ష విధియించువిధమున మంత్రరక్షయ

త్నమునఁ జేయఁగావలయుఁదత్పరిగృహ శక్తిసెల్లకా

ర్యములు సిద్ధిఁబొందుఁ బరమార్థము మంత్ర విభేదమైనఁ గా

ర్యములునిర్వహింపఁగల్గుచున్నట్లైతనను‘నేరఁబోలునే.’” భార.

‘ప్రేయంగవలయు’=ప్రేయక + కాక + వలయు.

“పొంగియుంకొక్కచూటు‘ప్రేయంగవలయు’”. చారిత్వం.

‘పలుకఁగనగును’=పలుకక + కాక + తగును.

“క. భూవినుత విన్నుఁ ద్రిభువన

పావను నశుచివని యెట్లు ‘పలుకఁగనగు’ న

ద్దేవివత్తపతివ్రత

గావున నశుచులకుఁ గానఁగాదనవద్యా”. భార.

ఈభావనామముయొక్కతుది నకారము సంధివిధులచేతఁ బలువిధముల
మాటివచ్చుటఁబట్టి దీనిని గొందఱు బండితులు ఉత్తరపదములకుఁ గర్తృ
పదముగా గ్రహింపక వానితోఁజేర్చి ఒకశబ్దముగా గ్రహించి పద స్వరూ
పమునకు విరుద్ధముగా లక్షణముచెప్పిరి. అది యెట్లనఁగా, చేయకవల
యును అను రెండుపదములను ఒకపదముగా గ్రహించి దానిని వాక్యమునకుఁ
గ్రియఁగాఁజేసికొనిరి. అక్రియయొక్క సమవ్యర్థమునకు వాడు అర్థికమైన

కర్తకాఁబట్టి యాలక్షణము కేవలార్థికము. శబ్దస్వరూపమునుబట్టి లక్షణము చెప్పనెడల వలదు మాడదు అనుపదముల తుదిని దు అను నప్రసంగములైన క వచనప్రత్యయము వాడు అను కర్తకు విరుద్ధమగుటచే వలయు నెందరియినవానికిఁ బూర్వపదమే కర్తయనుట యుక్తము.

భ విష్యదర్థ క్రియా విశేషణము.

114. అన్ ప్రత్యయాంతమయిన భావనామము చతుర్థి విభక్త్యర్థమున విభక్తి ప్రత్యయము లోపింప భువిష్యదర్థ క్రియావిశేషణముగావచ్చును. దీనికే తుమున్నర్థకమనివేరు.

చేయఁబోయినాఁడు 'చేయుటకుఁబోయినాఁడు'.

పఠించు బాతకాలకేగినాఁడు. 'పఠించుటకుఁగాను పాతకాలకు పోయినాఁడు'

'పలుకక' పలుకుటకు.

"నాయొద్దనే 'పలుక' నీకు నాన యులేదే". భార.

'ఈక' = ఇచ్చుక ఇచ్చుటకు.

"వరం

'వీ'వచ్చిరిగోరుమెద్ది యివ్వమునీకుక". భార.

115. ఈయర్థమునందు కాక, కన్ అను భావనామము అనుప్రయుక్తమగును.

'చేయంగ' = చేయన్ + కాక ; చేయక 'చేయుట', కాక అగుటకు,

" ఏను గఁచుం దనువాడ మ

హనియమ సమన్వితుడ బృహస్పతి సుతుడక

మాకుగ వచ్చితి నీకును

భానుభా కిష్యవృత్తిః 'అనిసేయంగక'. " భార.

‘తేరగణ’ = తేరణ + కాణ ; వైఠేప్పినదానివలె, తెచ్చుటకు అవి
యర్థము.

“అడవికిఁ బువ్వులు ‘తేరగ’

వడి సరిగిన కనునిఁ జంపి వానిని దనుజుల్

పొడవుగడఁ గాల్చి సురతోఁ

దడయక యబ్బుది శుక్రఁ ద్రాల్చిది రొగిణ”.

భూతార్థ క్రియా విశేషణము.

116. ధాతువునకు ఇకారము చేర్చుటచేత భూతార్థ
క్రియావిశేషణము వచ్చును.

ఉ. వచ్చి = వచ్చు + ఇ.

అడి = అడు + ఇ.

తెచ్చి = తెచ్చు + ఇ.

కొట్టి = కొట్టు + ఇ.

ఈక్రియలు అజనము మొదలయిన భావలలో ఉకారాంతములు కాని
యితర ధాతువులవలె దుప్రత్యయము అంతమునందుఁ గలిగియుండినవి.
అట్లుండినయెడల అవి వచ్చిదు, తెచ్చిదు, అడిదు, పాడిదు అని యుండవ
లయు. దుకారములొప్పించుగా వచ్చి, తెచ్చి, అడి, పాడి, అనిసిద్ధించినవి.

117. యకారాంత ధాతువులకు ఇప్రత్యయము పరం
బగునపుడు యాకు సత్వముగను. (౭౭-వ విధి చూడు).

ఉ. చేసి = చేయు + ఇ.

వేసి = వేయు + ఇ.

కొసి = కొయు + ఇ.

118. అగు బోవు ధాతువులకు ఇప్రత్యయము పరమగు
నపుడు గకార వకారములకు యకారాదేశంబు అగును.

ఉ. అయి = అగు + ఇ = అగి, అ. అగి;

అయి, ,, అయి.

పోయి = పోవు + ఇ = పోవి, ,, పోగి;

= పోయి, ,, పోయి.

119. ఈ క్రియావిశేషణముతో వేటుధాతువులు అను ప్రయుక్తములగుటచేత అనేక సదుస్తధాతువులు పుట్టును.

ఉ. చేసివేసెను, చేసికొనెను, చేసియిచ్చెను, కట్టివేసెను, కట్టికొనెను, కట్టియిచ్చెను.

120. యకారాంతధాతువునకు కొనుధాతువు అను ప్రయుక్తమగునపుడు వైఁజెప్పిన ఇప్రత్యయమునిత్యము. ఇతర ధాతువులకు అనుప్రయుక్తమగునపుడు ఆ ప్రత్యయమునకు పాఠీకలోపము.

ఉ. చేసికొనెను, వేసికొనెను.

వ్రాసికొనెను, మూసికొనెను.

పట్టుకొనెను, పట్టికొనెను.

రిట్టుకొనెను, రిట్టికొనెను.

ఇకారము లోపింపక యుండుటకు కారణము ఏమనగా, ఇకారము చేరగా యకారమునకు సత్వము అజేకమగుచున్నది. ఇకార లోపము యినయెడల యకారమునకు సత్వము లేకపోవును. అప్పుడు చేయుకొని అని చెప్పవలయు. ఇకారసంయోగముచేత యాకు వచ్చిన సత్వము లో లగఁగక యుండుటఁబట్టి అసత్వమునకు కారణమయిన ఇకారము అవశ్యముగా నుండవలయు. గ్రామ్యభాషలో ఇకారమునకు లోపము వచ్చును. వచ్చియు సకారము లోలగఁగక నిలిచియుండును.

ఉ. లెలుసుకొను, చేసుకొను, వేసుకొను, వ్రాసుకొను, మూసుకొను,

121. తెచ్చుధాతువు అనుప్రయుక్తమగుచో ఈ ఇ ప్రత్యయమునకును ధాత్వంతాక్షరమునకును స్త్రావికంబుగ లోపంబగును. తెచ్చు ధాతువుయొక్క చకారమునకు ముందు అనుస్వారాగమమును విక చకారమునకు లోపమును అగును.

ఉ. అగు + తెచ్చు = అగుదెంచు.

నెగయు + తెచ్చు = నెగయుదెంచు.

పోవు + తెచ్చు = పోవుదెంచు.

చొచ్చు + తెచ్చు = చొత్తెంచు.

పుచ్చు + తెచ్చు = పుత్తెంచు.

వోంచు + తెచ్చు = వోలెంచు.

నడచు + తెచ్చు = నడలెంచు.

పఱచు + తెచ్చు = పఱలెంచు.

మొలచు + తెచ్చు = మొలలెంచు.

వీచు + తెచ్చు = వీలెంచు. ఇత్యాదులు.

ఈ లెంచుధాతువు ఖండసార్థకమైన లెంచుధాతువుకాదనియు తెచ్చు ధాతువునందు చకారమునకు పూర్వమున నిష్కారణముగ ననుస్వారమును ఉంచుటచేత తెచ్చు లెంచు అయినదనియు తెలిసికొనవలయు. దానికి తుమున్నర్థకము మొదలయినరూపములు తెచ్చుధాతువునకు వచ్చునట్లే వచ్చును.

ఉ. అగుదేరక, అగుడేక, అగుదేరక, అగుడేక, అగుదేరమి, అగుడేమి.

122. టప్రత్యయంతములగునభావసామములకు ఉన్న ప్రత్యయముఁ జేర్చుగా భూతార్థక క్రియావిశేషణము వచ్చును.

ఉ. వచ్చుట + ఉక్ = వచ్చుటయుక్ 'వచ్చినవెనుక' రాగాక్.

తెచ్చుట + ఉక్ = తెచ్చుటయుక్ 'తెచ్చినవెనుక' లేగాక్.

ఇచ్చుట వచ్చుట తెచ్చుట అనునవి టప్రత్యయాంతభావనామములు. వానితో ఉక్ ప్రత్యయము చేరినవి.

ఉ. 'ఇయ్యకొనుటయుక్' = ఇయ్యకొనుట + ఉక్.

"అందఱు సల్లెఱంగిన 'కొయ్యకొనుటయు' నతండు గాండివంబు నవలొకించి" భార.

'చనుటయుక్' = చనుట + ఉక్.

"ఇంతి జేరగాఁ

జనియెవిధాత్మలబ్ధకవశంబునఁబోవున్మృగంబుచాడ్చునక్.

'చనుటయు' ద్రౌపదియతనింగని." భార.

'అనుటయుక్' = అనుట + ఉక్.

"నీమ

టలు నేటిదాఁక నన్యతం

బులఁబోరయవు నేడిదేల బొంకఁగనీకుక్.

'అనుటయు' మేదిసీరమబుఁడామునివర్యుతలంపెటింగి". హరిశ్చం.

'అగ్గించుటయుక్' = అగ్గించుట + ఉక్.

"అనికొంతాజనములలోఁ

దను 'నగ్గించుటయు' బొంగిదర్పొద్దతిని

ట్లును నుత్తరుండు". భార.

'అగుటయుక్' = అగుట + ఉక్.

"ఇట్లు సూర్యోదయం 'అగుటయు' భృతరాష్ట్రండు తత్కాలాచితాచారంబులు నిర్వర్తించి." భార.

'జేయుటయుక్' = చేయుట + ఉక్.

“నిష్కరాలాపరములు బాణములుంటోలే మనోహరము ‘నేయుటయ’
సారాజన్యచూడారత్నము”. హరిశ్చంద్రము.

123. అతివమునందు వచ్చునట్టి శైయ్యదు వరువదు అ
నుభావనామముల, అదు ప్రత్యయముయొక్క డకారమునకు డా
దేశమును అకారవకారములకు ఉత్పమును రాగా, వచ్చుడు
చేయుడు అను భావనామములు పుట్టును. వీనికి ఉన్ ప్రత్యయ
ముచేర్చగా ఆనంత ర్నాథక క్రియావిశేషము పుట్టును.

ఉ. వచ్చుడుక, తెచ్చుడుక, కొట్టుడుక, తిట్టుడుక, జాబితో
తెంచుడుం గువలయంబులు వికసిల్లె. తోతెంచుడుక - ‘ఉదయించినవి
సక’. అటుడు ‘అటుట’ అప్పుడు ‘అప్పుట’ మొదలయినవి ఇట్లువచ్చిన
భావనామములు.

‘అనవుడుక’=అనుడుక.

ఉ. “‘అనవుడు’నప్పలుకులువిని

తనచిత్తము కలకడేటి ధర్మతనూజుం

దనుజన్తుల దెనకాచిన

ననిలగుతుండిట్టులనియె నాతనితోడక”. భార.

‘అనుడుక’=అనుడు+ఉక. అ. ఎన్నడుమ్. ప్రా. క. ఎన్నుడుం.

“‘అనుడు’వివర్ణ మైనహృదయంబునగారవ మొంద”. భార.

‘నావుడుక’ = అనవుడుక - అనవుడుక అనుదాని మొదటి అకారము
నకారమువలెవెనుక దుమికి యక్కడనుండు అకారమునకాదేశమయి దీర్ఘ
మయ్యె.

“‘నావుడు’ మ్రోసెనాకసమునకావికదంబుగ దివ్యవాణి”. భార.

‘నాటుడుక’=నాటుడు+ఉక. అ. నాటువడుమ్.

“క. అండుఁదనదృష్టి ‘నాటుడుఁ’

గందర్పనికాతసాయకంబులు పెలుచక

డెందముననాటభృతచెడి

కందిముసీం ద్రుండు దానిఁ గనియిందివిరెక”. భార.

‘అగుడుక’=అగుడు+ఉక.

“ నాకునివ్వరమిచ్చుని నను ‘అగుడు’ ”. భార.

124. భూతార్థక థాతుజన్య విశేషణముతో దనుక దాఁక అనుపదములను జేర్చఁగా అవధ్యర్థక భూతార్థక క్రియా విశేషణములు వచ్చును.

ఉ. “క. అక్షహిణిసామంతుల

నీతూణమునఁగొనుచు వేగ మేనచ్చెదనా

తాడునులకెదిరిసీమఖ

రక్షయొనచ్చెదనుధరను ‘ప్రవికినదాఁక’ ”. భాస్కర.

125. తోడక తోక ప్రత్యయములు ట ప్రత్యయాంత భావనామములకుఁ జేర్చ భూతార్థక క్రియావిశేషణములు వచ్చును.

ఉ, వచ్చుటతోడక } వచ్చినవెనుక.

వచ్చుటతోక } వచ్చినవెనుక.

వర్తమానార్థక క్రియావిశేషణము.

126. థాతువునకు ఉచు, ఉచుక ప్రత్యయములు చేర్చు టచేత వర్తమానార్థకవిశేషణము పుట్టును.

ఉ. చేయుచు = చేయుచుకొనడుచుచు = వడచుచుకొనడు

వచ్చుచు = వచ్చుచుకొనడుచుచు = కడచుచుకొనడు

ఈ ఉచు, ఉచుకొనడు ప్రత్యయములు కన్నడమందున్న ఉతు, ఉతుకొనడు ప్రత్యయములవలనఁ బుట్టినవి. తకొనమునకుచత్వము. కన్నడమున ఉతు ప్రత్యయమునకు ఉకొనడు. ప్రత్యయముచేరి ఉతుకొనడు ప్రత్యయము వచ్చినట్లు ఉచు ప్రత్యయమునకు ఉకొనడు ప్రత్యయము జేర్పఁగా ఉచుకొనడు ప్రత్యయము వచ్చును.

127. అదుర్వాధిధాతువులకు ఉచు ప్రత్యయంబు పరంబగుచో దానికిపూర్వమయిన దకారముతోఁ జేరిన యుకారమునకుపాఠికముగలోపము. అయినను దకార రేఫములకు పూర్వమయినయచ్చు లఘువుగానే యుండును.

ఉ. అదురుచు = అదురుచు పదురుచు = పదురుచు

ఎదురుచు = ఎదురుచు విదురుచు = విదురుచు

“పాదంబులు వెట్టుడుఁ ద

త్పాదప ఘనకాఖివిటిగి భల్లన నుచ్చై

ర్నాదమున దిక్కు ‘అదురువఁగ’

భేదిల్లె విహంగతతులు భీతింబువకొనడు”. భార.

“‘విద్రిచిన’కాలపాకమున సీగతిసీమదిఁ గ్రోధవల్లికకొనడు

‘విద్రిచిన’వారు లేదు.” ఉత్తర హరివం.

“ముగివిచ్చుపసేడిగేదఁగితేజ్జగమిమించు

వికదచ్చదంబుల‘విద్రిచివిద్రిచి’.” పాండు.

128. దీనికి మూలప్రత్యయమయిన ఉతు అనునది దీర్ఘాంతముగా గ్రామ్యభాషయందు వచ్చుచున్నది.

ఉ. చేయుతూ = చేస్తూ

వచ్చుతూ = వస్తూ

పోవుతూ = పోతూ

అడుతూ కొట్టుతూ

పాడుతూ తిట్టుతూ

129. యాంత చాంత ధాతువుల తుదియుకారమునకు లోపము రాఁగా యచలకు సత్వము.

ఉ. చేస్తూ, ఇస్తూ, లేస్తూ, వేస్తూ.

130. కనుకక; అటవమునందు 'కాణుంగాల్' అను పదము దీనికి మూలము.

కాణుంగాల్. కాణుమ్, 'కనుక' 'కనెడు' కాల్ 'కాలమునందు,' 'కనినయెడలక' 'చూచినయెడలక' అనియర్థము కాల్ పదము యొక్క లకారమునకు నత్వము లకారమునకు హ్రస్వము.

పక్షాంతరము.

కనక + కాక = కనకక.

కనక 'కనుట' 'చూచుట.' కాక 'కాఁగా' 'చూచుటకాఁగా' అనఁగా చూడఁగా అనియర్థము.

మూడవ పక్షము.

దీక్షిణిసరియైన, అ. కాణల్ అగ అనుపదములు.

కాక + కాక = కాఁగా. ఇది కనుకక అయియుండవచ్చును.

'కానక'; అటవముందు అగున్ + అల్ = అగుమాల్ = అమాల్, అమ్ = 'అగును,' ఆల్ అన్, అట, అయినాల్, 'అయినన్'; అమాల్ అటవమునందు సంభవనార్థకమునందును కారణార్థమందును వచ్చును.

కానక అనునది 'కావునక' అనియర్థము.

అగుమ్ అనునది, లకారము గకారమునకు పరమాగవచ్చి లకారమునకు అదేశముకాఁగా, గామ్ అనిలియును. గకారమునకు కత్వమును మకార

1. మునకు నత్తమును రాగా కాక అయినది. ఇట్లే పక్షాంతరమున. అగ్రహ దశము, ఆకారము గకారమునకు వెనుకను ఉకారమునకు పూర్వముననురాగా, గ్+అ+ఉమ్ అనినిలుచును. గకారమునకు కాదేశమును మకారమునకు నాదేశమును ఆకారమునకును ఉకారమునకును మధ్యమున వకారాగమమునురాగా కావును అనిరూపముసిద్ధించును. అక అను దానితోఁజేరగా కావునక అనియగును అన్ 'అయినన్'. అ-అన్.

“కావున” నేమియుఁజేయం

గావలవదు వారికై యకారణకరుణా”. భార.

“ఉండుఁ గాన” జెప్పకుండరాదు”. భార.

“నిక్కమునట్ల ‘కాన’ దగునీతిపదుల్ సురలుక్కి వంఱునన్
మిక్కిలియైన వారినియమింపక తక్కుదురే”. నిర్వచన.

ధా తు జ న్య నా మ వి శేషణము.

భూతార్థకము.

131. ధాతువునకు ఇనప్రత్యయము చేర్చుటచేత భూతార్థక ధాతుజన్యవిశేషణము పుట్టును.

ఉ. వచ్చు + ఇన + వచ్చిన.

తెచ్చు + ఇన + తెచ్చిన.

కొట్టు + ఇన + కొట్టిన.

అడు + ఇన + అడిన.

పాడు + ఇన + పాడిన.

ఈ ఇనప్రత్యయమేభూతార్థమందువచ్చినది. తెచ్చినవాడు, తెచ్చినవాడు = తెచ్చిన + వాడు. వాడు పదముయొక్క వకారమునకు బాహ్యముగ లోపమురాగా తెచ్చిన + అడు అనినిలిచి తెచ్చినపదముయొక్క అంతా కారమునకు లోపమురాగా తెచ్చినాడు అనివచ్చినది. (౬౩, ౬౭. చూడు)

132. యకారాంత ధాతువుల అంత యకారమునకు ఇనాగమేకారమురాఁగా సన్వయము. (22వ, విధిని చూడు).

ఉ. వేసిన = వేయు + ఇన.

ప్రాసిన = ప్రాయు + ఇన.

మూసిన = మూయు + ఇన.

చేసిన = చేయు + ఇన.

133. అగుపోవు ధాతువుల గవలకు యకారమూ దేశముగ.

ఉ. అయిన = అగు + ఇన, అ. అయిన.

పోయిన = పోవు + ఇన, ,, పోయిన.

134. పడ్డాదులకు పరమయిన ఇనాగమేకారమునకు లోపమును నకారమునకు పూర్వహల్స్వరైదా దేశమునగు.

ఉ. పడ్డ, పడు; ఇడ్డ, ఇడు; చెడ్డ, చెడు; అన్న, అను;

కన్న, కను; తిన్న, తిను; కొన్న, కొను;

మన్న, మను; విన్న, విను; చన్న, చను;

పడిన = పడు + ఇన = పడ్డ, అ. పట్టి,

చెడిన = చెడు + ఇన = చెడ్డ, అ. తెట్టి,

135. ఈ ధాతుజన్య విశేషణమునకు అన్ ప్రత్యయము వేరఁగా సంభావనార్థక్రియావిశేషణముపుట్టును. అన్ ప్రత్యయమునకు మూలము అటవములో అన్.

ఉ. అర. శ్చయక్కార్ } 'చేసినకాలమున.' 'చేసినపక్షమున'

కాలవాచకమయిన కాలశబ్దమునకు అంతస్వరలోపమువచ్చి కార్ అని అయినది. దీనియొక్క కకారమునకు హ్రస్వముగ లోపమారాఁగా అర్

అని రూపము సిద్ధించెను. ఈ ఆల్పకృత్యముయొక్క లకారమునకు నకారాదేశమును అకారంబునకు హ్రస్వమును తెనుగొనవచ్చుటచే ఆన్ అనునది అన్ అగును.

ఉ. చేసిన + ఆన్ = చేసినకా.

వచ్చిన + ఆన్ = వచ్చినకా.

“‘అడిచినదిట్టి వన్న’ అని మహా పరుషములు పల్కియల్కతోఁ
‘బాడిచిన’ ను త్రమద్విజాలు పూజ్యులు వారలకెగ్గ ‘సేసినం’
జెడునిహముంబగంబు నిదిసిద్ధము”. భార.

వర్తమానార్థక ధాతుజన్య నామవిశేషణము.

136. ఇది ధాతువునకు చున్న అను ప్రత్యయము చేర్చుట చేత వచ్చును.

ఉ. చేయుచున్న = చేయు + చున్న.

వచ్చుచున్న = వచ్చు + చున్న.

కొట్టుచున్న = కొట్టు + చున్న.

ఆడుచున్న = ఆడు + చున్న.

పాడుచున్న = పాడు + చున్న.

137. చున్న ప్రత్యయముయొక్క చకారంబునకు గ్రామ్యంబున తాదేశంబు అగును.

ఉ. కొట్టుతున్న, పండుతున్న, లిట్టుతున్న, ఆడుతున్న, నిండుతున్న, పాడుతున్న.

138. ఈ తాదేశంబు ధాతువుల అంత్యచకార యకారములకు పరంబగునపుడు చయలకు సత్యమగును.

ఉ. చేయుతున్న, చేస్తున్న.   లేచుతున్న, లేస్తున్న.
 వేయుతున్న, వేస్తున్న.   పిలుచుతున్న, పిలుస్తున్న.
 వచ్చుతున్న, వస్తున్న.   వలచుతున్న, వలస్తున్న.

139. ఈ క్రియలు కేవలవర్తమానకాలవివక్షయందు ఏకపదములు; సాతత్వవివక్షయందు రెండు పదములు; పూర్వ పదము వర్తమానక్రియా విశేషణము. ఉత్తరపదము ఉండు ధాతువుయొక్క ధాతుజన్య నామవిశేషణము.

ఉ. చేయుచున్న - కేవలవర్తమాన కాలమున ఏకపదము. చేయుచున్న = చేయుచు + ఉన్న 'కార్యమును ఆరంభించి ఎడతెగకదానింజేసెడు' అని యర్థము; ఈయర్థమునందు రూపాంతరముగలదు. చేయుచునున్న = చేయుచుకొ + ఉన్న (సంధిప్ర. చూ.)

భవిష్యదర్థక ధాతుజన్య నామ విశేషణము.

140. ఇది ధాతువునకు ఉన్ ప్రత్యయము చేర్చుట చేతగలుగును. ఈ ప్రత్యయముయొక్క నకారము అబాది పదము పరమగునపుడుండును. హలాదిపదము పరమగునపుడు లోపించును.

ఉ. వచ్చువాడు = వచ్చుకొ + వాడు = వచ్చువాడు.

అ. = వరుష్ + అవన్ = వరుబవన్.

కన్న. = బరువ + అవను = బరువవను.

వచ్చునతడు = వచ్చుకొ + అతడు.

ఈ ఉన్ ప్రత్యయము ఉమ్ అను అటవప్రత్యయము యొక్క ఏకవచనము. ఈ ఉన్ ఉమ్ ప్రత్యయములు కన్నడములోనుండునట్లు పూర్వమున ఉపయోగముకలదు. ఇది యే మూల ప్రత్యయము. ఈ ప్రత్యయము

యొక్క తుది అకారమునకు లోపమును వకారమునకు మకారాదేశమును రాగా అటవప్రత్యయము ఉష్ సిద్ధించుచున్నది. ఉష్ ప్రత్యయమునుండి తెనుఁగునకు ఉన్ వచ్చుచున్నది.

భూతవర్తమానకాలములయందు చేయుచున్న చేసిన యని ధాతు జన్య విశేషణములు అకారాంతములై యుండఁగా భవిష్యత్తునందు అకారములేక యుండుట విశేషము. దీనికిఁ గారణమును పైఁ జెప్పిన విధమున తెలుంగునది.

ఉ. వచ్చుక, లేచ్చుక, కొట్టుక, తిట్టుక, వ్రాయుక, నేయుక, చేయుక.

141. ఈ ఉన్ ప్రత్యయము ఉ అను అంతప్రత్యయమును దానికి పూర్వమున డ్ అను ఆగమమునుపొంది ఉండు అగును.

అటవమునందు ఇట్లే ఉమ్ అనునది ఉండు అగును.

కూప్పెయర్కుండు నీర్కోటి.

కూనుపెల్లగించెడు నీరుకోడి 'కూను-భూమిని'; ఈరూపము ప్రాచీన ద్రవిడ గ్రంథములయందుకనబడును.

ఈ ఉండుప్రత్యయము తెనుఁగున ఎడి అనివ్యతమగును. దానికి ఉన్ అను నిర్ధక ప్రత్యయమును చేర్చుగా ఎడున్ అను ప్రత్యయముపుట్టును. ఈ ఎడున్ ఎడిప్రత్యయములను ధాతువులకుఁ జేర్చు గ్రొత్తగా రెండు భవిష్యదర్థక విశేషణములు పుట్టును. సముచ్చయార్థకమయిన ఉన్ అను అవ్యయము ఇక్కడ అర్థము లేక ప్రత్యయమయినది.

ఉ. కొట్టెడుక = కొట్టు + ఎడుక.

కొట్టెడి = కొట్టు + ఎడి.

ఇట్లు లెట్టెడు, లెట్టెడి, లెట్టు; అడెడుకొ, అడెడి, అడు; పాడెడుకొ, పాడెడి, పాడు. ఇట్లేభవిష్యదర్శక పూర్వక్రియలయిన అడుకొ, పాడుకొ, మొదలయినవి అడెడిని, అడెడును, పాడెడిని, పాడెడును, అనివచ్చుటకు చూడుము. (౮౬-వ వి. చూడుము.)

142. ఈ ప్రత్యయముయొక్క ఆదియయిన ఎకారము చేత ధాత్వంతయ కారమునకు సత్వము.

ఉ. వేనెడుకొ = వేయు + ఎడుకొ.

వేనెడి = వేయు + ఎడి.

ఇట్లు వేనెడుకొ, వేనెడి మొదలయినవి.

143. వైఃశేషిన ఎడికొ ప్రత్యయముయొక్క డకారమునకు టత్వమును ఎకారమునకు దీర్ఘమును రాఁగా ఏటి అను ప్రత్యయమువచ్చును. ఈ ప్రత్యయముయొక్క టకారమునకు లోపమురాఁగా ఏ అను ప్రత్యయమువచ్చును.

ఉ. చేసేటి, చేసే, వేసేటి, వేసే, కొట్టేటి, కొట్టే.

ఈ రూపములు తఱచుచుగా గ్రామ్యులనులదు వచ్చును.

దాఁటేవాఁడు.

“అంతర్వాణి కుశేషయద్యమణిః బద్ధాత్తున్త ద్నిల్నిల్నిదు
ద్దాంతానంతభవాంభ హువతరణి పౌఢిక్ దృఢస్థేఘా
టితున్నెద్దలు తద్దనమ్మి నుయి ‘దాఁటేవానికికొ’ చింతయా
కంతైనం గడమేనియం గడమగాదాయించు నూహించుచుకొ.”

పాండురంగ.

వ్యతిరేక క్రియలు; పూర్వక్రియలు.

144. క్రియాజన్యసామనిశేషణము సర్వసామయులతో

సమసింది యేకపదమగుటచే పూర్ణభావక్రియలు సిద్ధించునట్లు పూర్ణభావక్రియలును పుట్టుచున్నవి.

ఉ. చేయనివాడు } చేయని+వాడు.
చేయఁడు

మొనటి రూపము సమస్తమైనప్పటికిని సంక్షేపమును బొందలేదు. రెండవదానియందు సంక్షేపము గలిగియున్నది. వాఁడు అనుప్రత్యయము భావాభావక్రియలకు సామాన్యము. దానికి పూర్వమందుండు విశేషణము లలో భేదము కలుగు చున్నది.

ఉ. చేయువాడు, చేసినవాడు, చేయుచున్నవాడు, ఇట్లు కాలత్రయమునందును వచ్చెడు క్రియలందు పూర్వములయిన చేయుకా, చేయుచున్న, చేసిన అను పదములు భావార్థకధాతుజన్య నామవిశేషణములు; చేయనివాడు అనుదానియందు చేయని అనునది ప్రత్యేకిన విశేషణములకు వ్యతిరేక రూపము.

145. వ్యతిరేకక్రియలకు సామాన్యవిధి. భావక్రియలలో కాలవాచకాగమముయొక్క హల్లునకును ప్రత్యయహల్లునకును పూర్వమున అకారాగమమునుంచిన వ్యతిరేకరూపములు కలుగును. ఆ హల్లునకు పూర్వమందుండు ఇకారోకారములకును ధాత్వం తోకారమునకును లోపము కాఁగా వానిస్థానమందు ఈ అకారమును ఉంచవలయు. భావరూపము వికృతమయి యుండిన యెడల అవికృతమయిన దాని మూలరూపమును గ్రహింప వలయు. ఈ వ్యతిరేక ప్రత్యయమయిన అకారమునకు మూలము అణవ

మందుండు ఆ ప్రత్యయము. దానిస్థానమునఁ గన్నడమందు ఆ కారమువచ్చును.

ఉ. శ్చయ = శ్చయ్యద.

గ్గయ = గ్గయ్యద.

అటవములొ శ్చయ్యద అనునది శ్చయ్య అని దకారలోపముతో వచ్చును. ఈ తీరుననే శ్చయ్యదవన్ అనునది శ్చయ్యక్ అని సంక్షిప్త మగును. ఈరూపము తెనుంగునఁజేయఁడు అనియు కన్నడమనందు గెయ్యను అనియు వచ్చును. ఇదిభూతార్థకము. గండక్ గండఁడు, మిందక్ మిడఁడు, అయినట్లు శ్చయ్యక్ చేయఁడు అయినది. ఈ పదము ల్పిండి యందును అంతమందుండు ప్రత్యయములు అక్ అందుఅనునవి. అటవ ప్రత్యయ మైనఅన్ తెనుంగునందు అండు అయినవివరమును ప్రత్యయములక్రింద చూడవచ్చును. భవిష్యత్తునందును వర్తమానార్థమునందును వచ్చునట్టి అటవము శ్చయ్యవ్ అనునది కన్నడమందుండు గెయ్యవ అనుదానివికృతి. ఈ గెయ్యవ అను నదియు గెయ్యద అనుప్రాచీనరూపమునుండి వచ్చినది. అటవము శ్చయ్య వ్ అనుభౌవక్రియనుండి దానికి ఎదురయిన వ్యతిరేక క్రియను సాధించు టకు దాని అవికృతమయిన మూలరూపమును గ్రహింపవలయు. అదియే శ్చయ్యద అనునది. దీనినుండి అటవమునందు వర్తమానభవిష్యత్కాలములలో శ్చయ్యద అనువ్యతిరేక క్రియవచ్చినది. శ్చయ్యద శ్చయ్య అని సంక్షిప్త మగును. అట్లే శ్చయ్యదవక్ శ్చయ్య అని సంక్షిప్తమగును. శ్చయ్యద శ్చయ్య అనుభాతుజన్య నానువిశేషములును వానికి అవన్ అనునర్థ నామము చేర్చుటచేఁబుట్టిన శ్చయ్యదవక్ శ్చయ్యక్ అనువ్యతిరేక క్రియ లును భవిష్యత్కాలమునందును వచ్చును. పైఁజెప్పిన విధమున ద్రవిడ మందు శ్చయ్యన్ అనునది త్రికాలములయందును వచ్చెడు వ్యతిరేక క్రియ అయినది. ఇట్లే ఇతర పురుషలింగవచనములందును శ్చయ్యక్ శ్చయ్యడు

మొదలయినవి వచ్చినవి. కన్నడ క్రియలును తెనుగు క్రియలును వాని నుండి పుట్టినవి.

తె.	కన్న.	ఆం.
ఉ. చేయఁడు	గయ్యను	శెయ్యాన్
చేయదు	గయ్యదు	శెయ్యాల్
చేయరు	గయ్యరు	శెయ్యార్
చేయదు	గయ్యదు	శెయ్యాదు
చేయవు	గయ్యవు	శెయ్య (శెయ్యావ. వ
చేయవు	గయ్యయ్	శెయ్యయ్ లోపము)
చేయరు	గయ్యరి	శెయ్యార్
చేయను	గయ్యను	శెయ్యన్
చేయము	గయ్యవు	శెయ్యమ్

ఈ క్రియలకు నామరూపములుగాను ప్రయోగముగలదు.

ఉ. వాడురాడయ్యె, వారురారయిరి, అదిరాదియ్యె, ఆవిరాపయ్యె.

146. భూతార్థక ధాతుజన్య వ్యతిరేక నామ విశేషణము చేయని ; ఈరూపము చేసిన అనుదానికి వ్యతిరేకము.

పైజెప్పిన వ్యతిరేక క్రియయొక్క సామాన్యవిధిచేత వ్యతిరేక ప్రత్యయముయిన అకారమును సకారమునకు పూర్వమందుండునట్టి ఇకారమును ఎత్తివేసి దాని చోటనుంచిన, చేయ్+అ+న అని నిలుచును. యకారమునకు సకారము ఆచేశముయి వచ్చుటకు కారణమైన ఇకారముపోగా కార్యముయిన సకారమునుపోవును. కాబట్టి చేయ్+అ+న=చేయన అనిరూపమువచ్చును, చేసిన అనుభావ క్రియయందుండు ఇకారము సామ్యన్యా

యముచేత చేయన అనుక్రియయొక్క తుదియకారమునకు ఆ దేశముకాగా చేయని అనిరూపము సిద్ధించుచున్నది. చేసిన అనుభావక్రియయందలి యికారము చేయన అను ప్రతిషేధక్రియ యందుపైఁజెప్పిన న్యాయముచేతఁ బ్రాప్తముకాగా, అది చేయన అనుక్రియయందు ఎచ్చటనుండవలయు అని శంకపచ్చుచున్నది. చేయను అనుక్రియలో రెండవ అక్షరమునందు అభావార్థక ప్రత్యయమయిన అకారముండుట ఆవశ్యకమగుటచే అక్కడ ఇకారముండఁగూడదు. కాబట్టి మూడవ అక్షరమయిన నకారములో అకారమునకు ఆదేశమయినది.

ఈవిధిచేత చేయని అనునది భూతార్థకము వ్యతిరేకక్రియ. చేయుక అనుభవివ్యర్థవర్తమానార్థక భావవిశేషణమున నకారమునకు పూర్వముందు నట్టి ఉకారముయొక్కస్థానములో అభావవాచకమయిన అకారమునుంచి న చేయక అనినిలుచుచున్నది. పైఁజెప్పిన భూతార్థకమైన చేయన అనుదానియొక్కతుదలో ఇకారమునుంచినట్లు చేయక అనుదానియొక్క అంతమునందు ఇకారమును ఉంచిన చేయని అనివచ్చును. ఇట్లు చేయని అనువ్యతిరేకనామ విశేషణము మూడుకాలములందును వచ్చినది.

కనని కానని	చూడని
అనని నాని	వలసని పుల్లని
పోని పోవని	పిలువని పిలని
లేని లేరని	లేని (ఇలని)
రాని (వరని)	గొట్టని
కాని (అగని)	రిట్టని
నేడువని నేరని	అడని
లేరని లేని	పొడని

ఈయని ఈని

వేయని

చూరని

తీయని

నోపని నోని

ప్రాయని

147. వర్తమానార్థక ధాతుజన్యసామవిశేషణము.

చేయుత ప్రాచీనభావ రూపము.

చేయుచున్న వెనుకటిభావ రూపము.

వ్యతిరేకక్రియా సామాన్య సూత్రమున విధింపఁబడిన అకారాగమమును చేయుత పదముయొక్క తకారమునకు ముందున్న ఉకారముయొక్క స్థానములోనుంచిన,

చేయ్+అ+త అనినిలుచును. తకారమునకు చకారము అక్షేపముకాగా చేయ్+అ+చ అనినిలుచును. ఇచ్చట చకారమునకు కకారాక్షేపముకాగా చేయక అనురూపము సిద్ధించును. దీనికి సమాసమునందు మునుపు, తొల్లి, ముందు, మున్ను శబ్దములు పరంబగునపుడు మాత్రము ప్రయోగము.

ఉ. చేయక మునుపు.

చేయక తొల్లి.

చేయక ముందు.

చేయక మున్ను.

ఇచ్చట చేయక అను దానిని భావసామముగా కొందఱు గ్రహించి కకారమును కజి ప్రత్యయమని చెప్పిరి. అది యుక్తముకాదు.

చేయకమునుపు } ఈ రెండుశబ్దములు ప్రతిభాగమునను సమమయి చేసినవెనుక } వచ్చినవి.

చేయక, చేసిన ఈరెండు పదములు ఏకరూపమయినవి. చేయక అను నది భౌతార్థకమందువచ్చిన సామము అని చెప్పినయెడల, చేసిన అనుపదమును అట్లే యుండవలయును. దీనినిమాత్రము ధాతుజన్యవ్యతిరేకవిశేషణము.

ముగా గ్రహించి జేయక పదమును భావార్థమందువచ్చిన నామమని యెట్లు చెప్పవచ్చును? అదియునుగాక జేయక పదములో యకారముతోఁజేరిన అకారమెందుకు వచ్చినది? భావార్థమందు క ప్రత్యయమును జేర్చుటజేర రాక, పోక, నడక అనురూపములువచ్చునపుడు, క ప్రత్యయమునకు మునుపు అకారములేదు. అకారముండినయెడల పోక అనునది పోవక అనియు నడక అనునది నడవక అనియు రావలయును, అట్లురావు.

అతివ కన్నడములందు చేయకమునుపు అనుపదమునకు సరియయినవి, అ. శైయ్యాదముస్య. క. గైయ్యాదముందు. ఇచ్చటపూర్వముననుండు శైయ్యాద, గైయ్యాద అను పదములను ధాతుజన్య విశేషణములని ఆయాభాషను తెలిసిన వైయాకరణులుచెప్పుదురు. ఆంధ్ర భాషావైయాకరణులు మాత్రము స్వరూపమునకు విరుద్ధముగా శైయ్యాద, గైయ్యాద పదములకు సరియయిన చేయక అను పదమును భావనామమని చెప్పుట కాస్త విరుద్ధము.

విశేష రూపములు.

ఉ.	చావక }	నేరువక }
	చాక }	నేరక }
	నోవక }	లేరక }
	నోక }	లేక }
	అనక }	ఈయక }
	నాక }	ఈక }
	పోవక }	చొరక }
	పోక }	చూడక }
	పిలువక }	నిలువక }
	పిలక }	నిలక }

ఈ క్రియలును ధాతుజన్యవిశేష క్రియావిశేషణములును ఏక రూపములుగానుండును.

148. ధాతుజన్యక్రియావిశేషణము; భూతము.

ద్రవిడమునందు ఉకారాంతధాతువులకు భావార్థకధాతు జన్యక్రియావిశేషణము ఇకారాంతమయియుండు. దీని వ్యతిరేకరూపములను సాధించుటకు దీనిమూలరూపమును గ్రహింపవలయును. దీనికి మూలరూపము ధాతుజన్యక్రియావిశేషణ ప్రకరణమునఁజెప్పిన ప్రకారము అడిదు అనునది.

ఇచ్చట దకారమునకు పూర్వమున ఇకారస్థానములో వ్యతిరేకాగమమును ఉంచిన అడదు అని రూపమువచ్చు; అ. అడదు. ఈరూపమునకు కన్నడమునందు నిరర్థక ప్రత్యయమైన ఎకారము చేర్చఁగా అడదె అని వచ్చునట్లు తెనుఁగున అకారమును నిరర్థక ప్రత్యయముగాఁజేర్చి దకారమునకు చకారాదేశమును చకారమునకు కకారాదేశమును చేయఁగా అడక అని వచ్చును. ఈ క్రియయొక్క విశేషరూపములు మీఁదఁజెప్పఁబడిన వానివంటివి.

149. భావమునందు క, ప్రత్యయాంత భావనామము ప్రేరణాద్యర్థమునందు పూర్ణక్రియగా వచ్చునట్లు వ్యతిరేకమునందుచు వచ్చును.

ఉ. కొట్టక, తిట్టక, రాక, పోక, వ్రాయక. అ-కొట్టఱ్ఱ, తిట్టఱ్ఱ, పరఱ్ఱ, పోవఱ్ఱ, వరైయఱ్ఱ, వీనికి గ్రామ్యమునందే ప్రయోగము.

ఈ క్రియలకు మధ్యమపురుష ప్రత్యయములు ఉము, ఉండు, ఉవె, ఉరె చేరి వచ్చును.

ఉ. కొట్టక + ఉము = కొట్టకుము.

కొట్టక + ఉండు = కొట్టుకుండు.

కొట్టక + ఉవె = కొట్టకువె.

కొట్టక + ఉరె = కొట్టకురె.

ఉము ప్రత్యయముయొక్క ముకారములో పింపఁగా ఉప్రత్యయము వచ్చును. అది క ప్రత్యయాంత భావనామములకు తుదినిరాఁగా ప్రార్థనాద్యర్థమునందు మధ్యమపురుషైకవచన క్రియవచ్చును. ఉ. కొట్టకు, తిట్టకు, చేయకు, రాకు, పోకు.

ఉము ఉండు ప్రత్యయములకు అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ ప్రత్యయములు అను ప్రయుక్తములగు.

ఉ. చేయుము, చేయుమా, చేయుమి, చేయుమి.

“అక్లేశవృత్తిరాజ్యము గలిగిన వారేల యిత్తురు నీకుఁ బాలు ‘చెప్పమా’” భార. “అనఘావినవలతుం ‘జెప్పమా.’” ఉత్తరహరి, [భార.

‘నిజకుమి’ కనుగాయలు

‘దూకుమి’ బంధుజనుల దోషమునుమ్మి

‘పాకుమి’ రణమందును

‘మీకుమి’ గురువులాజ్ఞ మేదిని నుతుతీ.”

“తగవింతుక తప్పినచొప్పు ‘చెప్పమా’” భా. రా.

చూడుమి అనునది చుమ్మి చుమి అనియు,

చూడుమా ,, చుమ్మా చుమా ,,

చూడుమ ,, చుమ్మ చుమ ,,

వచ్చును. ఇట్లే ఉండు ప్రత్యయమునకు ఉదాహరణముల వెలుంగునది.

150. అవు, అరు ప్రత్యయాంతములయిన మధ్యమ పురుష వ్యతిరేక క్రియలు ప్రకృత్యర్థమున వకారముతోఁగూడి ప్రేరణార్థకముగా వచ్చును.

ఉ. వినవే = వినవు + వి. నీవువినవా?

వినరే = వినరు + వి. మీరువినరా?

అని శబ్దార్థము.

చేసిన ప్రశ్నమునకు వినుటయందు ప్రప్రతిని గలుగఁజేయుటయే తాత్పర్యము అగుటచే వినుము వినుండు అని ప్రయోగార్థము.

కర్తృణి ప్రయోగము.

151. అన్నంతములైన భావనామములు పదుభాతువులతోఁజేరి అధికరణార్థమునందుఁ బ్రయోగింపఁబడును. అప్పుడు సంధికార్యముచేత నకారమునకు పూర్ణార్థానుస్వారములు నిత్యాదేశంబులగు. అధి కరణము ఆధారము.

ఉ. చేయఁబడుచున్నాఁడు.

చేయఁబడుచున్నాఁడు.

చేయనుబడుచున్నాఁడు } అనిస్వత్వ సంక్షేపములు లేవు.
చేయన్పడుచున్నాఁడు }

ఇక్కడ పదు అనుక్రియకు చేయక అనుభావనామము కర్త. పడుట 'ఉత్పత్తియగుట.' ఈకర్తకు పదుక్రియతో నిత్యవమాసము రాఁగా చేయఁబడు అనుశబ్దపల్లవభాతువు త్పట్టును. ఈసమస్తక్రియ చేయక కర్తగాఁగలిగిన పడుట అనుకార్యమునకు ఆధారమైయున్న దేవదత్తుఁడుమొదలయిన కర్తతోఁబ్రయోగింపఁబడుచున్నది.

దేవదత్తునియందు చేయక (చేయుట) పడును ఉత్పత్తియగును.

చేయక పదు అనుపదములను ఒకటిగా గ్రహించి చేయక పడుటకు ఆధారమయిన దేవదత్తుఁడు అనుపదమును కర్తగాఁజేసి ప్రయోగించినయెడలఁ గర్తృణి ప్రయోగము సిద్ధించుచున్నది. ఈకర్తార్థకమయిన చేయఁబడు భాతువుయొక్క రూపములు పదు భాతువుయొక్క రూపములే.

ప్రయోగములందు పడు ధాతువునకు పూర్వమునకన్ అను భావనామము వచ్చును; వచ్చినను అర్థ భేదములేదు.

‘వినఁగఁబడిరి’ = వినన్ + కాన్ + పడిరి. ‘వినఁబడిరి’ యనియె అర్థము.

వినఁగఁబడి అనుదానికి వినఁగఁబడు అనునది ధాతువు. ఇదికొందఱియందు వినకా కాన్ పడెను అనువాక్యమునందు, వినకా కాన్ పడు పదములను ఒక ధాతువుగా గ్రహించి దానిని అధికరణార్థమునందు ఉపయోగింపఁగా కొందఱు వినఁగఁబడిరి, అని భూతకాలమునందువచ్చినది.

“బుద్ధిమంతుఁడు గావున వృద్ధతాప
సోక్తులకు స్రుక్కి దౌర్జన్యముడిగి మెలఁగ
నతఁడుతనలా వెఱుంగనికతన మఱియు
పిరులనఁగొంద టిమ్మహి ‘వినఁగఁబడిరి’.” నిర్వచన.

152. ప్రయోజకార్థము.

దేవదత్తుఁడు కార్యమును చేయుచున్నాఁడు.

యజ్ఞదత్తుఁడు దేవదత్తునిచేతఁ గార్యమును చేయించుచున్నాఁడు.

కాఁబట్టి యజ్ఞదత్తుఁడు ప్రయోజకుఁడు; ప్రయోజకుండనఁగా ఒక కార్యమును వేటొకనిచే చేయించువాఁడు.

ప్రయోజకార్థమందు ప్రయోగింపఁబడు ధాతువులకు తుదిని ఇంచ్వాగమమువచ్చును.

ఉ. చేయించు, వేయించు, కొట్టించు, కట్టించు. ఇంచుయొక్క ఇక రానుస్వారములు లోపింపఁగా, చు అగును. (అ. తు. కన. ను.)

ఉ. చేర్చు = చేరు + చు.

కూర్చు = కూడు + చు.

పఱుచు = పడు + చు.

అ. శేర్చు. క. శేరిను.

అ. కూర్టు. క. కూడిను.

అ. పడుత్తు. క. పడిను.

153. పు ప్రత్యయము కొన్ని ధాతువులకు ప్రయోజకార్థము నందువచ్చును. ధాత్వంత చ య ల కు పు ప్రత్యయముపరమగుచో లోపము.

ఉ. నడపు = నడచు + పు. అ. నడత్తు.

కలుపు = కలుచు + పు. „ కల్పు.

లేపు = లేచు + పు. „ ఎలుపు.

తెలుపు = తెలియు + పు. „ తెలివి.

154. ధాతువుయొక్క అంత్యవర్ణమునకు పూర్వమున్న ఇకారమునకు పుచు ప్రత్యయములు పరమగుచోవర్ణసమీకరణ విధిచేత ం త్వముగను.

ఉ. తెలుపు = తెలియు + పు = తెలి + పు.

కలుపు = కలియు + పు = కలి + పు.

తడుపు = తడియు + పు = తడి + పు.

వడుచు = వడియు + పు = వడి + చు.

బిగుచు = బిగియు + చు = బిగి + చు.

మెలుచు = మెలియు + చు = మెలి + చు.

నలుచు } = నలియు + చు = నలి + చు.
నలుపు }

155. ప్రేరణార్థకముయిన ఇంచు పరంబగునపుడు పూర్వచకారమునకుపాదేశంబు.

ఉ. పరింపించు = పరించు + ఇంచు. అ. పడిప్పి.

వచింపించు = వచించు + ఇంచు. „ వచిప్పి.

గణింపించు = గణించు + ఇంచు. „ గణిప్పి.

పిలిపించు = పిలుచు + ఇంచు. „ పిలిప్పి.

వలపించు = వలచు + ఇంచు. „

156. క్రిందవచ్చునవి ప్రయోజకార్థంబు నందువచ్చు
విశేషరూపంబులు.

ఉ. అడఁగు,	అడఁచు,	అడఁగించు.	„
అఁగు,	అఁచు,	అఁపు,	అఁగించు.
ఉడుగు,	ఉడుపు,	ఉడిగించు.	
కరఁగు,	కరఁచు,	కరఁగించు.	
కుదురు,	కుదుర్చు,	కుదిరించు.	కుదురుచు
చినుఁగి,	చించు.	చింపు.	
చెడు,	చెఱుచు,	చెఱుపు.	
డిగు,	డిగించు,	డించు.	
లిను,	లినిపించు.		
లిరుగు,	త్రిప్సు.		
కునుఁగు,	క్రుంచు.		
లేలు,	లేలుచు,	లేలించు.	
త్రెగు,	త్రెంచు,	త్రెంపు.	
నఱఁగు,	నఱచు,	నఱఁగించు.	
నిలుచు,	నిలుపు,	నిలువరించు.	
పడు,	పఱుచు.		
పాయు,	పాచు,	పాపు.	
పూను,	పూనుచు.		
పెరుగి,	పెనుచు,	పెంచు.	
దిగియు,	దిగుచు,	దిగించు.	
మను,	మనుచు,	మనుపు.	
మాను,	మానుచు,	మానుపు,	మానించు, మానింపించు.

మాయు,	మాపు,	మాయించు.
మునుంగు,	మునుచు,	ముంచు.
మేయు,	మేపు.	
మెచ్చు,	మెచ్చించు,	మెస్పించు.
పడియు,	పడుచు.	
రేగు,	రేచు,	రేపు, రేగించు.
వెలువడు,	వెలువరించు,	వెలుపలుచు,
విను,	వినుచు,	వినపించు.
విలుగు,	విలుచు.	

భావనామములు.

157. భాతువునకు భావార్థమునందు క, ప, ఇక, ఇకి, ఉట, త, మి, వ్ర, అది, ఉడు ప్రత్యయములగు.

158. కకారమునకు పూర్వమున్న ధాత్వంత గచయవలకులోపము.

ఉ. ఆక	ఆగు.	మలక	మలగు.	
అలక	అలుగు.	మునుక	మునుంగు.	
ఎలుక	ఎలుగు.	మూక	మూగు.	
కలక	కలుగు.	నంక	నంగు.	వీనియందుగలోపము.
కాక,	కాగు.	నడక	నడుచు.	
వీక	వీగు.	రాక	వచ్చు.	
వెలక	వెలుచు.	వీనియందుచలోపము.		
పోక	పోవు.	వలోపము.		
ముదుక	ముదియు.	కినుక	కినియు.	యలోపము

159. క ప్రత్యయమునకు వకారాదేశమురాగా వ ప్రత్యయము పుట్టును. ఇది గు, ంగు, అంతంబయిన కొన్ని ధాతువులకగును. ధాత్వంత గకారమునకు కాదేశము.

ఉ. అడఁకువ.	అడంగు.	అ. అడంగుగై
ఎఱుకువ.	ఎఱుంగు.	
నలఁకువ.	నలంగు.	
పెనఁకువ.	పెనంగు.	అ. పెనంగుగై
లొఁకువ.	లొంగు.	
వేకువ.	వేగు.	
మెఱఁకువ.	మెఱంగు.	
కలఁకువ.	కలంగు.	అ. కలంగుగై.

160. వైఁజెప్పినక ప్రత్యయము ఇకారాగమముతో చేరి అంజ్వాదులకగు.

ఉ. అంజిక, అంజా,	అరయిక, అరయు.	అడిక, అడు.
అమరిక, అమరు.	ఓనరిక, ఓనరు.	ఓడిక, ఓడు.
ఓసిక, ఓపు.	కానిక, కను.	కూడిక, కూడు.
కోరిక, కోరు.	పొందిక, పొందు.	పోలిక, పోలు.
తూనిక, తూగు.	అనిక, అను.	తూనిక, తూను.

161. ఇకి ప్రత్యయము కోర్వాదులకువచ్చును (అ. ఇ కై ప్రత్యయము.)

ఉ. కోరికి, కోరు.	తూనికి, తూను.	పోలికి, పోలు.	మనికి, మను.	వినికి, విను.	చూడికి, చూడు.
------------------	---------------	---------------	-------------	---------------	---------------

162. ఉట ప్రత్యయము అర్చి ధాతువులకును భావార్థంబునందగు.

163. ఉటప్రత్యయము ధాతువునకు పరంబగునపుడు ప్రత్యయోకారమునకును ధాత్వంత డరతిలకును లోపము బహుళంబుగ నగును.

ఉ. చేయుట,		చేయు.
వచ్చుట,		వచ్చు.
ఉండుట,	ఉంట;	ఉండు.
అడుట,	అటు;	అడు.
పాడుట,	పాటు;	పాడు.
ఊరుట,	ఊటు;	ఊరు.
వికరుట,	వికటు;	వికరు.
ఓడుట,	ఓటు;	ఓడు.
లేరుట.	లేటు;	లేరు.
త్రిప్తురుట,	త్రిప్తురు;	త్రిప్తురు.
వేషురుట,	వేషురు;	వేషురు.

164. ధాత్వంతములయిన యకారమునకును చకారమునకును తప్రత్యయముపరమగుచో లోపము. లుప్తయకారస్థానములో సర్థానుస్వారంబగు.

ఉ. చేత, చేయు.	గీత, గీయు.	మూత, మూయు.
వేత, వేయు.	నేత, నేయు.	రోత, రోయు.
అలత, అలయు.	భూత, భూయు.	మోత, మోయు.
కూత, కూయు.	పొత, పొయు.	వ్రాత, వ్రాయు.
లాత, లాయు.	వ్రేత, వ్రేయు.	అవులింత, అవులిండు.
ఇగిలింత, ఇగిలిండు.	ఓగిలింత, ఓగిలిండు.	కుళ్లిగింత, కుళ్లిగిండు.

కుసిలింత, కుసిలించు. కొక్కరింత, కొక్కరించు. కొప్పరింత, కొప్పరించు.
గిలిగింత, గిలిగించు. చిగిరింత, చిగిరించు, కాఁగిలింత, కాఁగిలించు.

165. మిప్రత్యయము (అ. మై. కన్న. మె) కలుగ్వాదులకగు. దీనికిముందు ఇకారాగమంబగు.

ఉ. కలిమి, ఓరిమి, కూరిమి, నేరిమి, ప్రేరిమి, బ్రదిమి, ఒడ్డిమి, తాలిమి.

166. అన్ని ధాతువుల వలనఁబుట్టివ వికృతమయిన వ్యతిరేక నామ విశేషణమునకు మిప్రత్యయము చేరుటవలన వ్యతిరేక భావనామములు పుట్టును.

ధాతుజన్య వ్యతిరేక నామ విశేషణములు.

ఉ. చేయని,	అ. శెయ్యాద;	క. గెయ్యాద
పోవని,	,, పోగాద;	,, పోగద
తేరని,	,, తరాద;	,, తారద
రాని,	,, వరాద;	,, వారద

ఇవి మొదలయినవి ఆంత్యవర్ణలోపముచే,

చేయ,	అ. శెయ్యా;
పో,	,, పోగా;
తే	,, తరా;
రా,	,, వరా, అనివచ్చును.

దీనికి తెనుఁగున మిప్రత్యయమును అతివమున మైప్రత్యయమును చేరఁగా.

చేయిమి,	అ. శెయ్యామై;
పోమి,	,, పోగామై;

ఉ. వచ్చువాడు.

వచ్చినవాడు.

వచ్చినాడు.

వచ్చుచున్నవాడు.

వచ్చువాడు.

వచ్చునది,	వచ్చినది,	వచ్చుచున్నది. క్రి.
వచ్చువారు,	వచ్చినవారు,	వచ్చుచున్నవారు.
వచ్చునది,	వచ్చినది,	వచ్చుచున్నది.
వచ్చునవి,	వచ్చినవి,	వచ్చుచున్నవి.

కా ర క క్రి య లు.

174. నామములతో నుత్తమ మధ్యమ పురుషసర్వనామములు సమస్తములయు ప్రత్యయత్వమును బొంది వాక్యమునందుఁ గ్రియలుగావచ్చును.

ఉ. మంచివాడు + ఈవు = మంచివాడవు. ఈవు అనునర్థనామము అవుతయి ప్రత్యయత్వమునుబొందె.

మంచివారు + ఈరు = మంచివారరు. ఈరు అరుతయినది. నర్తనామమునకు ప్రత్యయత్వము వైజెప్పినట్లు.

మంచివాడు + నీను = మంచివాడను. నీను అనుతయినది;

మంచివారు + నీము = మంచివారము. నీము అముతయినది.

ఈనమస్తక్రియలలో పూర్వపదమయిన మంచివాడనునది మంచి శబ్దమునకు వాడు ప్రత్యయముజేర్చుటచే వచ్చిన నామము.

వండుచున్నవాడు } + ఈవు = { వండుచున్నవాడవు.
వండుచున్నాడు }

వండుచున్నవారు } + ఈరు = { వండుచున్నవారరు.
వండుచున్నారు }

వండుచున్నవాడు } + నీను = { వండుచున్నవాడను.
వండుచున్నాడు }

$$\left. \begin{array}{l} \text{పండుచున్నవారు} \\ \text{పండుచున్నారు} \end{array} \right\} + \text{ఏము} = \left\{ \begin{array}{l} \text{పండుచున్నవారము.} \\ \text{పండుచున్నారము.} \end{array} \right.$$

$$\text{శంభువపు} = \text{శంభువు} + \text{అవు.}$$

$$\text{విధాశపు} = \text{విధాత} + \text{అవు.}$$

$$\text{గోపపు} = \text{గోవు} + \text{అవు.}$$

ఈసమస్తక్రియలలో పూర్వముననుండు వచ్చుచున్నవాడు, వచ్చుచున్నవారు, వచ్చుచున్నాడు, వచ్చుచున్నారు అనుపదములు ధాతు జన్య కర్తృక నామములు. (౧౬౬ విధి. చూ.)

175. అవుప్రత్యయము ఇకారాంతేశారాంత నామములకు పరముగరాగా అకారలోపమును ఉకారమునకు వర్ణ సమీకరణ న్యాయముచేత ఇత్యమును అగును.

$$\text{ఉ. ముక్కంటి} + \text{అవు} = \text{ముక్కంటివి.} \quad \text{జ్ఞాని} + \text{అవు} = \text{జ్ఞానివి.}$$

$$\text{కవి} + \text{అవు} = \text{కవివి.} \quad \text{క్రి} + \text{అవు} + \text{క్రి} = \text{క్రివి.}$$

“సేవునకుండను పూర్వఁబుప్పివి.” భార.

176. దిప్రత్యయాంత స్త్రీలింగనామమునకు పరముగ అవుప్రత్యయమురాగా దిప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకు ఆన్ ఆదేశమగును.

$$\text{మంచిది} + \text{అవు} = \text{మంచిదానవు.}$$

$$\text{చిన్నది} + \text{అవు} = \text{చిన్నదానవు.}$$

$$\text{మంచిది} + \text{అను} = \text{మంచిదానను.}$$

$$\text{చిన్నది} + \text{అను} = \text{చిన్నదానను.}$$

ఈరూపములు భృంతిచేతవచ్చినవి. మంచిదిని, మంచిని, చిన్నదిని, చిన్ననిని అని రావలసినది.

అణవములో అదు అను నత్యంతక సర్వసామైకవచనమునకు, విభక్తి ప్రత్యయములు పరమగునపుడు వ్యర్థగ్రామగు అన్ ప్రత్యయమునచ్చును. అది యే లెసుంగున అదుకల్పమునకు సమానమయిన అదికిని వచ్చును.

అ. అదనై.	తె.	దానిని
అదనాల్	,,	దానన్
అదనుక్కు	,,	దానికి
అదనిలిగుండు	,,	దానుండి
అదనుడైయ	,,	దానియొక్క
అదనుల్	,,	దానిలో.

పైఁజెప్పిన మంచిది, చిన్నదికల్పములందుండు అది ప్రత్యయమును నత్యంతమునందు వచ్చెడు అది ప్రత్యయమునియెంచికొని వికారమునందుండు ఇకారమునకు భౌతిచేత అన్ ఆదేశమును జేసినారు.

మంచిదాని, మంచిదానన్, మంచిదానికి, మంచిదాననుండి, మంచిదాని యొక్క, మంచిదానిలో. ఇట్లు విభక్తి ప్రత్యయముపరమగునపుడు వి ప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకు తప్పగావచ్చునట్టి ఆనాదేశము, అపు ప్రత్యయము పరమగునపుడుకూడ వచ్చుచున్నది. కాఁబట్టి మంచిదిని మంచి దిని అను రూపములకు బదులుగా మంచిదానవు, మంచిదానను అను రూపములు వచ్చును.

177. 'కలిగిన' అను అర్థముగల కల అను విశేషణమునకు అందు మొదలైన ప్రత్యయములు దేరఁగా కలందు మొదలగు రూపములువచ్చును.

క. కల + అందు = కలందు.

కల + అరు = కలరు.

కల + అదు = కలదు.

కల + అవు = కలవు.

కల + అను = కలను.

కల + అము = కలము.

178. క్రిందవచ్చు పూర్ణక్రియలు వాక్యమునందు ఆ వ్యయముగా వచ్చును.

కదా   కాదు అగుభాతువుయొక్క వ్యతిరేక నపుంసకైకవచనము.
 కద   ఆకారము ప్రకృత్యర్థకమయిన ఆవ్యయము. కాదు+అ=కాదా.
 కదరా   ఆకారము హస్తమగుటచే కాదా, కదా, కద అని మాటి
 కదవే.   పచ్చును. కద అనుదాని! రా, వే ప్రత్యయములురాగా కదరా
                  కదవే అనియవచ్చును. ప్రకృత్యర్థకమయిన ఏకారము చేరగా
                  కాదు+ఎ=కాదె, కదె అనియవచ్చును. కాదా, కదా నొద
                  లయినవిప్రశ్నమునందు వచ్చినను, నిశ్చయమే తాత్పర్యమగు
                  టచే వదియే ప్రాయోగికార్థము.

“వర్గతలినా శ్రమశోఙిని వాఁడు ‘కాదె’ననె”

“ఏనేమితవ్వఁజేసితిని నశినదళాక్షిని నియోగంబునగా

‘జే’నాఁడుజలధినుండుట మానియిటువలెవచ్చినాఁడమగువలఁదానుకా.

“అక్కఱకురానిచుట్టము

మొక్కినవరమొనివేల్పు మోహరమునఁ దా

నెక్కినఁ బాఱనిగుట్టము

గత్కునవిడువంగ వలయు గదరా నుమతీ.”

అవురా   అగుభాతువుయొక్క భవిష్యదర్థక నపుంసకైకవచన పూర్ణ
 ఔరా   క్రియ అగును. గకారమునకు పకారమురాగా అవును వచ్చును.
 ఔఁగదా   ఇదియే ఔను అగును. వీనితోరాఅను ఆవ్యయముచేరగా
 అవుఁగద   అవురా, ఔరా సిద్ధించును. వెఁజెప్పినకదా, కదె నొదలయి

నది అవును ఔనుఅతో. కేరంగా అవుంగా ఔంగా మొదలయినవి సిద్ధించును.

కా.బోలు. అగును వైకెప్పినపూర్ణక్రియ. దానితోపోలు ధాతువుయొక్క భవిష్యదర్థక నపుంసకైకపదన పూర్ణక్రియయైన పోలును అనునదిచేరంగా అగును + పోలును అనివచ్చును. పోలును పదము నుతోపముచే బోలు అగును. అగును + పోలు = కాను + పోలు; సంధిచేత కాను + పోలు = కాఁబోలు అయ్యె. ఇది గ్రామ్యమునందు కామోలు, కాములు అనివచ్చును. 'కా'నే 'మో' అనియర్థము.

179. కొన్ని భూతార్థక క్రియావిశేషములు కాలమును సూచింపక క్రియావిశేషములగును.

ఉ. మరలి=మరలు+ఇ. } వ్యాపారముయొక్క అవృత్తిని దెలుపును.
తిరిగి=తిరుగు+ఇ. }

ఒత్తిలి=ఒత్తిలు+ఇ. 'గట్టిగా' 'వట్టిగా'. అ. ఒత్తిల్, భా. నా. 'బలముతో' అడుముట. అభావ నాశమునుండి వచ్చిన. ఒత్తిలు అను క్రియకు 'బలము కలిగియుండుట' అనియర్థము.

వెండి. తె. వెన్ను, అ. వీన్ 'వేనుకటిభాగము'. అ. వీన్ అనుపదము నుండి వీందు అనుధాతువుపుట్టి 'వేనుకఁబోవుట' అని యర్థము నిచ్చును. అట్లే వెన్ను అను తెనుంగుపదమునుండి వెండు అను ధాతువుపుట్టును. దానికిని 'వేనుకఁబోవుట' అనియే అర్థము. వెండి. వెండుధాతువువలనఁబడిన భూతార్థక క్రియా విశేషము. 'వేనుకఁబోయి' అనియర్థము, వ్యాపారముయొక్క అవృత్తిని దెలుపును.

వెంటి. తె. వెంటిడు. వెన్ను + పడు, వెన్ను, 'వెనుక' పడు 'అగుట'. ఇది అణవపదమయిన "వెన్నడు" అను దానికి సమమయినది. వెండివలెనిదియును జ్యాపారముయొక్క అవృత్తిని చెబుచును.

ఆని. అనుభాతువువలనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము. ఇది 'ఈప్రకారమునక' 'ఇట్లు' అను అర్థమును ఇచ్చును.

గుఱించి } గుఱించి అనునది గుఱించుభాతువునుండి పుట్టిన భూతార్థక
గుఱించి } క్రియావిశేషణము. ఇది ద్వితీయావిధ క్త్యర్థములందువచ్చును.
హర్షి } ఇదియెహర్షి అని వచ్చును. దీనికి సరియైనది అణవమున
కుఱికు. గుఱించి అనుస్వారలొపముచే గుఱించి అగును.

ఉ. 'అజ్ఞానముఁడు తన్నునర్థితో 'గుఱించి' యుజించుట గోరి సృజించె మరల." వారి. పూ.

తొట్టి. తొట్టుభాతువువలనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము! ద్వితీయావిధ క్త్యితోఁజేరి 'మొదలుకొని' అనునర్థమునిచ్చును.

ఉ. "వనకేళి కాతుకమునఁ జనియెను శర్మవంఁ 'దొట్టి' పలులెల్ల ముదంబునఁ గొలిచిరాఁగ." భార.

'వరములిచ్చు నేడ్కు పచ్చిరి వెయ్యురై యమరనాథు 'దొట్టి' యమరులెల్ల.' భార.

తొడంగి. తొడంగు భాతువువలనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియా విశేషణము, తొట్టినలెదీనిని 'మొదలుకొని' యనియర్థము.

ఉ. "పొడ్యమి 'తొడంగి' పడునాలుగు దివసంబులొక్కొకగింజ యకాదూమెఁడువడ్డు సమహర్షి." భార.

పట్టి. పట్టుభాతువువలనఁబుట్టినది. ద్వితీయతోఁజేరి హేత్వర్థమునందు వచ్చును.

చేసి. చేయుధాతువువలనఁబట్టినది. ద్వితీయతోఁజేరి హేత్వర్థమునందు వచ్చును.

యి } అనుధాతువువలనఁ బుట్టినది. చతుర్థీవిభక్తితోఁజేరి ప్రయాజ
వి } నార్థమునందు వచ్చును.

ఉండి. ఉండుధాతువువలనఁబట్టినది. సప్తమీవిభక్తితోఁజేరి పంచమీ
విభక్తిర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. అచ్చొటనుండి, అక్కడనుండి, గ్రామ్యమునందు ఉండి, ఉంచి
యగును. అచ్చొటనుంచి, అక్కడనుంచి.

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్,

4, మల్లికేశ్వరగుడిసందు, లింగినెట్టిపేథి, జి. టి. మదరాసు.

ఆర్థమతోహద సగముసొమ్ము అడ్వాన్సు పంపవలెను.

(తపాలుచాన్సి ప్రత్యేకము.)

సంస్కృత గ్రంథములు.

మేఘసందేశము. మల్లినాథ వ్యాఖ్య - తెనుగున ప్రతిపద
టీకా తాత్పర్యపదప్రయోజనచర్చ-ఆక్షేపసమాధానములు. సంస్కృత
మారంభించువారు ఈ తెనుగు సంపూర్ణ టీక చేత దీనిని చదివి నులువుగా
రసము గ్రహించి సాహిత్యము పొందవచ్చును. రు. 2 8

రఘువంశము మల్లినాథ వ్యాఖ్య - తెనుగు ప్రతిపద టీకా
తాత్పర్యములు. ఎల్లవారును స్వయముగా పఠించి సంస్కృతవంతు
సాహిత్య ములవరుచుకొనుటకు ఉత్తమసాధనము. మొదటి 6 సర్గలు 3 0
ఋమారసంభవము, 6 సర్గలు, వైదానివలెనే టీక. 3 0

వైషధము, ,, ,, అచ్చగుచున్నది.

అమరుకావ్యము. శృంగారలక్ష్మము. వేమభూపాల సంస్కృత
వ్యాఖ్య. సంపూర్ణాంధ్ర టీకయు. అచ్చగుచున్నది. 1 8

పుష్పబాణవిలాసము. సంస్కృతవ్యాఖ్య. తెనుగు పూర్ణ టీక. 0 8

హితోపదేశము, మూలము 1 0

తెనుగు తర్జుమా, టీకలతో 1 12

పంచతంత్రము, మూలము 1 8

దశకుమారచరిత్రము ,, 1 0

,, తెనుగు సటీకా తాత్పర్యము (అచ్చగు) 2 8

విక్రమార్కచరిత్రము, వచనము, టీకతో (అచ్చగుచున్నది)

భోజచరిత్రము, నులువైనవైలి, వైదానివలెనే టీక. ,,

వ్రతకల్పవల్లి (6 వ్రతములు) 1 12

అభిజ్ఞానకళంకము, తెనుగు వ్యాఖ్యతో అచ్చగుచున్నది.

బిల్వజచరిత్రము, తేనుఁగు, పూర్వటిక.	(అచ్చగుఱున్నది)
రసమంజరి, శృంగార రస స్వరూపవిస్తరము, సటిక.	1 8
ప్రియదర్శికానాటిక, శ్రీహర్షకృతి సంస్కృతటిప్పణము	
గద్య పద్యములుగా అంధ్రీకరణము సయితము.	1 8
శబ్దమంజరీ సమాసప్రమాణము తిలకంతమంజరలు.	0 8

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

పద్యకావ్యములు.

ఆనా క్తమాల్యద సంచీపనీవ్యాఖ్య.	12 0
శృంగారనైషధము సర్వంకపావ్యాఖ్య.	(అచ్చగుఱున్నది)
విజయవిలాసము, చేమకూర కంఠరాజు. టీకాసహితము	„
సారంగధరచరిత్రము „ „	„
జ్ఞానవాసిష్టరామాయణము, వేదాంతము, మడికిసింగనకృతి	1 8
అంధ్రబిల్వజీయము, నిర్దోషము	0 8
పారిజాతావహరణము, మూలము	0 8.
„ సటిక	(అచ్చగుఱున్నది)
సారంగధరచరిత్ర, ద్వీపద (శని విశ్వకర్మ మతస్థుఁడు)	0 8
హరిశ్చంద్ర, ద్వీపద, గౌరనమంత్రి ప్రణీతము	1 0
మనుచరిత్రము, సటిక	(అచ్చగుఱున్నది)
నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాపైగడ, సటిక	(అచ్చగుఱున్నది)

నాటకములు.

ప్రతాపరుద్రీయనాటకము, సటిప్పణము, క్రొనునై	2 0
బొబ్బిలియుద్ధనాటకము	1 4
ఉపానాటకము, సటిప్పణము, క్రొనునై	1 4
కాకుత్స్థలనాటకము, కాళిదాసీయమునకు తేనుఁగు	1 0
విక్రమోర్వశీయనాటకము, Inter Text నోట్సుతో	2 0
మాళవికాగ్నిమిత్రనాటకము	0 12
నాగానంద నాటకము	1 0

రత్నావళీనాటిక, శ్రీ ధరణికోట వేంకటసుబ్బయ్యగారివ్యాఖ్యతో	1	4
ప్రియదర్శికానాటిక	0	8
ఉత్తరరామచరిత్ర నాటకము—విశ్రులమగు పీఠికతో	1	8
కృష్ణరాయదీక్షయనాటకము	0	8

సులభ వచన గ్రంథములు.

హిందోపదేశకథలు, నీలితోధకములు, (అచ్చగుచ్చునది)	0	8
భోజ కాళిదాసకథలు, రసభరితములు కలుపడనున్నవి.	0	12
బేతాళ పంచవింశతిక	0	12
బేతాళుని యశ్వతకథలు, ప్రజ్ఞకలిగించునవి (అచ్చులో)	0	10
విక్రమార్కుని అద్భుతకథలు, గుణము కలిగించునవి	0	12
కథాసరితాగ్రము, అద్భుతసీతీ వ్యవహారకథలు, అఱుభాగములు	12	0
ఒక్కొక్కభాగము ప్రత్యేకముగా	2	0
దశకుమారచరిత్ర, కథలు	1	0

లక్షణగ్రంథములు.

అంధ్రసాహిత్యదర్పణము, విశ్వనాథకవిరాజకృత సంస్కృతగ్రంథము సమీపరిమైన యాంధ్రానువాదము. మూలమునందలి ఉదాహరణ రణజ్ఞోకములతో చేర్చి ముద్రించితిమి ఇందు నాటకలక్షణము సంపూర్ణముగా కలదు.	5	0
కావ్యాలంకారమాడామణి తొమ్మిది ఉల్లాసములును పూర్తిగా	1	4
అలంకారసంగ్రహము	0	12
భండస్సు, విద్యార్థుల కుపయోగము, సంగ్రహము	0	4
కుమారదేవపండితీయము, ప్రాధికావ్యాకరణవ్యాఖ్య	2	8
అర్థానుసారతత్త్వము	(అచ్చగుచ్చునది)	

శారదాకాంచికలు - విమర్శలు - ఉపన్యాసములు.

జక్కిన విక్రమార్కుచరిత్ర ముద్రణవిమర్శము	1	కింకీ (అచ్చగుచ్చునది)
అంధ్ర ప్రస్థరాఘవనాటకవిమర్శ	2	కింకీ

కాళహస్తిమాహాత్మ్యము ద్రణవిమర్శనము	3	కింకిణి (అచ్చగుమమ్మరి)	
గ్రామ్యభాషాప్రయోగవిజంభనము, (పాత్రోచితభావనుగుణించినది)	4	కింకిణి	0 12
మోచాకుసుమా మోదవిచారము	5	కింకిణి	0 12
అంధ్రవ్యాకరణ సర్వస్వవిమర్శనము	6	కింకిణి	0 12
విమర్శవినోదము, సంస్కృతాంధ్రకావ్యపాటకాది విషయము			0 12
తిక్కన సోమయాజివిజయము			0 12
విసరిధివివేకము			0 2
భారతాభారతరూపకమర్యాదలు, (నాట్యకళాచరిత్రము)			0 6
అంధ్రగ్రంథవిమర్శనప్రకారతేజము, తెనుగుపుస్తకముల నెట్లు విమర్శింపవలయుననుటను గూర్చినది.			0 6
గ్రామ్యదేశనిరసనము, గ్రామ్యగ్రాంథికవాదమును గుఱించినది.			
ఈవ్యాసములో శాస్త్రులవారు అంధ్రదేశమందలి అన్నిజిల్లాల గ్రామ్యములను వర్ణించియున్నారు, కనువుబ్బనవిద్వంతులవిమర్శ			0 6
స్త్రీపునర్వివాహగ్రంథము			1 0
అంధ్రహితోపదేశచంపువు, గద్యపద్యాత్మకము			1 4
అంధ్రభాషావర్ణనాస్వార్థ నియమకలిపయములు (నిఘంటురచనావిధి)			0 4
వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారి జీవితచరిత్రసంగ్రహము—			
25 ప్రకరణములు. ములువైనతైలి. శాస్త్రులవారిహాస్యము, విమర్శలు, విద్యావినోదములు, సుఖదుఃఖములు, సమకాలిక పండితవిమర్శలు మొదలైన యనేకవిశేషములు గలవు. శ్రీ			
డాక్టరు, సర్, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి 'గురుపూజ' యను నుపన్యాసముతో నలంకృతము			1 8

A HAND-BOOK OF CLASSICAL SAMSKRIT LITERATURE, By Sri U. Venkatakrishna Rao, M. A. for college students. Questions also given. Rs. 2 0